

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่
สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ทีมวิจัย

กาญจนา ทองทั่วและคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ธันวาคม 2558

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่
สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ทีมวิจัย

กาญจนา ทองทั่ว

ชุติมา จันทรมณี

จักรพงศ์ ธารสารกุล

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

การดำเนินงานโครงการวิจัยรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันการอุดมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานีภายใต้สัญญาความร่วมมือ (MOU) ระหว่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีดำเนินการมาตั้งแต่ วันที่ 1 กันยายน 2556 ถึง วันที่ 30 ธันวาคม 2558 รวม 26 เดือน ของการดำเนินการในการสนับสนุน หนุนเสริมการทำงานของคณะนักวิจัยที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจำนวน 25 คน ภายใต้ 6 โครงการ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีจำนวน 25 คนใน 5 โครงการให้ดำเนินงานในพื้นที่วิจัยร่วมกับโรงเรียน ชุมชน หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภายใต้ข้อจำกัดของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีโหนดในการทำงานเป็นพี่เลี้ยง 100 กว่าคนใน 49 โหนดทั่วประเทศ การที่จะทำให้ผีเสื้อกระพือปีก ขยายแนวคิดการทำงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน ท้องถิ่น สร้างคนให้มีจิตอาสา ให้ลุกขึ้นมาทำงานให้กับสังคมจึงเป็นโจทย์ใหญ่ ได้แต่หวังว่า อาจารย์ นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาจะเป็นข้อต่อหนึ่งของการทำงานช่วยชุมชนในแต่ละพื้นที่ และหวังว่าปัญหาของชุมชนท้องถิ่นซึ่งแก้โดยคนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับนักวิชาการจะเป็นส่วนหนึ่งในการแก้วิกฤตชาติที่มีความซับซ้อน

ท้ายสุดขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่สนับสนุนทุนในการดำเนินการสานฝันในครั้งนี้และที่จะลืมไม่ได้คือ ขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา เจ้าหน้าที่หน่วยงานองค์กรต่างๆ รวมทั้งชุมชนชาวบ้านที่มีส่วนทำให้โครงการชุดนี้ขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี

กาญจนา ทองทั่ว

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ภายใต้มูลนิธิประชาสังคม จังหวัดอุบลราชธานี

4 เมษายน 2559

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและเพื่อขยายผลการสร้างนักวิชาการในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งนักวิจัยในโครงการนี้มี 3 กลุ่มคือ อาจารย์ เจ้าหน้าที่จากสำนักวิจัยและพัฒนาหรือสำนักงานส่งเสริมบริหารการวิจัยฯและชุมชน เจ้าของพื้นที่เจ้าของประเด็นที่ศึกษาและปฏิบัติการร่วม ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการวิจัยที่เน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การออกแบบการดำเนินการ ตลอดจนการลงพื้นที่ปฏิบัติการ และการประเมินผลการดำเนินงานโดยการถอดบทเรียนทั้งกลุ่มนักวิชาการ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมบริหารการวิจัยฯ เพื่อสร้างกลไกการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและการสร้างนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏให้สามารถดำเนินงานได้ตามปัจจัยเงื่อนไข ข้อจำกัดของมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเกิดขึ้นจากการผลักดันทั้งผู้บริหาร นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีสถานะของงานประชาคมวิจัยในรูปแบบโครงสร้างหลวมๆในสำนักงานส่งเสริมบริหารการวิจัยฯ ที่มีทีมอาจารย์จากคณะต่างๆที่เคยผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและบางส่วนเป็นนักวิจัยสายวิทยาศาสตร์ในห้องทดลองมาร่วมกันขับเคลื่อนทั้งการจัดเวทีเดิมเดิมความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานวิจัยที่นักวิจัยสนใจ และดำเนินการดูแลทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับนักวิชาการในมหาวิทยาลัยด้วย มีคณะกรรมการประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการซึ่งเป็นผู้บริหารจำนวน 5 คน คณะกรรมการดำเนินงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาทุนและดำเนินการทุกขั้นตอนจำนวน 13 คนเป็นอาจารย์ที่มาจากคณะต่างๆที่สนใจและเสียสละเวลาเข้าร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ได้ทำความตกลงให้ทุนอุดหนุนการดำเนินงานวิจัยภายใต้ “โครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในการทำงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด” มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ 15 กันยายน 2557 ถึง 14 กันยายน 2560 เป็นระยะเวลา 3 ปี

ถือได้ว่าประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกำลังก่อรูปเพื่อจัดตั้งงานวิจัยรับใช้สังคมให้อยู่ในระบบและกลไกการทำงานวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีอย่างเท่าเทียมกับงานวิจัยประเภทอื่นๆที่มีระบบและกลไกการดำเนินงานมาอย่างยาวนาน

ในส่วนการขยายผลการสร้างนักวิชาการในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีนั้นได้สร้างนักวิชาการจำนวน 25 คนใน 5 โครงการวิจัย จาก 5 คณะและยังมีนักวิชาการจากคณะต่างๆอีก 6 คณะที่สนใจเข้าร่วมรับการอบรมเพิ่มศักยภาพทุกเวทีของการ

ฝึกอบรมเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวนไม่ต่ำกว่า 20 คน โหนดที่เลี้ยงใช้วิธีการหนุนเสริมตั้งแต่การหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ การสร้างทีม การจัดเวที การสรุปบทเรียนโดยมีการเสริม พัฒนาศักยภาพเป็นระยะๆ เช่นการอบรมให้ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การออกแบบเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนเรื่องเล่า รวมทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รายงานความก้าวหน้าและการนำเสนอผลงานวิจัยในเวทีวิชาการ ปัญหาที่สำคัญในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการก็คือ นักวิชาการมีภาระงานมากทั้งการสอนและกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัยซึ่งทางมหาวิทยาลัยและคณะไม่มีนโยบายลดโหลดงานสอนจึงต้องจัดแบ่งเวลากันเองในการลงพื้นที่ ซึ่งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นงานวิจัยที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ท้องถิ่นจึงต้องใช้เวลามาก และทำติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 1 ปี ฉะนั้นแม้ว่าจะสร้างนักวิชาการให้มีความสามารถในการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่ทำประโยชน์ให้กับชุมชน ท้องถิ่นได้แล้ว แต่ถ้าขาดการหนุนเสริมของสถาบันที่สังกัดทั้งในส่วนของการช่วยลดข้อจำกัด และเปิดโอกาสให้นักวิจัยที่สนใจงานวิจัยแนวทางนี้ได้มีโอกาส เวลาในการลงพื้นที่ปฏิบัติการได้อย่างจริงจัง

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัยหลัก	3
1.3 คำถามวิจัยรอง	4
1.4 วัตถุประสงค์	4
1.5 พื้นที่ศึกษาวิจัย	4
1.6 กลุ่มเป้าหมายหลัก	4
1.7 ระยะเวลา	5
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.9 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 ทบทวนเอกสาร งานวิจัยผลงานพัฒนาที่ผ่านมา	6
2.1 สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี	7
2.2 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	31
2.3 งานวิจัยรับใช้สังคม	36
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	49
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย	51
3.1 ทีมวิจัยหลัก	51
3.2 กลุ่มเป้าหมาย	52
3.3 ขอบเขตของการวิจัย	53
3.4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	53
3.5 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	56
3.6 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล	56
บทที่ 4 รูปแบบการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	57
4.1 ระบบการหนุนเสริมของศูนย์ประสานงานชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานี (โหนดพี่เลี้ยง)กับทีมประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	58
4.2 ระบบการทำงานของทีมประชาคมวิจัย	64

4.3 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดในการทำงานของทีมวิจัย ประชาคมวิจัย	68
4.4 คุณสมบัติของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	69
4.5 บทบาทของสำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยฯ ในการสนับสนุนการทำงานของ ประชาคมวิจัย	69
4.6 ปัจจัยที่เอื้อต่อการทำงานของประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	70
4.7 ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของทีมวิจัยประชาคมวิจัย	71
4.8 แนวทางการแก้ไขปัญหาของโหนดพี่เลี้ยงที่ผ่านมา	71
บทที่ 5 การขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	78
5.1 การค้นหานักวิจัยเพื่อท้องถิ่น	73
5.2 การหาพื้นที่วิจัยและพัฒนาโจทย์วิจัย	74
5.3 การเขียนเอกสารเชิงหลักการ(proposal)	80
5.4 การติดตามหนุนเสริมและเพิ่มศักยภาพให้กับทีมวิจัย	94
5.5 ปัญหาในการทำงานของนักวิชาการ	108
5.6 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา	108
5.7 ผลกระทบที่เกิดขึ้น	108
5.8 ปัจจัยที่ทำให้ทีมวิจัยลงทำงานในพื้นที่ได้	110
บทที่ 6 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	111
6.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	111
6.2 การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	114
6.3 ข้อเสนอแนะ	117
บรรณานุกรม	119
ภาคผนวก	120
ภาคผนวกเครื่องมือ/กิจกรรม	
ภาคผนวกภาพกิจกรรม	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ภายใต้มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี ที่เกิดจากการรวมตัวกันของ เครือข่ายนักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีบทบาทเป็นศูนย์ประสานงาน(Node) ชุมชนนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีเป้าหมายหลักในการสร้างนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิจัยในพื้นที่

จากการดำเนินงานของโหนดชุมชนนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีในบทบาทการเป็นพี่เลี้ยงติดตามสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน พบว่าได้ทำให้เกิดโครงการวิจัยในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงจำนวนทั้งสิ้น 50 โครงการ จากดำเนินโครงการวิจัยได้เกิดพื้นที่รูปธรรมในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 พื้นที่ การศึกษา 9 พื้นที่ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ 3 พื้นที่ เศรษฐกิจชุมชน 11 พื้นที่ คุณภาพชีวิต 9 พื้นที่ เด็กและเยาวชน 2 พื้นที่ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม 5 พื้นที่ เกษตรอินทรีย์ 1 พื้นที่ และการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม 5 พื้นที่

ในปี 2554 – 2556 โหนดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีได้ขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่ระบบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยได้ทำบันทึกความร่วมมือ(MOU)กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมา ได้สร้างนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 48 คนใน 10 คณะกับอีก 1 วิทยาเขตจำนวน 28 โครงการ ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวในระยะที่ 1 และ 2 ที่ผ่านมามีทำให้เกิดกลไกประชาคมวิจัยขึ้นในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงติดตามสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิจัยรุ่นน้องจำนวน 5 โครงการวิจัยในปี 2556-57 โดยมีเจ้าหน้าที่จากกองส่งเสริมการวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีทำหน้าที่เป็นกองเลข และมิโหนดนักวิชาการจังหวัดอุบลฯทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงติดตามสนับสนุนและให้คำแนะนำในการทำงานของทีมประชาคมวิจัยเพื่อทำให้กลไกดังกล่าวถูกติดตั้งเข้าไปในระบบการสนับสนุนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ขณะเดียวกันนอกจากการสนับสนุนการทำงานของทีมประชาคมวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีแล้ว โหนดชุมชนนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีได้รับการประสานจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีว่ามีความต้องการให้ขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ที่จะเป็นศูนย์กลางในการผลิตบัณฑิตและการบริการวิชาการที่มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของสังคมท้องถิ่นและอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง จึงได้มีการเปิดการเรียนการสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก รวมทั้งสิ้น

58 สาขาวิชา และ 12 คณะ ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะแพทยแผนไทยและแพทย์ทางเลือก คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัยและโครงการจัดตั้งคณะวิทยาการคอมพิวเตอร์

ด้วยวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาทำให้ทีมผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีปัจจุบัน มีนโยบายให้การสนับสนุนให้นักวิชาการออกมาทำงานวิจัยเพื่อรับใช้สังคม ชุมชน และท้องถิ่น เพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นสถาบันการอุดมศึกษาที่เก่าแก่ในจังหวัดอุบลราชธานีและมีความใกล้ชิดกับชุมชน ท้องถิ่นทำให้รับทราบปัญหาของชุมชนและท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงต้องการใช้ความรู้และวิชาการเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนและท้องถิ่น แต่ก็พบว่านักวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานียังขาดความรู้และทักษะในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงสนใจที่จะให้โหนดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีเข้าไปสนับสนุนให้เกิดการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขึ้นในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีโดยพร้อมที่จะสนับสนุนงบประมาณร่วมกับสกว. สถานที่ บุคลากรและยานพาหนะ เป็นต้น

จากความต้องการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีข้างต้น ทำให้โหนดชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีได้ทบทวนและสรุปบทเรียนการติดตามสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการพบว่าโหนดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีมีบทเรียนที่สามารถนำมาใช้ในการขยายผลการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้แก่

1. บทเรียนการพัฒนาโจทย์วิจัย พบว่าการค้นหาโจทย์วิจัยสำหรับนักวิชาการมือใหม่ พี่เลี้ยงจำเป็นต้องเข้าไปช่วยในการคุยโจทย์เพื่อให้ได้โจทย์วิจัยตรงกับปัญหาที่แท้จริงของชุมชน การลงพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยของทีมแรกควรให้นักวิชาการจากทีมอื่นเดินทางลงพื้นที่ไปร่วมสังเกตการณ์ด้วยเพื่อจะได้เรียนรู้เทคนิค วิธีการค้นหาโจทย์วิจัย เนื่องจากกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยยังเป็นเรื่องยากสำหรับเครือข่ายนักวิชาการ จึงควรบันทึกภาพวิดีโอขณะทำการพัฒนาโจทย์วิจัยไว้เพื่อนำมาศึกษาและร่วมกันวิเคราะห์ จะช่วยทำให้เครือข่ายนักวิชาการมีการพัฒนาตนเองมากขึ้นและสามารถเป็นพี่เลี้ยงพา รุ่นน้องลงคุยโจทย์ในพื้นที่ได้

2. บทเรียนการติดตามหนุนเสริม พบว่าควรลงไปติดตามโครงการวิจัยหลังนักวิจัยดำเนินงานไปแล้ว 30-40 % รุ่นพี่ที่ทำโครงการวิจัยเสร็จแล้วสามารถกระตุ้นและสร้างพลังให้กับนักวิชาการหน้าใหม่ในการลงไปทำงานในพื้นที่กับชุมชน ควรมีการถอดบทเรียน และรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์และสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองขึ้นในบรรดากลุ่มนักวิชาการ ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Facebook) ในการติดต่อสื่อสารระหว่างทีมพี่เลี้ยงกับทีมนักวิจัย ทำให้ได้รับทราบความก้าวหน้าและยังสร้างการตื่นตัวทีมวิจัย และการจัดเวทีที่มีทั้งชุมชนและนักวิชาการ ทำให้นักวิชาการมีความมั่นใจในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น ขณะที่ชาวบ้านก็มีความภาคภูมิใจที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการ

3. บทเรียนการขับเคลื่อน CBR เข้าสู่ระบบงานวิจัย พบว่าควรใช้ระบบการประกันคุณภาพมาสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริหารและนักวิชาการควรพัฒนาบุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบงานวิจัยไปพร้อมกับนักวิชาการ การนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเวทีวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาจะทำให้เกิดการยอมรับในวิธีวิทยา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในแวดวงวิชาการมากขึ้น ควรรายงานความก้าวหน้าให้ผู้บริหารรับทราบเป็นระยะๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้ผู้บริหารเห็นความก้าวหน้าของงานและสามารถนำไปใช้วางแผนในเชิงนโยบายต่อไปได้

4. บทเรียนการสร้างการเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่กองส่งเสริมการวิจัย พบว่าควรทำไปพร้อมกับนักวิชาการเพราะจะทำให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ ความเข้าใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งจะส่งผลดีต่อการติดตามงานในอนาคต ชักชวนให้ลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัยบ่อยๆ ครั้ง หลังจากการทำงานมาระยะหนึ่ง ควรมีการถอดบทเรียนเจ้าหน้าที่เพื่อจะได้รับรู้ถึงทัศนคติ ความรู้สึก ความก้าวหน้า ตลอดจนข้อบกพร่องใจของเจ้าหน้าที่ การเป็นเจ้าภาพร่วมในการจัดกิจกรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่และพี่เลี้ยงจาก สกว. มีการทำงานเป็นทีมและมีความสนิทสนมกันมากขึ้น การช่วยเป็นวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิในงานที่เจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบอยู่จะทำให้เกิดการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกระชับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

5. บทเรียนในการคัดเลือกนักวิชาการที่จะมาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพบว่าคุณสมบัติของนักวิชาการที่เหมาะสมสำหรับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรเป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นทำงานเพื่อส่วนรวม เสียสละ เปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นคนอื่น มีมนุษยสัมพันธ์ดี สนใจและต้องการ เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและงานวิจัย แบบ PAR มีความสามารถในการบริหารจัดการและมีความสุขในการทำงานวิจัยร่วมกับชาวบ้าน

โหนดชุดนักวิชาการจึงมีความสนใจที่จะนำบทเรียนดังกล่าวมาทดลองปฏิบัติการขยายผลในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาในระดับท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดและรับรู้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างดีก็จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นเป็นอย่างมาก กอปร ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีความเชื่อมั่นในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่จะสามารถช่วยแก้ไข ปัญหาของชุมชนและท้องถิ่นและได้แสดงความพร้อมในการสนับสนุนการทำงานของโหนดและนักวิชาการที่จะมาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างเต็มที่ซึ่งจากประสบการณ์การทำงานสนับสนุนให้นักวิชาการมาทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นพบว่า การสนับสนุนของฝ่ายนโยบายถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นปัจจัยหนุนเสริมที่จะทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จ

1.2 คำถามวิจัยหลัก

รูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันการอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างไร

1.3 คำถามวิจัยรอง

1. ปัจจัยความสำเร็จที่จะทำให้เกิดไปประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีสามารถขับเคลื่อนในระบบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยคืออะไร
2. กระบวนการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่เหมาะสมเป็นอย่างไร
3. วิธีการใดที่จะสามารถทำให้เจ้าหน้าที่สำนักวิจัยและพัฒนาในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเข้าใจและเป็นแกนประสานงานในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการได้

1.4 วัตถุประสงค์

1. เพื่อหารูปแบบในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2. เพื่อขยายผลการสร้างนักวิชาการในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1.5 พื้นที่ศึกษาวิจัย

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1.6 กลุ่มเป้าหมายหลัก

- 1.6.1 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จำนวน 6 โครงการ ประกอบด้วย
 1. โครงการรูปแบบการเป็นประชาคมวิจัยเพื่อรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
 2. โครงการรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงานบริหารและงานการเรียนการสอน กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 3. โครงการรูปแบบการจัดการน้ำบาดาลให้ถูกหลักสุขาภิบาลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านแก่น้อย ตำบลธาตุ อำเภอเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 4. โครงการวิจัย การจัดการขยะเป็นศูนย์คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
 5. โครงการรูปแบบการบริหารจัดการพลังงานทางเลือกระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลคำขวาง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 6. โครงการแผนการตั้งรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในด้านการเกษตรของตำบลท่าช้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี
- 1.6.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 5 โครงการ ประกอบด้วย
 1. โครงการการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดของธุรกิจชุมชนข้าวหอมทุ่งเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นบ้านหัวดอน อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

2. โครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรมลุ่มน้ำชีเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน ตำบลชีวาน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

3. โครงการการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วม บ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4. โครงการการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองขอน

5. โครงการการปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมอนามัยชุมชนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท บ้านท่าบ่อ หมู่ 2 ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

1.7 ระยะเวลา วันที่ 1 กันยายน 2556 ถึง วันที่ 30 ธันวาคม 2558 รวม 26 เดือน

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้การก่อตั้งกลไกประชาคมวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
2. ได้องค์ความรู้รูปแบบขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
3. เกิดโครงการวิจัยที่เป็นของนักวิชาการ อาจารย์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 5 โครงการ
4. เกิดบทความเกี่ยวกับการนำไปใช้ประโยชน์จากงานวิจัย หรือ RE จำนวน 6 เรื่อง

ผลเชิงพัฒนา

1. มหาวิทยาลัยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้กับอาจารย์ในสถาบันของตนเอง
2. เกิดกลุ่มนักวิชาการที่นำเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสังคม ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

1.9 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. การขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หมายถึง การนำชุดความรู้เรื่องการสนับสนุนนักวิชาการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อรับใช้สังคมไปขยายผลเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี
2. สถาบันการอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาภาครัฐที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่มีอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีที่มิวิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยขึ้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ลำดับที่สองรองจากจังหวัดนครราชสีมาและลำดับสามของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 630 กิโลเมตร มีเนื้อที่ ประมาณ 15,744 ตารางกิโลเมตรหรือ 16 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.5ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งอยู่สุดชายแดนตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ ราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี 2556 มีประชากร จำนวน 1,836,523 คน

จากสภาพพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานีดังกล่าวทำให้จังหวัดอุบลราชธานีมีสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและของเอกชนรวมทั้งสิ้น9แห่ง ประกอบด้วย 1)มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี 4) มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี 5) วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดอุบลราชธานี 6) ศูนย์วิทยพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อุบลราชธานี 7) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ 8) มหาวิทยาลัยราชธานี 9) มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์นเป็นต้น

การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกดำเนินการในสถาบันอุดมศึกษา2แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตในหลากหลายสาขาวิชาและเป็นศูนย์รวมของศาสตร์แขนงต่างๆที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นซึ่งผลจากการศึกษาข้อมูลของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง มีดังนี้

2.1.1.มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2.1.1.1 ประวัติและความเป็นมา

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี(online, 2557) เป็นมหาวิทยาลัยที่ยกฐานะมาจากวิทยาลัยอุบลราชธานี สังกัดมหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามมติคณะรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2533 ในรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยความมุ่งหมายให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยการจัดการศึกษานั้นหนักทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพัฒนากำลังคนของประเทศซึ่งกำลังมุ่งพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศ กึ่งอุตสาหกรรม และเพื่อเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นรวมทั้งให้มหาวิทยาลัย เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นสามารถนำความรู้ ที่ได้ไปปรับปรุงการประกอบวิชาชีพของตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นต่อไป

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเปิดทำการเรียนการสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2531 ภายใต้ชื่อ "วิทยาลัยอุบลราชธานี" โดยเปิดทำการสอน ในสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ และสาขาวิศวกรรมศาสตร์ มีนักศึกษารุ่นแรกจำนวน 67 คน ซึ่งฝากเรียนไว้ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นต่อมาในปีการศึกษา 2533 วิทยาลัยอุบลราชธานีได้ยกฐานะมาเป็นมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2533 ได้ย้ายสถานที่จัดการศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นมาประจำ ณ สถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยบริเวณกิโลเมตรที่ 10 - 11 ถนนวาริน-เดชอุดม ตำบลเมืองศรีโค อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี บนเนื้อที่ประมาณ 5,228 ไร่ และเริ่มจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ของคณะเกษตรศาสตร์และคณะวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งได้ถือเอาวันที่ 30 กรกฎาคมของทุกปีเป็นวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2534 คณาจารย์และนักศึกษาทั้งหมดของมหาวิทยาลัยขอนแก่นมาประจำ ณ สถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยโดยสมบูรณ์ โดยสภามหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้แต่งตั้งให้ รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิตต์ ยอดเศรณี ดำรงตำแหน่งอธิการบดีเป็นคนแรก ในส่วนของการก่อสร้าง เริ่มต้นด้วยงบประมาณเพียง 16 ล้านบาท ในปี 2531 อาคารหลังแรก ที่ก่อสร้างคือ อาคารเอนกประสงค์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีคำขวัญมหาวิทยาลัยว่า “พัฒนาความรู้ มุ่งสู่ปัญญา พร้อมคุณค่า คุณธรรม” และมีต้น “กันเกรา” เป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ภายใต้วิสัยทัศน์ “เป็นมหาวิทยาลัยแห่งคุณภาพที่เน้นนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตและประชาชนบนฐานภูมิปัญญาอีสานได้ และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์”ตามแนวทางการพัฒนา ดังนี้ คือ

- (1) เน้นนักศึกษา ชุมชน และคนจนเป็นสำคัญ
- (2) เน้นพื้นที่ให้บริการ 8 จังหวัด ในเขตอีสานใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร ร้อยเอ็ด นครพนม และจังหวัดสกลนคร
- (3) สร้างเครือข่ายพันธมิตรมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อความร่วมมือในการพัฒนา โดยอาจจะประกอบด้วย เครือข่าย องค์กรท้องถิ่น เครือข่ายราชการ เครือข่ายองค์กรภาคเอกชน (Non Government Organization : NGO) เครือข่ายประชาชนกลุ่มต่างๆ อาทิ เกษตรกร กลุ่มอาชีพ สมัชชา เป็นต้น รวมไปถึงเครือข่ายธุรกิจ อาทิ หอการค้า สภาอุตสาหกรรม สโมสร เป็นต้น
- (4) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ทุก 5 ปี
- (5) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่เป็นจริงเป็นจัง และสนองความต้องการของทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาและชุมชนมีการประเมินผลจากตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators : KPIs) โดยยึดหลักปรัชญาที่ว่า “มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีสร้างสติปัญญาของสังคมบนพื้นฐานความพอเพียง ”

มีพันธกิจหลักในการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้น ผลลัพธ์ที่วัดได้ที่มีความรู้ความสามารถ คิดเป็น ทำเป็น เชื่อถือได้ และมีจิตสำนึกในการทำหน้าที่ โดยมีคุณสมบัติที่สำคัญ

ประการแรก คือ รู้เหตุผลตามหลักการของแต่ละวิชา ศึกษาฝึกฝนและอบรมตนด้วยตนเองได้ มีปัญหาจากการคิดวิเคราะห์พิจารณาได้ตรงต่อจากความเป็นจริง มีสติรู้ตัว รู้หน้าที่ มั่นในอุดมคติอันเกิดจากคุณธรรม

ประการที่สอง คำนึงว่าวิจัยเพื่อพัฒนาและบูรณาการวิทยาการต่างๆ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของคนในชาติและเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ

ประการที่สาม ให้บริการวิชาการแก่สังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการสร้างมูลค่าเพิ่มในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และอุตสาหกรรมท้องถิ่น

ประการที่สี่ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมอันดีงาม เพื่อนำกลับมาใช้ในการดำเนินชีวิต และการพัฒนาประเทศในลักษณะของการใช้วัฒนธรรมนำการพัฒนา

โดยมีกลยุทธ์ ได้แก่

(1) สร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพและสมรรถนะตามมาตรฐานสากล สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม ความรับผิดชอบ ความพอเพียง จิตสำนึกที่ดี และมีความพร้อมเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน โดยพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดให้มีทักษะการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

(2) พัฒนาอาจารย์ให้สามารถจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาตนเองให้พร้อมทันต่อพลวัตของสังคม โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทำวิจัยและพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ และพัฒนาสมรรถนะด้านวิชาการในระดับสากล

(3) พัฒนาขีดความสามารถด้านการวิจัยเพื่อยกระดับสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยระดับชาติ และภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการวิจัย และส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือด้านการวิจัยกับหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ

(4) ให้บริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในเขตอีสานใต้และภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาวะและบริการสุขภาพ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนทุกภาคส่วน

(5) สืบสาน เผยแพร่ ฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศในอาเซียน โดยศึกษา ค้นคว้าวิจัย รวบรวมและจัดการความรู้ให้นักศึกษาและบุคลากรตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(6) พัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาลใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ โดยพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร และพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

(7) พัฒนาระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ โดยให้บุคลากรมีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ เพื่อการทำงานได้เต็มตามศักยภาพอย่างมีความสุข โดยพัฒนาระบบสมรรถนะของบุคลากร

และผู้บริหารทุกระดับ สร้างเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพให้บุคลากร ส่งเสริมและสนับสนุนความก้าวหน้าของบุคลากร และการจัดการความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.1.2 หลักสูตรและการจัดการศึกษา

คณะเกษตรศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ในด้านกระบวนการผลิต การวางแผน และการรักษาผลผลิตของประเทศ โดยเปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ (วิชาเอกพืชไร่ พืชสวน สัตวศาสตร์) สาขาวิชาประมง และสาขาวิชาเทคโนโลยีอาหาร นอกจากนี้ ยังเปิดสอนระดับปริญญาโทใน หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ (วิชาเอกพืชศาสตร์) และสาขาวิชาสัตวศาสตร์ (วิชาเอกวิทยาศาสตร์การประมง) สาขาวิชาเกษตรผสมผสาน, สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและพัฒนาชนบท และปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ (วิชาเอกพืชศาสตร์) และสาขาวิชาสัตวศาสตร์ (วิชาเอกวิทยาศาสตร์การประมง)

คณะวิศวกรรมศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่จะเป็นสติปัญญาและที่พึ่งของสังคม ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทางวิศวกรรม โดยเปิดสอนหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมอุตสาหการ วิศวกรรมโยธา และวิศวกรรมเคมีและชีวภาพ และยังเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตในสาขาวิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมอุตสาหการ

คณะวิทยาศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตและงานวิจัยที่มีคุณภาพและคุณธรรม เปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ได้แก่ หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจุลชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ (หลักสูตรต่อเนื่อง) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (วิชาเอกสุขภาพสิ่งแวดล้อม และอาชีวอนามัย) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการยาง ส่วนระดับปริญญาโท เปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเคมี ฟิสิกส์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม และวิทยาศาสตร์การศึกษา และปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเคมี ฟิสิกส์ และเทคโนโลยีชีวภาพ

คณะเภสัชศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรับผิดชอบ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพและมีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาต่างๆ หลักสูตรที่เปิดสอนได้แก่ หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) หลักสูตรเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชศาสตร์คลินิกและการบริหาร เกษษณภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริการสุขภาพ เกษษณเคมีและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ และปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีศีลธรรม สร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบ มีทักษะทางภาษา สามารถช่วยพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศชาติได้ หลักสูตรที่เปิดสอนได้แก่ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและการสื่อสาร ภาษาไทยและการสื่อสาร

ภาษาและวรรณคดีเวียดนาม ศิลปะการแสดง ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น การท่องเที่ยว การพัฒนาสังคม ประวัติศาสตร์ นิเทศศาสตร์,หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็น ภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษและการสื่อสาร สังคมศาสตร์และการพัฒนา

คณะบริหารศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถทางด้านการบริหาร และการจัดการที่สามารถทำวิจัยและช่วยพัฒนาภูมิภาคและประเทศชาติได้ เปิดสอนหลักสูตรบริหารธุรกิจ บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป การจัดการตลาด การจัดการธุรกิจบริการ การเงินและการธนาคาร ระบบ สารสนเทศเพื่อการจัดการ การจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ (หลักสูตรภาษาอังกฤษ)หลักสูตรบริหารศาสตร บัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐกิจพอเพียงหลักสูตรบัญชีบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี และต่อเนื่อง),หลักสูตร บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว (หลักสูตรนานาชาติ)

คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามความ ต้องการของท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการกำลังคนด้านการออกแบบ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใน ท้องถิ่น เปิดสอนหลักสูตรศิลปประยุกต์บัณฑิต และหลักสูตรศิลปประยุกต์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ ออกแบบผลิตภัณฑ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต และหลักสูตรศิลปประยุกต์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ ออกแบบผลิตภัณฑ์

วิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข จัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตที่ เฝียบพร้อมด้วยความรู้ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรม สามารถพัฒนานตนเองในการดำรงชีวิต และประกอบ วิชาชีพได้อย่างเหมาะสม เปิดสอนหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 6 ปี) หลักสูตรสาธารณสุข ศาสตร์ (หลักสูตรต่อเนื่อง)

คณะนิติศาสตร์ เปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศ ในทางนิติศาสตร์ มีความรอบรู้ทางสังคมและพัฒนาชนบท รวมทั้งรอบรู้ และมีโลกทัศน์ที่เป็นสากล สามารถดำรงตน ประยุกต์ใช้ความรู้และมีภาวะเผชิญต่อพลวัตของโลกและสังคม เป็นบัณฑิตที่มีจริยธรรม คุณธรรม มุ่งรับใช้สังคมและท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเป็นธรรมในสังคมตามมาตรฐาน ทางปรัชญาของมหาวิทยาลัย

คณะรัฐศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ที่มี ความเชี่ยวชาญ รอบรู้ในทฤษฎีและองค์ความรู้ในสาขาที่ศึกษา มีโลกทัศน์กว้างไกล สามารถประยุกต์ความรู้ เผชิญต่อพลวัตของโลกและสังคม และเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีจริยธรรม และมุ่งรับใช้สังคม โดยเปิดสอน หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐ ประศาสนศาสตร์ (กลุ่มวิชาเอกการปกครองท้องถิ่น และ การบริหารองค์การ)หลักสูตรรัฐศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มวิชาเอกการปกครอง ท้องถิ่น และการบริหารองค์การ) และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะพยาบาลศาสตร์ มีความเชื่อว่าสุขภาพ เป็นสภาวะของร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม และปัญญา ซึ่งเป็นผลจากการดูแลตนเองโดยใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย

และเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยเงื่อนไขต่อสุขภาพ ทั้งนี้ผู้ใช้บริการได้แก่ บุคคล ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการรักษาสมดุลสุขภาพของตนเอง การพยาบาล จึงมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้ใช้บริการครอบคลุมการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาโรค และการฟื้นฟูสภาพ ที่เป็นระบบและต่อเนื่อง

วิทยาเขตมุกดาหาร เป็นวิทยาเขตในสังกัดมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามมติสภามหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 15 กันยายนพ.ศ. 2550 โดยในระยะแรกวิทยาเขต ได้รับมอบอาคารเรียนหลังเก่าของ โรงเรียนมุกดาลัย เพื่อใช้ในการเรียนการสอน และการบริหารงานวิทยาเขต ปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอนในสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ และสาขาวิชาการบัญชี

2.1.1.3 ทำเนียบนายกสภามหาวิทยาลัยและอธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

นายกสภามหาวิทยาลัย	วาระการดำรงตำแหน่ง
1. ดร.อนุวรรตน์วัฒนพงศ์ศิริ	พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2535
2. ศาสตราจารย์ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน	พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2538
3. ศาสตราจารย์ดร.เกษม สุวรรณกุล	พ.ศ. 2538 - พ.ศ. 2547
4. ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์เกษม วัฒนชัย	พ.ศ. 2547 - พ.ศ. 2549
5. ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.จอมจินจันทร์สกุล	พ.ศ. 2549 - ปัจจุบัน

อธิการบดี	วาระการดำรงตำแหน่ง
1. รองศาสตราจารย์ดร.สมจิตต์ ยอดเศรณี	พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2542
2. ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ไพฑูรย์ อิงคสุวรรณ	พ.ศ. 2542 - พ.ศ. 2545
3. ศาสตราจารย์ดร.ประกอบ วิโรจน์บุญ	พ.ศ. 2545 -พ.ศ. 2553
4. รองศาสตราจารย์ดร.นงนิตย์ ชีระวัฒนสุข	พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน

2.1.1.4สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1)วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรต้นแบบการบริหารจัดการที่ดี เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย การบริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและนานาชาติ

2) พันธกิจ

(1) อำนวยการ ประสาน ประมวล วิเคราะห์ เสนอแนะ จัดทำ และปรับปรุงแผนแม่บท งานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย ให้มีทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับ แผนพัฒนาในระดับต่าง ๆ

(2) อำนวยการ ประสานการเสนอของบประมาณ และแนวทางการจัดสรรด้านการ งานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับแผนแม่บท

(3) ร่วมพัฒนา ปรับปรุง หลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติที่ดี ชัดเจนเพื่อเป็นต้นแบบการ ดำเนินงานให้กับคณะ หน่วยงาน

(4) ส่งเสริมพัฒนาทักษะนักวิจัย ให้สามารถทำวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(5) สนับสนุน ส่งเสริม ให้คำปรึกษาแนะนำ อำนวยความสะดวกการดำเนินงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของคณะ หน่วยงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุ เป้าหมาย

(6) สนับสนุน ส่งเสริมการนำผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ ไปใช้ประโยชน์

3) ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ระดับหน่วยงาน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ ผลการดำเนินงานด้านการวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย

กลยุทธ์/มาตรการ

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาคมทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนแม่บท
2. การจัดทำแผนแม่บทการดำเนินงานทุก 4 ปี
3. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงาน
4. กระบวนการสร้างความเข้าใจในการนำแผนยุทธศาสตร์สู่การดำเนินงานของคณะ

หน่วยงาน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริม และสนับสนุนการบริหาร จัดการ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านการวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ ผลงานวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่มีคุณภาพ

กลยุทธ์/มาตรการ

1. ส่งเสริมการสร้างความเข้าใจในการบริหารโครงการเชิงกลยุทธ์
2. พัฒนาระบบติดตามประเมินผลโครงการ
3. พัฒนาการบริหารจัดการภายในหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คณะ สำนัก
4. สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานตามจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้อง

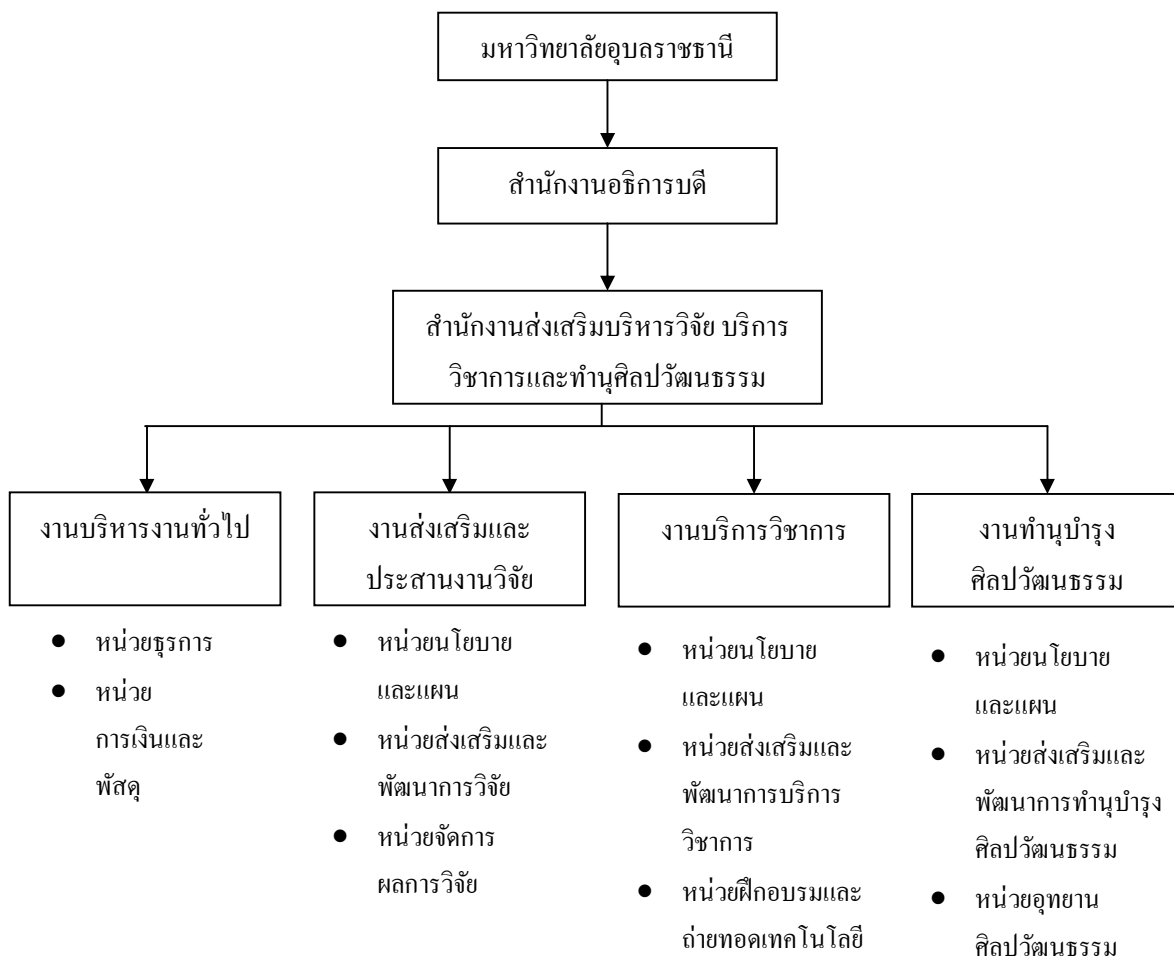
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาระบบบริหารจัดการองค์ความรู้จากงานวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ องค์ความรู้จากงานวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่นำผลงานไปใช้ประโยชน์และถ่ายทอดสู่ประชาชน

กลยุทธ์/มาตรการ

1. พัฒนาระบบและกระบวนการรวบรวมและคัดสรรองค์ความรู้
2. ส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกิดจากผลงานวิจัย
3. ส่งเสริมการนำผลงานไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการวารสาร ม.อ.บ. เพื่อเป็นวารสารวิชาการระดับชาติ
5. พัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

4) โครงสร้างองค์กร

โดยมีรายละเอียดภาระงานของหน่วยงาน ดังนี้

(1) งานบริหารงานทั่วไป

เป็นส่วนงานที่รับผิดชอบภารกิจด้านงานธุรการ การประชาสัมพันธ์ การเงินและงบประมาณ การพัสดุของกองส่งเสริมการวิจัย ฯ

หน่วยธุรการ มีภารกิจดังนี้

รับผิดชอบงานเลขานุการ โดยปฏิบัติงานในลักษณะการประสานงาน การควบคุม และการบริหารจัดการงานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ งานรับส่งเอกสาร การบริหารเอกสาร งานธุรการการจัดประชุม การประชาสัมพันธ์ การบริหารงานบุคคล

หน่วยการเงินและพัสดุ มีภารกิจดังนี้

รับผิดชอบงานด้านการเงินและงบประมาณ การพัสดุของหน่วยงาน โดยปฏิบัติงานในลักษณะการประสานงานในการเบิกจ่ายงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนทั่วไปเพื่อการวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุฯ เงินสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานอื่น เงินกองทุนวิจัย ม.อบ.

(2) งานส่งเสริมและประสานงานวิจัย

เป็นหน่วยงานระดับ “งาน” ภายใต้กองส่งเสริมการวิจัย ฯ รับผิดชอบภาระงานด้านการประสานและส่งเสริมการวิจัยฯ เพื่อให้คณะ สำนัก หน่วยงาน สามารถทำงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หน่วยนโยบายและแผน

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในด้านนโยบายการบริหารงานวิจัยระดับมหาวิทยาลัย ด้านต่าง ๆ คือ แผนแม่บทการวิจัย งบประมาณเพื่อการวิจัย การกำกับดูแลงานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การกำกับดูแลใช้สัตว์เพื่อการทดลอง จรรยาบรรณนักวิจัย การประเมินผลการวิจัย กองทุนการวิจัย การประกันคุณภาพงานวิจัย

หน่วยส่งเสริมและพัฒนาการวิจัย

รับผิดชอบภาระงานในลักษณะการประสานการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการวิจัย คือ การประสานศูนย์ความเชี่ยวชาญ ศูนย์เครื่องมือกลางเพื่อการวิจัย การกำกับและติดตามการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ยังรับผิดชอบภาระในการพัฒนาทักษะนักวิจัย กลุ่มวิจัย การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการวิจัย

หน่วยจัดการผลการวิจัย

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในลักษณะการประสานงาน การบริหารจัดการผลผลิตจากการวิจัย คือ การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากผลงานวิจัยการจัดการทรัพยากรชีวภาพ การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์การเผยแพร่ผลงานวิจัย วารสารวิชาการ ม.อบ.

(3) งานบริการวิชาการ

เป็นหน่วยงานระดับ “งาน” ภายใต้สำนักงานส่งเสริมบริหารวิทย์ ฯ รับผิดชอบภาระงานด้านการประสานและส่งเสริมการบริการวิชาการเพื่อให้คณะ สำนัก หน่วยงาน สามารถให้บริการวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

หน่วยนโยบายและแผน

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในด้านนโยบายการให้บริการวิชาการ การบริหารจัดการการบริการวิชาการ การประเมินผลการให้บริการวิชาการ การบริหารงบประมาณ การประกันคุณภาพการบริการวิชาการ

หน่วยส่งเสริมและพัฒนาการบริการวิชาการ

รับผิดชอบภาระงานในลักษณะการประสานการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการบริการวิชาการ การกำกับและติดตามการบริการวิชาการ การสืบเสาะความต้องการของผู้รับบริการการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อบริการวิชาการ การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริการวิชาการ

หน่วยฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในลักษณะให้บริการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ผู้รับบริการโดยการประสานหาผู้เชี่ยวชาญในการให้บริการ ตลอดจนการบริการเพื่อหารายได้ โดยอาศัยกลไกและโครงการต่าง ๆ คือ คลินิกเทคโนโลยี การเป็นที่ปรึกษาด้านต่าง ๆ การให้บริการพัฒนาประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม

(4) งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เป็นหน่วยงานระดับ “งาน” ภายใต้สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิทย์ ฯ รับผิดชอบภาระงานด้านการประสานและส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้คณะ สำนัก หน่วยงาน สามารถทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หน่วยนโยบายและแผน

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในด้านนโยบายการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การบริหารจัดการการทำนุ ฯ การประเมินผลการทำงาน ฯ การบริหารงบประมาณ การประกันคุณภาพการทำนุ ฯ

หน่วยส่งเสริมและพัฒนาการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

รับผิดชอบภาระงานในลักษณะการประสานการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการทำนุ ฯ การกำกับและติดตามการทำนุ ฯ การส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านทำนุ ฯ การสร้างเครือข่ายด้านศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริการวิชาการ การฝึกอบรมและจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม

หน่วยอุทยานศิลปวัฒนธรรม

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในลักษณะการประสานการดำเนินงานที่จะดำเนินการ
ในอนาคตคืองานแสดงนิทรรศการและผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม คู่มือเรือนอีสาน

5)จำนวนบุคลากรปัจจุบัน (17มิถุนายน 2557)

ปัจจุบัน สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
มีเจ้าหน้าที่ทั้งสิ้น 16 คน ดังนี้

ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	คุณวุฒิ
นางสาววณิศา ตัญญาตั้งใจ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน หัวหน้าสำนักงานฯ	ปริญญาโท
นายสุภวัฒน์ ไสวรรณ	เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารงานทั่วไปฝ่ายประสาน บริการวิชาการ	ปริญญาโท
นางสาวปัญจิรา สุกดล	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฝ่าย ประสานงานบริหารงานทั่วไป	ปริญญาโท
นางสาวณัฏฐา อักษรศรี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ฝ่ายประสานงานทำนุบำรุงศิลปและ วัฒนธรรม	ปริญญาโท
นางสาวโสมสอางค์ ไชยงค์	นักวิชาการศึกษา	ปริญญาตรี
นายธีระพันธ์ศิริศักดิ์ยศ	ผู้ปฏิบัติงานบริหาร	ปริญญาตรี
นางสาวนวลอนงค์ โพธิ์ศรี	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	ปริญญาตรี
นางสาวนิตยศรี วงศ์สุวรรณ	เจ้าหน้าที่วิจัย	ปริญญาโท
นางสาวมัทธมา ช่อจริง	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	ปริญญาตรี
นางสาววลัยลักษณ์ สีลา	เจ้าหน้าที่โครงการ	ปริญญาตรี
ศ.อ.อุกฤษฏ์ บุญขาว	เจ้าหน้าที่โครงการ	ปริญญาตรี
นางสาวกมลชนก สุดหอม	เจ้าหน้าที่โครงการ	ปริญญาตรี
นางสาวพรพิมล มงคลงำ	เจ้าหน้าที่โครงการ	ปริญญาตรี
น.ส. ชันษาภักดิ์คมธัสนิธิชยวัศ	เจ้าหน้าที่โครงการ	ปริญญาตรี
นางสาววรัญญา ทิพย์ธำรงทรัพย์	เจ้าหน้าที่โครงการ	ปริญญาตรี
นางสาวกนกลักษณ์ สวาททิ	เจ้าหน้าที่โครงการ	ปริญญาตรี

6)แหล่งทุน

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีแหล่งทุนสำหรับการสนับสนุนงานวิจัย 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นแหล่งทุนที่มาจากภายใน ได้แก่ งบเงินรายได้และงบประมาณแผ่นดิน ส่วนที่สอง คือ แหล่งทุนจากภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ สภาวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวอ.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สหภาพยุโรป (European Union :EU) องค์กรพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐ (USAID) ฯลฯ

7)ระบบการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานวิจัย

สำนักงานบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีภาระรับผิดชอบงานด้านการประสานและส่งเสริมการวิจัยเพื่อให้คณะ สำนัก หน่วยงานสามารถทำงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีบุคลากรที่ดูแล คนโดยมีรายละเอียดการะงานดังนี้

(1) งานนโยบายและแผน

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในด้านนโยบายการบริหารงานวิจัยระดับมหาวิทยาลัยด้านต่างๆ คือ แผนแม่บทการวิจัย งบประมาณเพื่อการวิจัย การกำกับดูแลงานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การกำกับดูแลใช้สัตว์เพื่อการทดลอง จรรยาบรรณนักวิจัย การประเมินผลการวิจัย กองทุนการวิจัย การประกันคุณภาพงานวิจัย

(2) งานส่งเสริมและพัฒนาการวิจัย

รับผิดชอบภาระงานในลักษณะการประสานการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการวิจัย คือ การประสานศูนย์ความเชี่ยวชาญ ศูนย์เครื่องมือกลางเพื่อการวิจัยการกำกับและติดตามการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ยังรับผิดชอบภาระในการพัฒนาทักษะนักวิจัย กลุ่มวิจัย การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการวิจัย

(3) งานจัดการผลการวิจัย

รับผิดชอบภาระงานที่สำคัญในลักษณะการประสานงาน การบริหารจัดการผลผลิตจากการวิจัย คือ การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากผลงานวิจัยการจัดการทรัพยากรทางปัญญา การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์การเผยแพร่ผลงานวิจัย วารสารวิชาการ ม.อบ.

(4) ระบบกลไกการหนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมา

รับผิดชอบทำหน้าที่ประสาน ประกาศทุนวิจัย รับสมัครนักวิจัยให้เข้ามาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งการดำเนินการในส่วนของการจัดสถานที่ ติดต่อประสานนักวิชาการที่ได้รับการคัดเลือก กระบวนการทำเอกสารสัญญาบางส่วน และการเข้าร่วมทีมลงพื้นที่เพื่อสนับสนุนทีมนักวิจัยในการปฏิบัติงานในพื้นที่

จากการศึกษาข้อมูลของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีข้างต้นสามารถสรุปได้ว่ามหาวิทยาลัยอุบลราชธานีก่อตั้งมาประมาณ 25 ปีซึ่งถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นมาได้ไม่นานเมื่อเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยเก่าแก่ของประเทศ อาทิเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล อย่างไรก็ตาม

พบว่ามหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีจุดแข็งในด้านทำเลที่ตั้งเนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิเช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา จึงทำให้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางของความรู้และวิชาการหลากหลายแขนงที่จะสามารถตอบโจทย์ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในพื้นที่อีสานใต้ได้กับทีมผู้บริหารมหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มคนที่มีวิสัยทัศน์จึงได้ประกาศนโยบายให้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญทำให้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีไม่ห่างไกลจากชุมชนท้องถิ่นซึ่งจากนโยบายดังกล่าวทำให้นักวิชาการสามารถนำเอาความรู้ ความเชี่ยวชาญตามศาสตร์ที่ตนเองถนัดลงพื้นที่ไปทำงานวิจัยและบริการวิชาการร่วมกับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างสะดวกมากขึ้น

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีกลไกที่มาทำหน้าที่รับผิดชอบงานวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ชัดเจนโดยการจัดตั้งสำนักงานบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าสำนักงานฯดังกล่าวเป็นกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของนักวิชาการ โดยมหาวิทยาลัยได้จัดโครงสร้างการบริหารจัดการด้วยการมอบหมายให้รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคมมาเป็นผู้บริหารหน่วยงานดังกล่าวและมีบุคลากรที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำจำนวน 16คนทำหน้าที่รับผิดชอบงานฝ่ายต่างๆ ได้แก่ งานบริหารงานทั่วไปงานส่งเสริมและประสานงานวิจัยงานบริการวิชาการงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นซึ่งจากโครงสร้างดังกล่าวทำให้การทำงานของสำนักงานฯมีความต่อเนื่องแม้มีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารก็ตาม เนื่องจากเจ้าหน้าที่ประจำจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการทำงานด้านต่างๆดังกล่าว

2.1.2มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

2.1.2.1 ประวัติความเป็นมา

ในปี พ.ศ.2458มณฑลอุบลราชธานี (2557)ได้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นต่ำขึ้นในโรงเรียนตัวอย่างประจำมณฑลตามตราสารเสมาธรรมจักรน้อยที่ 7/1144 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2458 โดย มีการจัดตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ในความดูแลของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อมาในปี พ.ศ. 2490เปิดโรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี ขึ้นโดยใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานีโดยจัดการเรียนการสอนหลักสูตร “ประกาศนียบัตรจังหวัด” และหลักสูตรประโยคครูมูล และตามด้วยหลักสูตร “ประโยคครูประถม” (ป.ป.)ปี พ.ศ.2499 เริ่มโครงการฝึกหัดครูชนบทซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับองค์การยูเนสโกทำให้ในปี 2501ถูกยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูอุบลราชธานี เปิดสอนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง(ป.กศ.สูง)และยกระดับเป็นระดับปริญญาตรี ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.2518

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ ยกฐานะวิทยาลัยครูให้เป็น “สถาบันราชภัฏ” อย่างเป็นทางการโดยให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและ

พัฒนาเทคโนโลยี ทุนบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครูจึงทำให้วิทยาลัยครูอุบลราชธานีได้ใช้นามพระราชทานว่า “สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี” ในปี พ.ศ.2535 และได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีในปี 2547 มาจนถึงปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีตั้งอยู่ ในพื้นที่ 6 แปลง เป็นพื้นที่ในตัวเมือง 5 แปลง คิดเป็นพื้นที่ 284 ไร่ 3 งาน 48.7 ตารางวา และพื้นที่นอกเมืองที่บ้านยางน้อย อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี คิดเป็นพื้นที่ 1,027 ไร่ ตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นวงรีรูปไข่สองวงซ้อนกัน วงรีนอกจะเป็นเส้นเดี่ยว ส่วนวงรีในจะเป็นเส้นคู่ ภายในวงรีจะเป็นดวงตราพระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์ ระหว่างวงรีทั้งสอง ตอนบนจะเป็นอักษรไทยรูปทรงอักษรเป็นแบบล้านนาและอักษรขอมความว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี” ส่วนตอนล่างเป็นอักษรอังกฤษรูปทรงเป็นแบบอักษรโรมันแบบ Gothic หรือตัวอักษรอังกฤษแบบ Old English ความว่า “UBON RATCHATHANI RAJABHAT UNIVERSITY” ความหมายของชุดอักษรไทยและอังกฤษ แทนค่าความรู้สึกลงในการสื่อสารร่วมสมัยและแสดงความสูงส่งแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์โดยสีน้ำเงิน แทนค่า สถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ให้กำเนิดและพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัย” สีเขียว แทนค่า แหล่งที่ตั้งของมหาวิทยาลัยฯ 41 แห่ง ในแหล่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงามสีทอง แทนค่า ความเจริญรุ่งเรืองทางปัญญาสีส้ม แทนค่า ความรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ก้าวไกลใน 41 มหาวิทยาลัยและสีขาว แทนค่า ความคิดอันบริสุทธิ์ของนักปราชญ์แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ส่วนสีประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีคือ สีเทาและสีชมพูและต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยคือ ต้นพะยอม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้กำหนดเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย เป็น “มหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและบริการท้องถิ่น” และได้กำหนดคุณลักษณะของบัณฑิต “ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความรู้คู่คุณธรรมและรักท้องถิ่น”

ปรัชญามหาวิทยาลัย ปัญญาชีวิตวิวัฒนาหุเสถฐชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา นั้นประเสริฐ

ปณิธาน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นสถาบันอุดมศึกษาสร้างสรรค์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

วิสัยทัศน์ (Vision)

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เป็นศูนย์กลางในการผลิตบัณฑิตและการบริการวิชาการที่มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของสังคมท้องถิ่นและอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง"

พันธกิจ

“ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรมและมีทักษะที่ได้มาตรฐาน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ โดยการบูรณาการการวิจัย การบริการวิชาการชุมชน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวคิดตามโครงการพระราชดำริพสานเข้ากับ การเรียนการสอนภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ”

ประเด็นยุทธศาสตร์

1. พัฒนาและยกระดับกลไกการผลิตบัณฑิตให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
2. เสริมสร้างสมรรถนะด้านการวิจัย
3. พัฒนาระบบการบริการวิชาการ และการสืบสานโครงการในพระราชดำริ ให้มีความครอบคลุมและต่อเนื่อง
4. ส่งเสริม สนับสนุนการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย
5. ปฏิรูประบบการบริหารจัดการ โดยยึดหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

เป้าประสงค์

1. บัณฑิตของมหาวิทยาลัยมีความรู้คู่คุณธรรม มีมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม มีคุณภาพและมาตรฐานตามนโยบาย 3 ดี ด้านประชาธิปไตย ด้านคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย และด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด
2. มีงานวิจัยและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตบัณฑิตและการบริการวิชาการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ
3. มีระบบการบริการวิชาการ ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ และสืบสานโครงการในพระราชดำริได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
4. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และอนุภูมิภาค ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
5. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2.1.2.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เปิดสอนระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และระดับปริญญาโท โดยเป็นการจัดการศึกษาและบริการวิชาการแก่ชุมชน ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ขุขันธ์ อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ (บางส่วน) และบุคลากรในจังหวัดและประเทศใกล้เคียง โดยมีการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก รวมทั้งสิ้น 11 คณะและบัณฑิตวิทยาลัยมีรายละเอียดดังนี้

คณะครุศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตสาขาวิชาชีพครูซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเนื่องจากในอดีตเคยเป็นวิทยาลัยครูมาก่อนจึงมีความเชี่ยวชาญในการสร้างครูที่มีคุณค่าในวงการศึกษาคณะครุศาสตร์จึงเป่าหมายในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความสมดุลในความเป็นปราชญ์ของสากลและของท้องถิ่น มีความคิดกว้าง มองไกล ใฝ่รู้ ใฝ่ก้าวหน้า สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยปัญญาและการเรียนรู้มีภาวะความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครู รับผิดชอบ รอบรู้ สู้งาน มีประสบการณ์เชิงปฏิบัติบนพื้นฐานทางวิชาการและการวิจัยปัจจุบันคณะครุศาสตร์เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรต่างๆ ได้แก่ สาขาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาคณิตศาสตร์ สาขาพลศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการประถมศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์พิเศษและ

คอมพิวเตอร์ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมีการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมีการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมีการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จัดตั้งเมื่อ วันที่ 9 มีนาคม 2548 โดยการแยกจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยการรวมภาควิชาหัตถศึกษาและอุตสาหกรรมศิลป์ และภาควิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดรูปแบบระบบวิธีบริหารเป็นแบบไม่มีภาควิชาปัจจุบันคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มียุทธศาสตร์ในการผลิตบัณฑิตวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิศวกรรมให้มีความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และคุณธรรมผลิตงานวิจัย พัฒนาและเผยแพร่เทคโนโลยีสู่ท้องถิ่นบริการวิชาการแก่สังคม พัฒนากิจการ นักศึกษาทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันมีหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ได้แก่ หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคโนโลยีออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสาขาวิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการออกแบบสาขาวิชาเทคโนโลยีไฟฟ้า สาขาวิชาเทคโนโลยีก่อสร้างสาขาวิชาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์สาขาวิชาเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์คอมพิวเตอร์สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สาขาวิชาระบบสารสนเทศคอมพิวเตอร์และหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมเครือข่ายคอมพิวเตอร์

คณะเกษตรศาสตร์ มีเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน เพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การผลิตบัณฑิตดังกล่าว จะต้องให้มีจำนวนสอดคล้องกับแผนการผลิตบัณฑิตของประเทศ คณะเกษตรศาสตร์จึงมีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทางภาคเกษตรกรรม ได้แก่ สาขาสัตวศาสตร์ สาขาวิชาการประมงสาขาวิชาธุรกิจอาหารและโภชนาการสาขาเกษตรศาสตร์ และสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาหาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตในหลากหลายสาขาวิชาทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ดังนี้ หลักสูตรระดับปริญญาตรีประกอบด้วย สาขาการปกครองท้องถิ่น สาขาภาษาจีน สาขาศิลปกรรม สาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สาขารัฐกิจโรงแรม สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาภาษาอังกฤษธุรกิจ สาขาภาษาอังกฤษ สาขาภาษาไทย สาขาพัฒนาชุมชน สาขาคณตรี สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์หลักสูตรระดับปริญญาโท ประกอบด้วย หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศสม.สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม การบริหารการพัฒนาท้องถิ่น) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศสม.ภาษาอังกฤษ) และหลักสูตรระดับปริญญาเอก ได้แก่ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด. ยุทธศาสตร์พัฒนาภูมิภาค)

คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถด้านบริหารจัดการ การตลาด การบัญชีโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ได้แก่ ระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย สาขาวิชานิติศาสตร์สาขาวิชาการบัญชี (บช.บ) สาขาวิชาการบัญชี (บช.บ.) สาขาวิชาการตลาดสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจและใน

ระดับปริญญาโท (M.B.A.) ได้แก่ สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (เอกการจัดการและบริหารทรัพยากรมนุษย์)

คณะแพทยแผนไทยและแพทย์ทางเลือกจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตด้านการแพทย์แผนไทยเพื่อสืบสานภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพของไทย ชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนให้บริการวิชาการและวิชาชีพทางด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ตอบสนองความต้องการของสังคมในท้องถิ่นและอนุภาคลุ่มน้ำโขงโดยคณะได้จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี คือ หลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทย

คณะนิติศาสตร์ เปิดสอนหลักสูตรวิชานิติศาสตร์ หลักสูตรวิชาวิชาการบริหารงานยุติธรรม และสังคมสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อปีพ.ศ. 2552 โดยผ่านการรับรองจากสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดำรงการศึกษาศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตในปี พ.ศ. 2553จึงได้จัดตั้งโครงการจัดตั้งคณะนิติศาสตร์ โดยเปิดสอนในหลักสูตรวิชานิติศาสตร์ และหลักสูตรวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม สังกัดและจัดตั้งเป็นคณะนิติศาสตร์ในเวลาต่อมาและได้ผ่านการรับรองจากเนติบัณฑิตยสภาปัจจุบันคณะมีการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรี ได้แก่สาขาวิชานิติศาสตร์และสาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม

คณะสาธารณสุขศาสตร์ ได้แยกมาจากหมวดพลานามัย เมื่อปีพ.ศ.2520ซึ่งขณะนั้นเป็นวิทยาลัยครูอุบลราชธานี เนื่องจากได้มีการแบ่งส่วนราชการใหม่จากหมวดวิชามาเป็นภาควิชาและให้ภาควิชาสังกัดคณะวิชา สำหรับหมวดพลานามัยได้แยกเป็น 2 ส่วน คือภาควิชาสุขศึกษา และภาควิชาพลศึกษา คณะจารย์ที่สังกัดหมวดพลานามัย จึงแบ่งเป็น 2ชุด โดยทั้งภาควิชาสุขศึกษา และภาควิชาพลศึกษา สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปัจจุบัน คณะมีการเรียนการสอนทั้งหลักสูตรระดับปริญญาตรีใน สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชนประกอบด้วย หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.สาธารณสุขชุมชน) หลักสูตรปรับปรุงปี พ.ศ. 2549หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.สาธารณสุขชุมชน) หลักสูตรปรับปรุงปี พ.ศ. 2554หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ส.บ.สาธารณสุขชุมชน) พ.ศ. 2555และหลักสูตรระดับปริญญาโทในสาขาวิชาการสร้างเสริมสุขภาพได้แก่ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (ส.ม. การสร้างเสริมสุขภาพ)

คณะพยาบาลศาสตร์จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีสมรรถนะเชิงวิชาชีพ สามารถพัฒนาตนเองและสติปัญญาในดำเนินชีวิต ผลิตผลงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อให้ได้องค์ความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนและบริการวิชาการบริการวิชาการด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตลอดจนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สืบสานและผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นสากลในการให้บริการด้านสุขภาพ โดยคณะมีหลักสูตรการเรียนการสอน คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์แยกมาจากภาควิชาคอมพิวเตอร์ สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เปิดสอนหลักสูตรอนุปริญญาคอมพิวเตอร์ (อ.วท. คอมพิวเตอร์) สำหรับนักศึกษา โครงการ

กศ.บป.ปี 2554 ต่อมามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้อนุมัติโครงการจัดตั้งคณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ โดยให้เป็นหน่วยงานในกำกับของมหาวิทยาลัย มีฐานะการบริหารจัดการเทียบเท่าคณะทุกประการและยกฐานะเป็นคณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ในเวลาต่อมา ปัจจุบันเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาตรี ได้แก่ สาขาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศสาขามัลติมีเดียและแอนิเมชัน สาขาวิศวกรรมซอฟต์แวร์ สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์และระดับปริญญาโท ได้แก่ สาขาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

คณะวิทยาศาสตร์จัดการศึกษา เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ประกอบด้วยสาขาเคมี สาขาสถิติประยุกต์สาขาฟิสิกส์สาขาชีววิทยาสาขาจุลชีววิทยาสาขาคณิตศาสตร์สาขา วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและสาขา เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม

บัณฑิตวิทยาลัยจัดการศึกษา ในระดับบัณฑิตศึกษาปัจจุบันบัณฑิตวิทยาลัยมีหลักสูตรการเรียนการสอน ได้แก่ ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนหลักสูตรและการเรียนการสอนครุศาสตรมหาบัณฑิต ค.ม. สาขาวิจัยและประเมินผล การศึกษาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม. สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์)บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม. สาขาวิชาการจัดการ)หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.สาขาคณิตศาสตร์ศึกษา)หลักสูตร วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา)หลักสูตรสาธารณสุขมหาบัณฑิต (ส.ม.สาขาวิชาการเสริมสร้างสุขภาพ)ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ศศ.ม.สาขาภาษาอังกฤษ)ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ศศ.ม. สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.สาขาเทคโนโลยี)หลักสูตรรัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น)ปริญญาเอกครุศาสตรดุษฎี บัณฑิต (ค.ด.สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต(ปร.ด.สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา ภูมิภาค) และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต(ปร.ด.สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา)

2.1.2.3 ยุทธศาสตร์การวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีการกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยทุก 5 ปี เพื่อให้ สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้กำหนด ยุทธศาสตร์ไว้แล้วในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ.2552-2556 ดังนั้น จึงขอนำเสนอรายละเอียดต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เป็นศูนย์กลางในการผลิตบัณฑิตและบริการ วิชาการที่มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของสังคม ท้องถิ่นและอนุภาคลุ่มน้ำโขง

2. พันธกิจการวิจัย

มหาวิทยาลัยมีพันธกิจด้านการวิจัย ดังนี้ ดำเนินการวิจัย พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ และบูรณาการองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมเพื่อประโยชน์ต่อการผลิตบัณฑิตและการบริหารวิชาการ

3. วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

มหาวิทยาลัยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง

4. เป้าหมายด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยกำหนดเป้าหมาย ดังนี้ มีงานวิจัยและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตบัณฑิตและการบริการวิชาการทั้งงานปริมาณและคุณภาพ

5. กรอบชี้นำยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของแผนวิจัยมหาวิทยาลัย เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายด้านการวิจัย มหาวิทยาลัยได้กำหนดกรอบชี้นำยุทธศาสตร์การพัฒนาดังนี้ เร่งพัฒนากระบวนการวิจัยและการบริหารจัดการงานวิจัย โดยเน้นการสนับสนุนและสร้างองค์ความรู้บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย เทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสมตลอดจนแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นรวมถึงการแสวงหาแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสร้างสรรค์และสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างสมดุลและยั่งยืน

6. ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์และมาตรการด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัย

เพื่อให้เกิดความชัดเจน มหาวิทยาลัยได้กำหนดเป้าประสงค์และมาตรการในยุทธศาสตร์ การเสริมสร้างสมรรถนะด้านการวิจัย ดังนี้

เป้าประสงค์ มีงานวิจัยและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์การผลิตบัณฑิตและการบริการวิชาการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

มาตรการ

1. เร่งรัดส่งเสริมการวิจัยของอาจารย์และนักศึกษาพร้อมการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ให้ที่ประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. พัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีให้มีศักยภาพด้านการวิจัยการสร้างผลงานวิชาการและสิ่งประดิษฐ์ควบคู่กับการเรียนการสอนโดยส่งเสริมสนับสนุน โครงการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในงานวิชาการและงานวิจัยรวมถึงสร้างเครือข่ายการวิจัยกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชน

3. เร่งรัดให้สถาบันวิจัยและหน่วยงานที่มีลักษณะเดียวกันมีการวางแผนพัฒนาประสานงานและติดตามประเมินผลการดำเนินงานและใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงงานอย่างเป็นระบบ รวมถึงสนับสนุนให้มีการนำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบต่างๆและมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยอย่างเป็นระบบ

2.1.2.4 ทำเนียบอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

หลังจากการยกฐานะจากสถาบันราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีอธิการบดีดังนี้

1. ผศ.สมชาย วงศ์เกษม	ดำรงตำแหน่ง	พ.ศ. 2537 – 2538
2. ผศ.สมชาย วงศ์เกษม	ดำรงตำแหน่ง	พ.ศ. 2538 – 2546
3. ผศ.เกษม บุญรัมย์	ดำรงตำแหน่ง	พ.ศ. 2546 – 2547
4. ผศ.เกษม บุญรัมย์	ดำรงตำแหน่ง	พ.ศ. 2547 – 2551
5. ผศ.ดร.ชัยวัฒน์ บุญซริก	ดำรงตำแหน่ง	พ.ศ. 2551 – 2556
6. ผศ.ประชุม ผงผ่าน	ดำรงตำแหน่ง	พ.ศ. 2556 - ปัจจุบัน

2.1.2.5 สถาบันวิจัยและพัฒนา

สถาบันวิจัยและพัฒนาถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยของคณาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สถาบันวิจัยและพัฒนาที่มีความเป็นมาและพัฒนาการดังนี้ ในปีพ.ศ. 2525 ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบงานวิจัย ของวิทยาลัยครูต่างๆ เรียกว่า ศูนย์วิจัยและพัฒนา (ศ.ว.พ.) ในปี พ.ศ. 2527 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์วิจัยและบริการการศึกษาโดยมีงานฝึกอบรมเพิ่มเติมเข้ามา ในปีพ.ศ. 2538กรมการฝึกหัดครูได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ จึงได้เปลี่ยนชื่อศูนย์วิจัยและบริการการศึกษาเป็นสำนักวิจัยในปีพ.ศ. 2543 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักวิจัยและบริการวิชาการ โดยมีหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ รวบรวมงานวิจัย ส่งเสริมและประสานงาน ด้านการวิจัย ปฏิบัติการวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัยในปีพ.ศ. 2547สถาบันราชภัฏได้รับยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทำให้ สำนักวิจัยและบริการวิชาการ ได้ยกฐานะเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนา(สถาบันวิจัยและพัฒนา ออนไลน์. 2553)

ปรัชญา สรรค์สร้างองค์ความรู้ สู่การพัฒนา

วิสัยทัศน์ ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพการวิจัยเพื่อเป็นฐานการพัฒนา

พันธกิจ

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัย
2. สร้างนักวิจัยใหม่และพัฒนานักวิจัยมืออาชีพ
3. ส่งเสริมการวิจัยตามยุทธศาสตร์วิจัย
4. ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่น การเรียนการสอนและการบริการวิชาการ
5. สร้างเครือข่ายภาคีการวิจัย
6. สนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สถาบันสามารถดำเนินการกิจด้านการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ มีงานวิจัยที่สามารถสนองต่อการพัฒนามหาวิทยาลัย การแก้ปัญหา และการพัฒนาท้องถิ่นแบบยั่งยืน

2. เพื่อส่งเสริมให้มีบุคลากรทางการวิจัยทุกระดับเพิ่มขึ้น ทำการวิจัยในขอบข่ายและรูปแบบที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สามารถใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กร พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่นำไปสู่การพัฒนาคนพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนารูปแบบและเนื้อหาในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเองทางภูมิปัญญาของท้องถิ่น

4. เพื่อให้สถาบันสามารถใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการกิจด้านการปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น

5. เพื่อให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศในการดำเนินการกิจด้านการวิจัย

(1) ยุทธศาสตร์การวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา

ประเด็นยุทธศาสตร์

1. กำหนดนโยบายและงานวิจัยให้สอดคล้องการทิศทางการพัฒนามหา ท้องถิ่น และประเทศ

2. พัฒนาศักยภาพคณาจารย์และบุคลากร โดยเน้นทั้งความรู้และทักษะในการดำเนินการวิจัยและการบริหารจัดการงานวิจัย

3. ส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการพันธกิจการวิจัยกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ในการวิจัยและการบริหารจัดการงานวิจัย

4. พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิจัยและการเผยแพร่ผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์

5. ระดมความร่วมมือจากภาคประชาชน ผู้ประกอบการและหรือองค์กรในท้องถิ่น ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาโจทย์วิจัย

เป้าประสงค์

1. ระบบบริหารจัดการงานวิจัยสามารถส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการวิจัยของคณาจารย์และบุคลากรตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้เป็นที่ยอมรับ

2. สถาบันวิจัยและพัฒนาเป็นหน่วยงานที่พร้อมให้บริการแก่นักวิจัย เครือข่าย ภาค และผู้สนใจทั่วไป

3. คณาจารย์ได้บูรณาการการจัดการเรียนรู้กับการดำเนินการวิจัยอันเป็นคุณสมบัติที่ครบตามเงื่อนไขผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา

4. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีทุนสนับสนุนการวิจัยและมีจำนวนผู้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยทั้งส่วนที่เป็นทุนภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีในระดับที่ผ่านเกณฑ์ประเมินคุณภาพภายนอก

5. การดำเนินพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต การบริการวิชาการชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากการวิจัยทั้งในแง่การนำกระบวนการวิจัยและผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานตลอดจนมีการสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการและการพัฒนามาตรฐานด้านต่างๆในการดำเนินพันธกิจด้านนั้นๆ

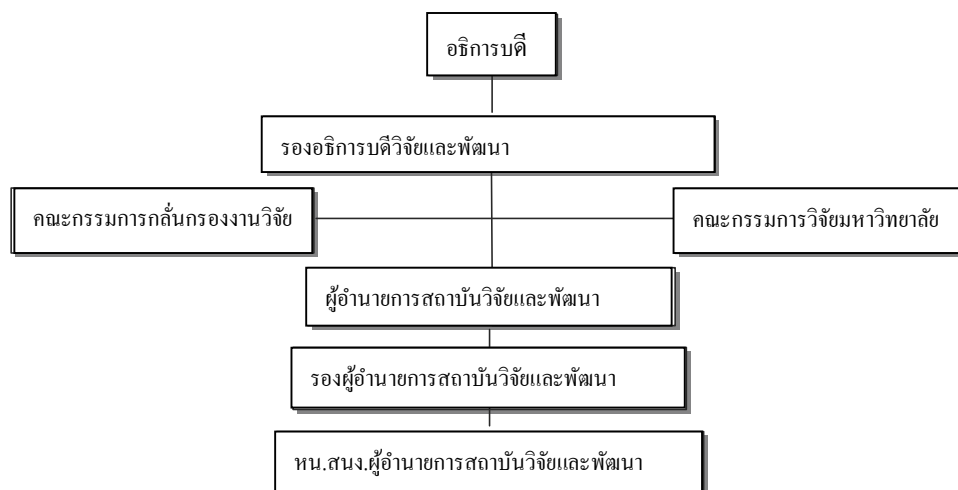
6. ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีปริมาณ คุณภาพและมีการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างกว้างขวาง

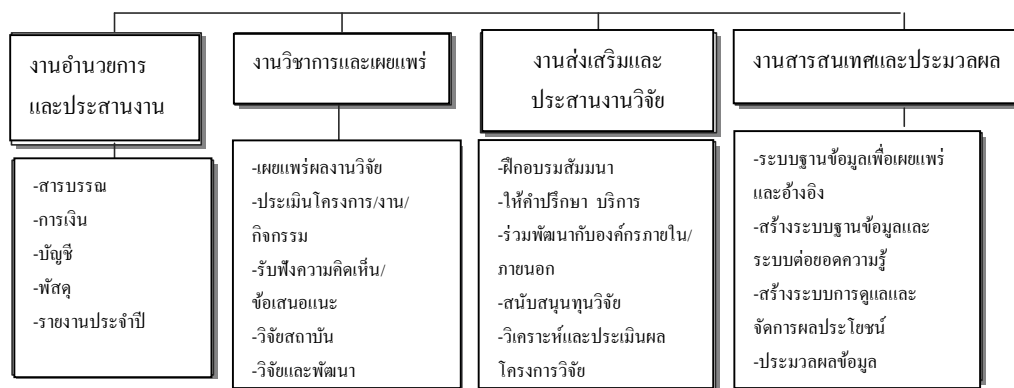
(2) บุคลากรของสถาบันวิจัยและพัฒนา

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีบุคลากร จำนวน 5 คน แยกเป็นทีมผู้บริหาร 3 คนและเจ้าหน้าที่ประจำ 2 คน ได้แก่

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำลอง วงษ์ประเสริฐตำแหน่ง ผู้อำนวยการ
2. อาจารย์ ศราวุธ ชินาภายตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ
3. อาจารย์ เต๋นดวงดี ศรีสุระ ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ
4. นางจันทิมา วงศ์วรรณ ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการ
5. นางสาวสาริศา นันธะชัย ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

(3) แผนภูมิการดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนา

โดยรายละเอียดของแต่ละฝ่ายมีดังนี้

ฝ่ายอำนวยการและประสานงานมีหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ งานสารบรรณการเงิน บัญชีพัสดุและรายงานประจำปี

ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่มีหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ งานเผยแพร่ผลงานวิจัยประเมินโครงการ/งาน/กิจกรรมรับฟังความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ วิจัยสถาบันและวิจัยและพัฒนา

ฝ่ายส่งเสริมและประสานงานวิจัย มีหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ งานฝึกอบรมสัมมนา ให้คำปรึกษา บริการร่วมพัฒนากับองค์กรภายใน/ภายนอกสนับสนุนทุนวิจัยวิเคราะห์และประเมินผลโครงการวิจัย

ฝ่ายสารสนเทศและประมวลผล มีหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ งานระบบฐานข้อมูลเพื่อเผยแพร่และอ้างอิงสร้างระบบฐานข้อมูลและระบบต่อ ยอดความรู้สร้างระบบการดูแลและจัดการผลประโยชน์และประมวลผลข้อมูล

(4) ภารกิจของสถาบันวิจัยและพัฒนา

1. เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่สำคัญ ได้แก่

- จัดทำยุทธศาสตร์ นโยบาย กำหนดกรอบ ทิศทางและจัดทำแผนปฏิบัติการวิจัย เสนอมหาวิทยาลัย

- ประกาศรับสมัคร พิจารณากลั่นกรองข้อเสนอโครงการวิจัย วงเงิน ทุนอุดหนุนการวิจัยและจัดเรียงลำดับข้อเสนอวิจัยที่ควรได้รับการสนับสนุนเสนอคณะกรรมการวิจัยของ มหาวิทยาลัย

- จัดทำร่างระเบียบและประกาศต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการและงานวิจัยและการประกันคุณภาพงานวิจัย เสนอมหาวิทยาลัยพิจารณาดำเนินการเพื่อประกาศใช้

- เสนอแต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาข้อเสนอการวิจัยและหรือตรวจรับงานวิจัย

2. เป็นส่วนงานสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินงานวิจัยของคณาจารย์และบุคลากรโดยทำหน้าที่

- ดำเนินโครงการ/กิจกรรมฝึกอบรมพัฒนาวิจัยให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการกิจต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ อาทิ การพัฒนาโจทย์ และข้อเสนอการวิจัย การดำเนินการวิจัยและการนำเสนอ เผยแพร่ในรูปแบบต่างๆเพื่อการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย

- ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย อาทิ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอุดหนุนทุนการวิจัย การประชุมทางวิชาการ การจัดการฝึกอบรม การเชิญชวนส่งผลงานบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์และเชิญเข้าร่วมนำเสนอผลการวิจัย เป็นต้น

- ให้คำปรึกษาการดำเนินการวิจัย

- ประสานการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและหรืออำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยที่บุคคลหรือส่วนงานภายนอกร้องขอให้มหาวิทยาลัยช่วยดำเนินการ

- ประสานจัดหาและจัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน งบประมาณรายได้ งบประมาณจากกองทุนสนับสนุนการวิจัยและงบประมาณจากแหล่งทุนอื่นๆภายนอกมหาวิทยาลัย

- จัดการประชุมวิชาการเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยและหรือนำเสนอผลงานวิจัยและเบิกจ่ายเงินอุดหนุนการวิจัย

- ประสานและอำนวยความสะดวกในการสัญญารับทุนอุดหนุนการวิจัยและเบิกจ่ายเงินอุดหนุนการวิจัย

- ติดตามทวงถามการรายงานความก้าวหน้า และรายงานผลการวิจัยของผู้ที่ทำสัญญารับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยและหรือแหล่งทุนจากภายนอกที่ร้องขอให้มหาวิทยาลัยช่วยกำกับติดตาม

- สรุปรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยผ่านมหาวิทยาลัย ต่ออธิการบดีหรือผู้ที่อธิการบดีมอบหมายอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

- จัดทำรายงานประจำปีและหรือรายงานประเมินตนเองตามระบบการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัย ปฏิบัติงานอื่นๆตามที่มหาวิทยาลัยมอบหมาย

2.1.2.6 แหล่งทุน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีแหล่งทุนวิจัยสองส่วน คือ แหล่งทุนภายใน ได้แก่ งบจัดสรรเงินอุดหนุนทุนวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน เงินรายได้มหาวิทยาลัย และเงินจากกองทุนวิจัยที่สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีจัดตั้งไว้ปี พ.ศ. 2541 ซึ่งแหล่งที่มาของเงินกองทุนวิจัย คือ เงินที่ได้จากเงินกองทุนและผลประโยชน์จากกองทุนวิจัย เงินดอกผลของกองทุนรวมไปถึงเงินนอกงบประมาณของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่สภามหาวิทยาลัยอนุมัติให้จัดเป็นเงินกองทุนวิจัยเงินที่มีผู้บริจาคเข้าสมทบเงินกองทุนเงินใช้คืนหรือเงินเหลือจ่ายจากการดำเนินการวิจัยที่ผู้รับทุนอุดหนุนการวิจัยต้องส่งคืนตามประกาศมหาเรื่องแนวปฏิบัติว่าด้วยการบริหารจัดการงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยทุนประเภทต่างๆ

ของมหาวิทยาลัยและเงินรายได้หรือประโยชน์อื่นๆที่มหาวิทยาลัยได้รับจากการให้บริการวิจัยของมหาวิทยาลัยรวมทั้งเงินรายได้หรือประโยชน์อื่นๆ

ส่วนที่สอง คือ เงินจากแหล่งทุนภายนอก ได้แก่ แหล่งทุนจากภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

การอุดหนุนทุนในการทำการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีจะเปิดรับสมัครและให้การอุดหนุนทุนทั้งคณาจารย์ บุคลากรและนักศึกษาในส่วนเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยโดยให้ผู้ขอทุนเขียนข้อเสนอโครงการส่งมาให้กับสถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการกลั่นกรองพิจารณาโครงการและอนุมัติโครงการ

จากการศึกษาข้อมูลของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีข้างต้นพบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นมหาวิทยาลัยเก่าแก่ของจังหวัดอุบลราชธานีที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน โดยเริ่มจากโรงเรียนฝึกหัดครู ยกฐานะเป็นวิทยาลัยครู เป็นสถาบันราชภัฏและเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏในเวลาต่อมาซึ่งการยกฐานะของสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ดำเนินการไปพร้อมกันทั่วประเทศ ซึ่งผลจากการยกระดับเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏทำให้มีการจัดการศึกษาที่หลากหลายสาขาวิชามากขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะการผลิตบัณฑิตครูเท่านั้นอย่างไรก็ตาม พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีโดยเฉพาะคณะครุศาสตร์ยังเป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในเรื่องการผลิตบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีคุณภาพทั้งทางด้านวิชาการ คุณธรรมและจริยธรรมในระดับประเทศ นอกจากนี้การเป็นสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่ ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเป็นที่ยอมรับของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

ในด้านงานวิจัยพบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยมุ่งเน้นไปที่การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมเป็นหลัก โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีได้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาเป็นกลไกหลักในการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานวิจัยของคณาจารย์และนักศึกษาซึ่งกลไกนี้เป็นรูปแบบเดียวกันกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่นๆทั่วประเทศ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มีโครงสร้างและยุทธศาสตร์ในการทำงานที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีบุคลากรประจำที่ประกอบด้วยนักวิชาการที่มหาวิทยาลัยมอบหมายให้มารับหน้าที่เป็นทีมบริหารและมีเจ้าหน้าที่ประจำจำนวน 3 คน มาหน้าที่รับผิดชอบงานอำนวยการและประสานงานงานวิชาการและเผยแพร่งานส่งเสริมและประสานงานวิจัยและงานสารสนเทศและประมวลผลซึ่งจะอาจเป็นคำถามในเรื่องกำลังคนกับภาระงานมีความสอดคล้องกันหรือไม่

อย่างไรก็ตาม พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีการเปิดกว้างการสนับสนุนทุนทั้งส่วนคณาจารย์และนักศึกษาเพื่อทำงานวิจัยโดยให้ทุนแก่นักศึกษานั้นจะใช้งบรายได้ของมหาวิทยาลัยมาอุดหนุน

ทุนวิจัยให้แก่นักศึกษาที่สนใจต้องการเรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยการทำงานวิจัยในรายวิชาที่เรียนซึ่งการให้ทุนดังกล่าวเป็นการให้ทุนระดับมหาวิทยาลัยโดยนักศึกษาสามารถขอทุนผ่านสถาบันวิจัยและพัฒนา

2.2 งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2.2.1 หลักการของวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2541 และต่อมาในฐานะเป็นฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยมีพันธกิจที่สำคัญ สองประการ คือ กระบวนการคิดอาวุธทางปัญญา(Empowerment) แก่ชุมชนและท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นการสร้างชาวบ้านให้เป็นนักวิจัยและประการที่สอง คือ มุ่งเน้นให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากกระบวนการวิจัย หรืออีกนัยหนึ่ง คือ เน้นการสร้างคน (นักวิจัยที่เป็นชาวบ้าน)และเน้นการสร้างความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง(กาญจนา แก้วเทพ, 2553)

2.2.2 ระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วิจารณ์ พานิช (อ้างในกาญจนา ทองทั่ว, 2553) ได้กล่าวถึงระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไว้ว่า จะต้องมีส่วนประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

- (1)ระบบทรัพยากรต้องมีระบบทรัพยากรที่มาจากส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น
- (2)หน่วยงานจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีหน่วยงานจัดการ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่สามารถเรียนรู้ และพัฒนาศาสตร์และศิลป์ ในการจัดการ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่เชื่อมโยง กับการจัดงานวิจัยในภาพรวมของประเทศ ซึ่งหน่วยจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ อาจมีหน่วยงานเดียว ดูแลทั้งประเทศ หรืออาจแยกเป็น 2 – 3 หน่วยงาน บางพื้นที่กันดูแลตามความเหมาะสม
- (3)นักบริหารวิจัยเพื่อท้องถิ่นเนื่องจากการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในประเทศไทยเป็นเรื่องใหม่นักวิจัยเองยังไม่สันทัด ไม่คุ้นเคย และคนในท้องถิ่นเอง ก็ยังไม่คุ้นเคย จึงต้องการนักบริหารงานวิจัย เข้าไปจัดกระบวนการ แปลความต้องการ ของชาวบ้านให้เป็นโจทย์วิจัย จัดกระบวนการ เพื่อกำหนดกระบวนการ หรือวิธีวิจัย และแปลผลการวิจัย ตลอดจนนำผลการวิจัย ไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ซึ่งนักบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะต้องมิตักษะจำเพาะหลายด้าน ที่แตกต่าง ไปจากนักบริหารงานวิจัยโดยทั่วไป
- (4)สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีการจัดตั้ง และส่งเสริมความเข้มแข็ง ขององค์กรทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรวิจัย และเทคโนโลยี เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นกลไก ในการรับใช้ชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการสร้างฐานความรู้เพื่อท้องถิ่น
- (5)นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรประกอบด้วย นักวิจัยจากหลายหลายสาขาวิชา หลายพื้นฐาน ประสบการณ์ แต่มีส่วนที่เหมือนกัน หรือมีเจตนารมณ์ร่วมกันคือ ต้องการเข้ามาอำนวยความสะดวก ให้ชาวบ้านสร้างความรู้ เพื่อใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน
- (6)นักวิจัยเชิงทฤษฎีนักวิจัยเชิงทฤษฎีจะต้องเข้ามาจับภาพรวม ภาพใหญ่ พัฒนาเป็นทฤษฎีที่สร้างขึ้นเองภายในประเทศ จากข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งในขณะนี้แทบจะไม่มีทฤษฎีทางสังคมที่สร้างขึ้นเองภายในประเทศจากข้อมูลท้องถิ่นเลย

(7)ระบบข้อมูลเพื่อการวิจัยท้องถิ่นข้อมูลส่วนหนึ่ง (ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนใหญ่ที่ต้องการ) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั่วประเทศ ประเด็นที่สำคัญ คือ ความแม่นยำและทันสมัยของข้อมูล จะต้องมีการจัดเก็บและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ และมีการประมวลและใช้ข้อมูลในแต่ละท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเทศไทย ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงยังต้องการการพัฒนาอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารจัดการ จึงควรเป็นระบบเปิด ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว เป็นการนำไปสร้างความรู้ เท่ากับว่าผู้ที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันพัฒนาระบบนี้ โดยมีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ คือ “สังคมไทย มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน บนฐานความรู้ และการสร้างความรู้ในทุกส่วนของสังคม”

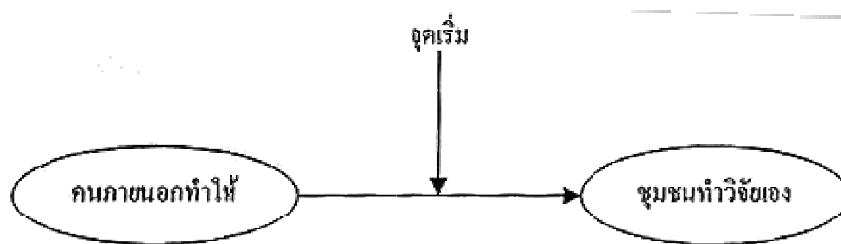
2.2.3 กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ภายใต้แนวคิด และหลักการดังกล่าว จึงเกิดคำนิยามใหม่สำหรับงานวิจัยว่าเป็น “กระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุป คำตอบ และถอดบทเรียนเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” นั้นหมายความว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชน เข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และ ค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ โดยมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Research) ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงานและเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถ ใช้กระบวนการนี้ ในการแก้ไขปัญห่อื่นๆ ในท้องถิ่น มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุ เป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็คือ เน้นที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้าน ได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง ให้งานวิจัย มีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน และเกิดการเปลี่ยนแปลง ขึ้นจริง ในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุมเสวนา ถกเถียง) เป็นเครื่องมือ เพื่อให้คนในชุมชน ได้มีส่วนร่วม ทั้งกลุ่มชาวบ้าน ครู โรงเรียน เอ็นจีโอ สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคน อื่นๆ ที่จะเข้าร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

2.2.4 ลักษณะสำคัญของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(1)เป็นเรื่องอะไรก็ได้ โจทย์อะไรก็ได้ ที่ชุมชนหรือคนในท้องถิ่น เห็นว่ามีความสำคัญ และ อยากจะค้นหาคำตอบร่วมกัน ซึ่งชุมชนในที่นี้มีความหมาย ที่หลากหลาย หมายรวมถึงกลุ่มคนในพื้นที่ ที่มีความสัมพันธ์กัน อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ที่มีเป้าหมาย หรือดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ป่า กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ หน่วยงานรัฐ องค์กร พัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการ ครู เด็กและเยาวชน คนชรา พระสงฆ์ ชนเผ่า

(2)ชุมชนมีส่วนร่วม ในกระบวนการค้นหาคำตอบร่วมกัน กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ชุมชน หรือ คนในท้องถิ่นต้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตรวจสอบ และแปลความหมาย รวมทั้งคาด ว่า จะเกิดความเปลี่ยนแปลง ภายหลังการดำเนินงานวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกระบวนการวิจัยนี้มี “ความเข้มข้น” และมีบทบาทที่ต่างกัน ดังแผนภาพ ปลายด้านซ้าย เป็นการวิจัยที่คนนอก เข้าไปทำให้ทั้งหมด คนในชุมชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะ ไม่อยู่ในข่ายการสนับสนุนของ สกว. แต่มีฝ่ายสนับสนุนจาก สกว. เพื่อผลระดับนโยบาย หรือกฎหมาย อันอาจเป็นประโยชน์ ต่อชุมชนทางอ้อมได้

สำหรับปลายด้านขวา เป็นการวิจัยที่ทำโดยคนในชุมชนทั้งหมด สามารถเลือกเรื่องเอง ทำเอง สรุปผลเอง และใช้ผลงานวิจัยเอง ซึ่งในขณะนี้ยังมีอยู่เป็นส่วนน้อย ส่วนตรงกลางเป็นสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ส่วนใหญ่ คือ ทีมวิจัย มักประกอบไปด้วยคนนอก และในชุมชน บางโครงการที่มีความพร้อมสูง ก็จะอยู่ใกล้ด้านขวา แต่ที่สำคัญคือ ไม่ว่าจะเริ่มจากจุดใด การวิจัยจะต้องทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชน เคลื่อนที่ไปด้านขวา มากขึ้นเรื่อยๆ หมายความว่า “กระบวนการวิจัย” ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชน ได้เรียนรู้และเป็นผู้ทำมากขึ้น

(3) มีการดำเนินงานรวบรวมข้อมูล และทดลองปฏิบัติการ นั่นคือ มีการดำเนินงานใน 2 ระยะเวลา
ระยะแรก วิจัยให้ทราบสภาพที่เป็นอยู่ ได้แก่

- สภาพหรือบริบทชุมชน ภูมิปัญญาในชุมชน
- สภาพของปัญหานั้น
- ทราบสาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไขของปัญหา
- เลือกทางเลือกในการแก้ไขปัญหานั้น

ระยะที่สอง เป็นการทดลองทำ (วิจัยปฏิบัติการ) เพื่อแก้ปัญหา และวิเคราะห์ สรุปบทเรียน รวมทั้งสิ่งที่ได้เรียนรู้ นอกเหนือจากลักษณะดังกล่าววิจารณ์ พานิช ยังให้ทัศนะเพิ่มเติมว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรมีลักษณะ ดังนี้

(1) เป็นการวิจัยปลายทาง เพื่อทดลองประยุกต์ใช้ความรู้ หรือเทคโนโลยี ในบริบทของท้องถิ่น มากกว่าเป็นการวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่ อาจมีลักษณะเป็น R&D คือ การวิจัยและพัฒนา D&R คือ การพัฒนามากกว่าวิจัย การวิจัยเป็นเพียงส่วนเล็กๆ หรือ D&R&M คือ นอกจากการวิจัย พัฒนาแล้ว ยังอาจมีการเคลื่อนไหวทางสังคม (Movement) อยู่ด้วย

(2) อาจมีการสร้างทฤษฎีใหม่จากข้อมูลภายในประเทศ หมายความว่า ข้อมูลจากหลายๆ โครงการย่อย เมื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน อาจเกิดทฤษฎีใหม่ ซึ่งผู้ที่ทำเช่นนี้ได้ จะต้องเป็นนักวิจัยเชิงทฤษฎี ที่มีความสามารถสูงมาก การวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงควรมีนักวิจัยเชิงทฤษฎี ที่มีความสามารถ และประสบการณ์สูงเข้าร่วมด้วย

(3) เป็นการวิจัยแบบองค์รวม (Holistic หรือ Integrated) ไม่แยกสาขาวิชา มีลักษณะการดำเนินการเป็นสหวิชา และจะต้องส่งเสริม ให้มีการวิจัย ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการวิจัย ด้าน

การจัดการ เพื่อชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะในปัจจุบัน การวิจัยในท้องถิ่น ด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี และด้านการจัดการยังมีน้อยมาก

2.2.5 ผลที่คาดหวังของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(1) ในระดับโครงการ

- ชุมชนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัย การตัดสินใจผ่านข้อมูล ความรู้ที่ได้จากการศึกษา
- เกิดความรู้ในท้องถิ่น และเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นโดยตรง เช่น การฟื้นฟู และถ้อยทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ให้กับเด็ก รุ่นต่อไป
- เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยคนท้องถิ่นเอง ทำให้คนท้องถิ่น “เก่ง” ขึ้น และดำเนินงานในเรื่องอื่นได้ดีขึ้น
- เกิดกลไกการจัดการ หรือองค์กรภายในชุมชน ที่จะดำเนินงานต่อไป กรณีนี้ อาจเป็นการหนุนเสริม ให้องค์กรที่มีอยู่ ทำงานได้ดีขึ้น เช่น การเสริมศักยภาพของ อบต. ในด้านต่างๆ หรือ การสร้างกลไกใหม่ในชุมชน เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนในระดับตำบล เพื่อประสานกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนต่างๆ และบริหารจัดการ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

(2) ในระดับเหนือโครงการ

องค์ความรู้ ที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ หลายๆ โครงการ สามารถนำมาสังเคราะห์ เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัย และพัฒนา ที่ดำเนินการโดยฝ่ายต่างๆ ของ สกว. เพื่อยกระดับองค์ความรู้ และสามารถผลักดันแนวคิด มาตรการ นโยบาย หรือระบบ และกลไก ภายในประเทศ ที่จะเอื้อต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิต ของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น เช่น ระบบการกระจายสินค้าชุมชน ระบบการตลาดมาตรฐานสินค้า การรวมกลุ่มผู้บริโภค เพื่อซื้อผลิตภัณฑ์จากชุมชน และการพัฒนามาตรฐาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจน สามารถเชื่อมโยงแนวคิด สู่การพัฒนา ระดับนานาชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศ

2.2.6 รูปแบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้

(1) การวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (PAR)

เป็นงานวิจัยที่มีลักษณะสมบูรณ์แบบ ตามแนวความคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในเชิงเนื้อหา และในเชิงกระบวนการ ภายใต้หลักการว่า “เป็นปัญหาของชาวบ้าน ชาวบ้านเป็นทีมวิจัย และมีปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหา” กล่าวคือ มีการสร้างความรู้ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ชุมชนสั่งสมมา และจากบทเรียนการทำงานของท้องถิ่นในอดีต เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการทดลอง แก้ปัญหาของตนเอง ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่มคน ชุมชน ท้องถิ่น และระดับเครือข่าย ผ่านการวางแผน ดำเนินการ ติดตาม ประเมิน สรุปผล และรับผิชอบร่วมกันของชุมชน โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการไม่เกิน 2 ปี งานวิจัยแบบนี้มี 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1. การวิจัยที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาสังคมในทุกประเด็น

เป็นการศึกษา ในเชิงกระบวนการเคลื่อนไหว ของชุมชนท้องถิ่น ในบริบทหนึ่งๆ ต่อการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนท้องถิ่น ร่วมกันดำเนินการ ได้แก่ ชุมชนกับการจัดการปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการ ได้แก่ ชุมชนกับการจัดการปัญหาต่างๆ การรวมกลุ่ม หรือการสร้างเครือข่ายปัญหาหรืออาชีพ การเรียนรู้และการศึกษาทางเลือก ซึ่งสามารถใช้เกณฑ์การสนับสนุนตามปกติ ของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มีอยู่แล้ว

2. การวิจัยที่เน้นการทดลองเปรียบเทียบ และทดสอบปัจจัยต่างๆ

เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทดลอง ทดสอบทางเลือกจากหลายๆ ทางเลือก เพื่อที่จะหาทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ คุ่มค่าและคุ่มทุนที่สุดของชุมชน โดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ได้แก่ การทดลองปัจจัยต่างๆ ในการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยเน้นทางเลือกอาชีพเป็นหลัก โดยพัฒนาเกณฑ์การสนับสนุน ที่เหมาะสมกับแต่ละประเด็น ที่ต้องการทดลอง เงื่อนไขของแต่ละท้องถิ่น และกลุ่มชาติพันธุ์

(2)การวิจัยทางเลือกใหม่เพื่อท้องถิ่น

เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรูปแบบใหม่ ที่พัฒนามาจากแบบแรก เพื่อให้เหมาะสม กับความต้องการ และสอดคล้องกับศักยภาพ ของท้องถิ่น และกลุ่มคนซึ่งหลากหลายระดับ หรือเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถเลือกใช้ได้ ตามความเหมาะสม เป็นการเริ่มต้นทดลอง ทำงานวิจัยอย่างง่ายๆ โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการไม่มากนัก ประมาณ 3 – 6 เดือน หรือไม่เกิน 1 ปี มีหลายทางเลือก ดังนี้

1.การวิจัยเบื้องต้น เป็นกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย และการรวบรวมความรู้ รวมถึงการเตรียมชุมชน เตรียมทีมวิจัยชาวบ้าน เพื่อวางแผน และแก้ปัญหาในเบื้องต้น หรือพัฒนา ไปสู่งานวิจัยเต็มรูปแบบต่อไป เช่น

- การถอดความรู้จากงานพัฒนาในอดีตที่ทำสำเร็จมาแล้ว
- การรวบรวมข้อมูลความรู้เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนา เป็นต้น

2.การวิจัย ที่เน้นการถอดความรู้ และรวบรวมองค์ความรู้ จากการทำงานพัฒนา ของชุมชน เป็นเรื่องที่ชุมชนอยากรู้ อยากรวบรวมความรู้ของตนเอง และชุมชนร่วมกันทำงานวิจัย โดยไม่ได้มุ่งแก้ปัญหาชุมชนมากนัก เช่น

- การวิจัยเพื่อรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน
- การศึกษารวบรวมความรู้ ประเพณี 12 เดือน
- การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น

3.การวิจัยเชิงความร่วมมือ เป็นการสนับสนุน การสร้างความรู้ ร่วมกับหน่วยงาน หรือภาคีอื่นๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ในการทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่น เป็นความร่วมมือ ทั้งในแง่การมีเป้าหมายเพื่อท้องถิ่น ความร่วมมือของคนหรือทีมงาน การสนับสนุนปัจจัย และทุนดำเนินการร่วมกัน งานวิจัยลักษณะนี้จะมุ่งสร้างวิธีการทำงาน ที่เป็นทางเลือกใหม่ ของภาคีภายนอก ร่วมกับคนท้องถิ่น ต่อการพัฒนา และแก้ปัญหาท้องถิ่น โดยมุ่งสร้างสิ่งต่อไปนี้ เช่น

- การสร้างกลไกความร่วมมือการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น

- การสร้างเครื่องมือ / ตัวชี้วัดการพัฒนาและการแก้ปัญหาท้องถิ่น
- การประเมินผลการทำงานร่วม
- การเชื่อมความรู้ระหว่างหน่วยงาน

ทั้งนี้ การวิจัยทางเลือกใหม่ทั้งสามลักษณะ เป็นการทำวิจัยในเบื้องต้น เพื่อพัฒนาความพร้อม ของประเด็นศึกษา หรือกลุ่มคน โดยคาดหวังว่า จะนำไปสู่การทำวิจัย แบบเต็มรูปแบบต่อไป

2.2.7 ระบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นแนวคิดใหม่ในการสนับสนุนให้ชุมชน ได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องมีพี่เลี้ยง ที่จะคอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการดำเนินงาน หนุนเสริมนักวิจัย ตลอดจน เป็นเพื่อนร่วมคิด ให้กำลังใจ และร่วมเรียนรู้ไปกับทีมวิจัย และชุมชน ในโครงการวิจัยต่างๆ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้หนุนเสริม ระบบสนับสนุน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) และพี่เลี้ยง (Research Counselors : RC) ในเชิงพื้นที่ และประเด็นเพื่อกระจายโอกาส สู่ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ และสนับสนุน ให้เป็นกลไกสำคัญ ในการบริหารจัดการโครงการวิจัยที่มีประสิทธิภาพตั้งแต่การพัฒนาโครงการ การติดตาม สนับสนุนโครงการในด้านต่างๆ แก่โครงการวิจัย อาทิ การรวบรวมข้อมูล การใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การคิด การวิเคราะห์ การเขียนรายงาน การจัดการงบประมาณ การเงิน การบัญชี ตลอดจนการจัดทำสัญญา การบริหารจัดการทั่วไป การนำเสนอผลงานสู่ชุมชน การจัดการความรู้

ทั้งนี้ พี่เลี้ยงในแต่ละศูนย์หรือแต่ละพื้นที่ จะมีบทบาทสำคัญ ในการบริหาร จัดการโครงการให้ดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่เหมาะสม ประกอบด้วย เป็นผู้มีความรู้ประสบการณ์วิจัยมาก่อน หรือเป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ การพัฒนามาก่อน เน้นที่ ประสบการณ์ การพัฒนามีทักษะในการประสานงาน / ให้คำปรึกษา / มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี / รักการเรียนรู้จักชุมชน / รู้จักพื้นที่ทำงาน มีเวลาทำงานอย่างเพียงพอมีจิตวิญญาณของการให้ต้องการให้งานประสบความสำเร็จรับฟังความคิดเห็น ซึ่งลักษณะการดำเนินงานจะเป็นไปในแนวราบเป็นการเชื่อมประสานระหว่าง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ไปยัง RC หรือ Node และสู่โครงการวิจัยหรือชุมชนโดยผ่าน RC หรือ Nodeปัจจุบัน สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมี พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและศูนย์ประสานงาน (Node) กระจายอยู่ทั่วประเทศจำนวน 46 ศูนย์

2.3งานวิชาการรับใช้สังคม

หลังสงครามโลกครั้งที่สองประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก จึงมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาทั้งที่เป็นมหาวิทยาลัยและไม่ใช่มหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยก็ถูกสังคมวิพากษ์วิจารณ์ในหลายๆมิติ ได้แก่ มิติของประโยชน์ พบว่ามหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้เนื่องจากขาดความรู้และทักษะของอาชีพและโลกยุคใหม่ มิติปัญญา ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่สามารถเป็นเหมือนประติมากรรมทางปัญญาและสำนักสังคมอย่างที่คาดหวังกับมหาวิทยาลัย มิติของจิตวิญญาณและปฏิสัมพันธ์กับสังคม ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าชาวมหาวิทยาลัยชอบมัวสุขอยู่แต่ใน

สถาบันอุดมศึกษา ไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ขาดสำนักและอุดมการณ์ทางสังคมจึงเป็นเพียงผู้รู้แต่วิชาไม่รู้สังคมทำให้สถาบันอุดมศึกษาอยู่ในสถานะที่เรียกว่า การศึกษาแบบลอยตัว (Non-engaged education) จึงทำให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นเหมือนดังสิ่งชำรุดทางสังคม (กฤษฎพงศ์ กิริติกร, 2557)

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (อ้างในกฤษฎพงศ์ กิริติกร, 2557) กล่าวว่าไว้ว่าการยึดติดกับโลกาภิวัตน์ของอุดมศึกษาทำให้อุดมศึกษาไทยตกเป็นเครื่องมือของทุนนิยม การค้า การบริโภคแบบไม่ลืมหืมตา ทำให้สังคมไทยวิ่งตามและเลียนแบบความคิดและวิธีการแบบตะวันตกต่อไป ทำให้เกิดสภาวะทั่วโลกคิดแบบเดียวกัน กินแบบเดียวกัน ไม่คิดใหม่ ไม่สร้างสรรค์ มีแต่ตามกันซึ่งสภาวะนี้ถูกเรียกว่า McDanalidization ขณะที่ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ (อ้างในกฤษฎพงศ์ กิริติกร, 2557) มีความเห็นว่าอุดมศึกษาไทยควรมองไปสู่สังคมหลังโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ อุดมศึกษาต้องนำทางความคิดสร้างโลกาภิวัตน์เชิงรุกไม่ใช่โลกาภิวัตน์เชิงรับ ในสภาพความหลากหลายแตกต่างของสถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานที่แตกต่างกันแต่ต้องมีมาตรฐานขณะเดียวกัน เจตนา นาควัชระ (อ้างในกฤษฎพงศ์ กิริติกร, 2557) ได้กล่าวถึงมหาวิทยาลัยตามความคิดของผู้นำในการสร้างระบบอุดมศึกษาแบบใหม่ว่ามหาวิทยาลัยต้องไม่แยกตัวออกจากสังคม แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่ดำเนินไปต้องเพื่อความผาสุกของสังคมซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่ความพยายามของอุดมศึกษาที่จะนำผลงานวิชาการไปปรับใช้สังคม

2.3.1 หลักการงานวิชาการปรับใช้สังคม

งานวิชาการปรับใช้สังคมเป็นงานวิจัยที่มีโจทย์วิจัยมาจากชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นในกระบวนการของงานวิชาการปรับใช้สังคมจึงเสมือนกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำ คือ มีโจทย์มาจากชุมชน มีนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญที่สามารถแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้โดยผ่านกระบวนการวิจัยร่วมกัน และสถาบันต้นสังกัดที่ให้การสนับสนุนงานวิชาการปรับใช้สังคมกลางน้ำ คือ เป็นกระบวนการแก้ปัญหาหรือกระบวนการวิชาการเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและปลายน้ำ คือ ความคาดหวังที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาให้แก่ชุมชน เช่น ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชุมชนมีความสามารถในการแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ด้วยตนเองมากขึ้น และผลงานทางวิชาการที่นักวิจัยต้องสกัดออกมาจากกระบวนการทำวิจัยในบริบทของแต่ละชุมชนที่ร่วมในกระบวนการวิจัยนั้นๆ

กล่าวโดยสรุปแล้ว งานวิชาการปรับใช้สังคมอาจจัดได้ว่าเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ที่เน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยด้วยโดยงานวิชาการลักษณะนี้จะเน้นการตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาให้แก่ชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องมีจิตอาสาเป็นอย่างมากเพราะต้องใช้ระยะเวลาคลุกคลีกับชุมชนเป็นระยะเวลานาน เพื่อให้มีความรอบรู้ในเรื่องของชุมชนเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคนิคต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เวลาในเก็บข้อมูลจากชุมชนซึ่งต้องทำเป็นระยะ ๆ นั้นย่อมใช้เวลานานด้วยเช่นกัน ซึ่งกระบวนการเก็บข้อมูลดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่นักวิจัยจะสามารถสร้างความเชื่อใจให้เกิดแก่ชุมชนว่าจะสามารถแก้ปัญหาให้ได้อย่างแท้จริงแล้ว ยังนำมาซึ่งการที่นักวิจัยสามารถสกัดผลงานทางวิชาการออกมาเป็นเอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ให้แก่

สังคม โดยการเผยแพร่ดังกล่าวสามารถนำเสนอในวารสารวิชาการ หนังสือ บทความยาว การจัดประชุมหรือแสดงนิทรรศการในพื้นที่ชุมชน ซึ่งผลงานวิชาการที่เผยแพร่งานดังกล่าวสามารถนำไปขอตำแหน่งทางวิชาการได้ (ปิยะวัติ บุญ-หลง. บรรยาย 2557)

2.3.2 ผลงานวิชาการรับใช้สังคม

คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) ได้เห็นชอบการใช้ผลงานวิชาการรับใช้สังคมมาขอตำแหน่งทางวิชาการจึงได้ออกประกาศ เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2556 เพื่อ

กำหนดให้ผลงานวิชาการรับใช้สังคม เป็นผลงานอีกประเภทหนึ่งในการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการ เพื่อให้ครอบคลุมผลงานที่คณาจารย์ได้หาความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน สังคมหรือประเทศ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งต่อไปนี้เป็นรายละเอียดที่ก.พ.อ. ได้ระบุไว้ในประกาศดังกล่าว(ชนพรรณ ธานี. บรรยาย 2557)

คำนิยาม

ก.พ.อ. ได้กำหนดคำนิยามของผลงานวิชาการรับใช้สังคม ดังนี้

(1) ผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่นที่เกิดขึ้นโดยใช้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาอย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชา และปรากฏผลที่สามารถประเมินได้เป็นรูปธรรมโดยประจักษ์ต่อสาธารณะ

(2) ผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมนี้ต้องเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทางด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านเกี่ยวกับ ชุมชน วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม อาชีพ เศรษฐกิจ การเมือง คุณภาพชีวิต หรือสุขภาพ หรือเป็นผลงานที่นำไปสู่การจดทะเบียนสิทธิบัตรหรือทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบอื่นที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจนหรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน

ทั้งนี้ ไม่นับรวมผลงานที่แสวงหากำไรและได้ผลตอบแทนส่วนบุคคลในเชิงธุรกิจ

รูปแบบ

จัดทำเอกสาร โดยมีคำอธิบาย / ชี้แจงโดยชัดเจนประกอบผลงานนั้นเพื่อชี้ให้เห็นว่าเป็นผลงานที่ทำให้เกิดการพัฒนามาเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและเกิดความก้าวหน้าทางวิชาการหรือเสริมสร้างความรู้หรือก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาขาหนึ่งๆ หรือหลายสาขาวิชาได้อย่างไร ในแง่ใดโดยต้องปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในประเด็นต่อไปนี้

- (1) สภาพการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- (2) การมีส่วนร่วมและการยอมรับของสังคมเป้าหมาย
- (3) กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- (4) ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่นำมาใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น

(5) การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว

(6) การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

(7) แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป

ทั้งนี้ นอกจากเอกสารแสดงผลงานดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาจแสดงหลักฐานเพิ่มเติมอื่นๆ เกี่ยวกับผลงาน เช่น รูปภาพ หรือการบันทึกเป็นภาพยนตร์ หรือแถบเสียงหรือวีดิทัศน์ประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

การเผยแพร่

ให้มีการเผยแพร่โดยการจัดเวทีนำเสนอผลงานในพื้นที่หรือการเปิดให้เยี่ยมชมพื้นที่และจะต้องมีการเผยแพร่สู่สาธารณชนอย่างกว้างขวางในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่สอดคล้องกับผลงาน โดยการเผยแพร่นั้นจะต้องมีการบันทึกเป็นเอกสารหรือเป็นลายลักษณ์อักษรที่สามารถใช้อ้างอิง หรือศึกษาค้นคว้าต่อไปได้

เกณฑ์ประเมินระดับคุณภาพ

ระดับดี

มีการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่ชัดเจน มีการระบุปัญหาหรือความต้องการ โดยมีส่วนร่วมของสังคมกลุ่มเป้าหมาย มีการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ความรู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรือทำความเข้าใจสถานการณ์ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นที่ประจักษ์ หรือก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนหรือสังคมนั้น

ระดับดีมาก

ใช้เกณฑ์เดียวกับระดับดี และต้องสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างเป็นการแก้ไขปัญหาหรือทำความเข้าใจสถานการณ์ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นที่ประจักษ์หรือก่อให้เกิดการพัฒนาให้กับสังคมอื่นได้ หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระดับจังหวัดหรือประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

ระดับดีเด่น

ใช้เกณฑ์เดียวกับระดับดีมาก และต้องส่งผลกระทบต่อสังคมหรือแวดวงวิชาการอย่างกว้างขวาง เป็นที่ยอมรับในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ หรือได้รับรางวัลจากองค์กรที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ เช่น UNESCO WHO UNICEF เป็นต้น

ลักษณะการมีส่วนร่วมในผลงานวิชาการรับใช้สังคม

ในกรณีผลงานวิชาการรับใช้สังคมซึ่งมีการดำเนินงานเป็นหมู่คณะ หรือเป็นงานที่มีการบูรณาการหลายสาขาวิชา ผู้ขอกำหนดตำแหน่งต้องเป็นผู้ดำเนินการหลักในสาขาวิชาที่เสนอขอ โดยมีบทบาทในขั้นตอนการทำงานอย่างน้อย 3 ขั้นตอน คือ

ก. การวิเคราะห์สถานการณ์ก่อนเริ่มกิจกรรมรับใช้สังคม

ข. การออกแบบหรือพัฒนาชิ้นงานหรือแนวคิดหรือกิจกรรม

ก. การประเมินผลลัพธ์และสรุปแนวทางในการนำไปขยายผลหรือปรับปรุง

ให้ผู้ขอกำหนดตำแหน่งระบุบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในผลงานนั้นของผู้ร่วมงานทุกคน และบทบาทหน้าที่หลักของผู้ขอกำหนดตำแหน่ง โดยให้ผู้ร่วมงานทุกคนลงนามรับรอง ทั้งนี้ อาจไม่ต้องระบุสัดส่วนการมีส่วนร่วมเป็นร้อยละก็ได้

แนวทางการกำหนดสาขาวิชาที่จะแต่งตั้ง โดยระบุเฉพาะชื่อสาขาวิชาที่แสดงความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ขอ ทั้งนี้ ผู้ขอกำหนดตำแหน่งที่เคยได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ โดยไม่ได้ใช้ผลงานการรับใช้สังคม ประสงค์จะเสนอขอกำหนดตำแหน่งสูงขึ้นในสาขาวิชาเดิม โดยใช้ผลงานวิชาการรับใช้สังคม สามารถเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการสูงขึ้นได้ ไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงสาขาวิชาเดิม หากการกำหนดสาขาวิชานั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสาขาวิชาพื้นฐานของตน ให้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงสาขาวิชา และจะต้องเสนอขอกำหนดตำแหน่งโดยวิธีพิเศษ

แนวทางการรับรองการใช้ประโยชน์ต่อสังคม

ให้มีการรับรองการใช้ประโยชน์ต่อสังคมของผลงานวิชาการรับใช้สังคม โดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ให้สถาบันอุดมศึกษาหรือคณะวิชาการ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่รับรองการใช้ประโยชน์ต่อสังคมของผลงานวิชาการรับใช้สังคมนั้น
2. ผู้เสนอขอกำหนดตำแหน่งแสดงหลักฐานการรับรองการใช้ประโยชน์ต่อสังคมของผลงานวิชาการรับใช้สังคม จากผลการประเมินของสถาบันทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการประเมินผลงานวิชาการรับใช้สังคม

ให้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำหน้าที่ประเมินผลงานทางวิชาการและจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการ ประเมินผลงานวิชาการรับใช้สังคมโดยใช้แนวทางในการประเมิน ดังต่อไปนี้

- (1) ประเมินจากเอกสารและหลักฐานประกอบการนำเสนอผลงาน
- (2) ประเมินจากหลักฐานอื่นๆ เกี่ยวข้อง เช่น การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง หรือ สารสนเทศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(3) นอกจากการประเมินเอกสารและหลักฐานตามข้อ 1 และข้อ 2 แล้ว อาจประเมินจากการตรวจสอบสภาพจริงที่มีอยู่ในพื้นที่ร่วมด้วย ซึ่งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะตรวจสอบด้วยตนเองหรือแต่งตั้งผู้แทนให้ไปตรวจสอบแทนก็ได้

ทั้งนี้ ให้เน้นถึงการมีส่วนร่วมและการยอมรับของเป้าหมาย

2.3.3 การใช้ผลงานวิชาการรับใช้สังคมในการขอตำแหน่งวิชาการในระดับมหาวิทยาลัย

หลังจากท.อ.ประกาศหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2556 ทีมผู้บริหารมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีก็ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้ออกประกาศของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณา

แต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พ.ศ. 2556ฉบับลงวันที่ 20 กันยายน 2556มีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการรับรองการใช้ประโยชน์ต่อสังคม

ให้มีการรับรองผลงานทางวิชาการรับใช้สังคม ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เสนอขอตำแหน่งแสดงหลักฐานการรับรองผลงานวิชาการรับใช้สังคม ผ่านคณะกรรมการประจำคณะเพื่อพิจารณาตรวจสอบและให้การรับรองการเผยแพร่

(2) ให้กองการเจ้าหน้าที่ นำเสนอคณะกรรมการกลั่นกรองผลงานวิชาการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยก่นำเสนอคณะกรรมการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการพิจารณา

คณะกรรมการกลั่นกรองผลงานวิชาการรับใช้สังคมระดับมหาวิทยาลัย

องค์ประกอบ

1. รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคม	เป็นประธาน
2. รองอธิการบดีฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์	เป็นประธาน
3. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น จำนวน 1 คน	เป็นประธาน
4. ผู้แทนกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีหรือ	เป็นกรรมการ
5. กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	

ให้ประธานเป็นผู้เสนอรายชื่อกรรมการตาม 3 และแต่งตั้งเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจ

- ดำเนินการกลั่นกรองผลงานวิชาการรับใช้สังคมตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด

วิธีการ

- แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองผลงานวิชาการการรับใช้สังคมเป็นเฉพาะรายบุคคล

เกณฑ์การประเมินผลงานวิชาการรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เกณฑ์การประเมิน	ผล การ ประเมิน	
	มี	ไม่มี
1. มีการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่ชัดเจน		
2. มีการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาหรือความต้องการ โดยมีส่วนร่วมของสังคมกลุ่มเป้าหมาย ก่อนเริ่มกิจกรรม		
3. มีการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ความรู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือทำความเข้าใจสถานการณ์จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นที่ประจักษ์ หรือก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนหรือสังคมนั้น		

4. สามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างในการแก้ไขปัญหาหรือทำความเข้าใจสถานการณ์ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นที่ประจักษ์ หรือก่อให้เกิดการพัฒนาให้กับสังคมอื่นได้ หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระดับจังหวัดหรือประเทศอย่างเป็นรูปธรรม		
5. มีผลกระทบที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือวงวิชาการ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติหรือระดับนานาชาติหรือได้รับรางวัลจากองค์กรที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ		

สรุปผลการประเมิน

ระดับดีเด่น	มีผลการประเมินตั้งแต่ข้อ 1 – 5
ระดับดีมาก	มีผลการประเมินตั้งแต่ข้อ 1 – 4
ระดับดี	มีผลการประเมินตั้งแต่ข้อ 1 – 3
ระดับพอใช้	มีผลการประเมินตั้งแต่ข้อ 1 – 2
ระดับดีเด่น	ไม่มีผลการประเมินในข้อใด

ข้อกำหนดด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการ

(1) ต้องมีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นผลงานของตนเองและไม่ลอกเลียนผลงานผู้อื่น รวมทั้งไม่นำผลงานของตนเองในเรื่องเดียวกันไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการมากกว่าหนึ่งฉบับ ในลักษณะที่จะทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานใหม่

(2) ต้องให้เกียรติและอ้างอิงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาใช้ในการผลงานทางวิชาการของตนเองและแสดงหลักฐานของการค้นคว้า รวมทั้งการอ้างอิงผลงานของตนเอง

(3) ต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการจนละเลยหรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นและสิทธิมนุษยชน

(4) ผลงานทางวิชาการต้องได้มาจากการศึกษาโดยใช้หลักวิชาการเป็นเกณฑ์ ไม่มีอคติมาเกี่ยวข้อง และเสนอผลงานตามความจริง ไม่จงใจเบี่ยงเบนผลการวิจัยโดยหวังผลประโยชน์ส่วนตัว หรือต้องการสร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น และเสนอผลงานตามความเป็นจริง ไม่ขยายข้อค้นพบโดยปราศจากการตรวจสอบยืนยันในทางวิชาการ

(5) ต้องนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมาย

กล่าวโดยสรุป การประกาศของก.พ.อ. ถือว่าเป็นความพยายามที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาได้ทำภารกิจและหน้าที่ของการเป็นปัญญาของสังคมที่จะช่วยนำพาชุมชนและท้องถิ่นให้หลุดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ยากต่าง ๆ นานัปการ โดยก.พ.อ. ได้ใช้ตำแหน่งวิชาการมาสร้างแรงจูงใจให้นักวิชาการที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาต่างๆ ให้หันมาสนใจทำงานวิจัยหรือวิชาการเพื่อรับใช้สังคมมากขึ้น ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีก็ได้ให้ความสำคัญกับการนำความรู้และวิชาการลงไปในพื้นที่เพื่อ

ช่วยเหลือและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาและทำให้มีคุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น จึงนำไปสู่การออกประกาศสนับสนุนกระบวนการขอตำแหน่งวิชาการในสายวิชาการรับใช้สังคม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนเพื่อให้เกิดงานวิจัยเพื่อรับใช้สังคมและชุมชนท้องถิ่นพบว่าม้งงานวิจัยที่น่าสนใจด้วยกัน 3 เรื่องได้แก่

1. การศึกษาวิจัยของ อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ และคณะ (2554) เรื่อง “การพัฒนากระบวนการจัดการงานวิจัยเพื่อพัฒนาคนสู่อาชีพรับใช้ชุมชนท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบน” เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการจัดการงานวิจัยที่สามารถพัฒนาคนสู่อาชีพรับใช้ชุมชนผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ทำให้การทำงานวิจัยสามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนและสร้างคนสู่อาชีพรับใช้ชุมชนได้นั้นมหาวิทยาลัยจะต้องปรับระบบบริหารจัดการงานวิจัยให้สามารถเชื่อมโยงโจทย์หรือปัญหาการวิจัยที่มาจากชุมชน ท้องถิ่นและสังคมโดยมหาวิทยาลัยต้อง

1) กำหนดให้มีนโยบายสนับสนุนงานวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะด้วยการกำหนดพื้นที่วิจัยและจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน

2) สนับสนุนให้มีการปรับระบบบริหารจัดการงานวิจัยของหน่วยงานวิจัยเพื่อสร้างคนรับใช้ชุมชนท้องถิ่นและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมในสถาบันวิจัยและพัฒนา คณะ/สำนักวิชาโดยให้กลไกการจัดการงานวิจัยของหน่วยงานวิจัยเหล่านี้ต้องมี “ผู้จัดการงานวิจัยและคณะทำงาน” ที่มีแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่น ศรัทธา มีความรู้และทักษะในการเอื้ออำนวยให้เกิดการทำงานวิจัย

3) มีระบบบริหารจัดการงานวิจัยของหน่วยงานวิจัยเพื่อสร้างคนรับใช้ชุมชน ท้องถิ่นและสังคมทั้งช่วง

(1) ต้นน้ำ คือ การพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อชุมชนที่มีคุณภาพด้วยการ Co-funding กับแหล่งทุนที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนงานวิจัยด้านนี้ อาทิเช่น สกว. ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และสกว. Area-based research (ABC) เพื่อให้ได้ Mentor ที่มีประสิทธิภาพด้านการพัฒนาโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและงบประมาณสนับสนุนโครงการวิจัย

(2) กลางน้ำ คือการหนุนเสริมการดำเนินงานวิจัย เช่น วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัยตลอดจนการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานวิจัยซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถร่วมมือกับ Mentor ของสกว.ได้

(3) ปลายน้ำ คือ การสนับสนุนให้อาจารย์และนักศึกษาสร้างผลงานวิชาการจากโครงการวิจัยโดยร่วมมือกับเพื่อนนักวิชาการในสถาบันอื่นๆมาเป็นMentor ในด้านการเขียนบทความทางวิชาการ

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยประสบความสำเร็จตั้งแต่ต้นจนสามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1. มหาวิทยาลัยมี

นโยบายสนับสนุนงานวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นทั้งระดับมหาวิทยาลัยและคณะ2.มีผู้จัดการงานวิจัยที่สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดงานวิจัยตั้งแต่การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย การหนุนเสริม วิธีการและเครื่องมือการทำงานแบบมีส่วนร่วมในระหว่างดำเนินการวิจัย และ เป็นMentor ที่คอยสนับสนุนการเขียนบทความทางวิชาการ 3. มีพี่เลี้ยงที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและด้านการเขียนผลงานทางวิชาการ

2. การศึกษาวิจัยของฉันทนาเวชโอสถศักดิ์ และคณะ (2556) เรื่องแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกหน่วยวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการหาแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกหน่วยวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยมหาสารคามผลการวิจัยพบว่าการค้นพบระบบและกลไกหน่วยวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่สามารถทำให้การดำเนินงานวิจัยมีประสิทธิภาพ 5 กลไกได้แก่

1) กลไกการพิจารณากลับกรองโครงการมีหน้าที่พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยให้มีคุณภาพทั้งเนื้อหา กระบวนการและสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการแก้ปัญหาของชุมชน กลไกนี้จึงประกอบด้วยคณะทำงานจากภาคีต่างๆได้แก่นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) นักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านงานวิจัยการประกันคุณภาพการศึกษาภายในหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยการคัดสรรคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้พิจารณาจากศาสตร์และโครงสร้างด้านการเรียนการสอนที่มีอยู่ปัจจุบัน 3 กลุ่มคือกลุ่มสายวิทยาศาสตร์และสุขภาพกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างไรก็ดี กลไกนี้ได้ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge sharing) ร่วมกันระหว่างคณะกรรมการกลับกรองกับผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยมากกว่าการชี้ผิดหรือถูก

2) กลไกการติดตามสนับสนุนเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ปลูกเร้าเสริมพลัง (Empowerment) ให้แก่โครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานหรือในช่วงกลางน้ำเพื่อให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินงานต่อไปได้ตามวัตถุประสงค์ กลไกนี้ได้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำและลงพื้นที่ร่วมจัดกิจกรรมคณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย 3 กลุ่มคือกลุ่มที่ 1 นักวิชาการที่ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) กลุ่มที่ 2ผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในกลุ่มที่ 3บุคลากรจากกองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการคณะกรรมการชุดนี้ถูกเรียกว่า “ทีมพี่เลี้ยง” ซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญของทีมพี่เลี้ยงคือเป็นอาจารย์หรือนุคลากรที่มีประสบการณ์ในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชนโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีจิตใจอาสาและต้องการสร้างกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชนมีเวลาในการเข้าร่วมกระบวนการตลอดกระบวนการดำเนินโครงการทั้งต้นน้ำกลางน้ำและปลายน้ำ

3) กลไกการจัดการความรู้เป็นกลไกที่ทำหน้าที่หนุนเสริมกระบวนการดำเนินงานวิจัยครอบคลุมตั้งแต่ระยะต้นน้ำกลางน้ำและปลายน้ำโดยมีวิธีการขับเคลื่อนที่สำคัญคือการลงพื้นที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนการจัดเวทีเสวนาเวทีการติดตามผลการดำเนินงานเป็นวาระๆเพื่อประเมินผลการ

ร่วมเป็นทีมงานในการถอดบทเรียนในรายหลักสูตรเพื่อหนุนเสริมกระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัยและงานบริการวิชาการดังนี้ช่วงต้นน้ำจัดเวทีพิจารณากลับกรองโครงการที่เน้นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (Knowledge sharing) จัดอบรมเติมเต็มความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความคิดเชิงระบบ การวิเคราะห์ ชุมชนแบบมีส่วนร่วมการเรียนรู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วมเป็นต้นช่วงกลางน้ำลงพื้นที่ร่วมกับโครงการวิจัยเพื่อหนุนเสริมและร่วมเรียนรู้ในชุมชนถอดบทเรียนในระหว่างการทำงานทั้งในระดับมหาวิทยาลัย โครงการ และชุมชนช่วงปลายน้ำจัดเวทีการนำเสนอผลงานวิจัยในเวทีวิชาการของมหาวิทยาลัย

4) กลไกการสื่อสารสร้างพลังเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ดำเนินงานควบคู่ไปพร้อมกับกลไกการจัดการความรู้เนื่องจากเป็นกระบวนการของการจัดกระทำกับข้อมูล(Data) เพื่อสกัดเป็นความรู้ (Knowledge) และฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้น (Database) และเผยแพร่ในมิติต่างๆ ให้กว้างขวางและหลากหลายทั้งการสื่อสารในมหาวิทยาลัยการสื่อสารในท้องถิ่นและชุมชนและการสื่อสารในระดับชาติ

5) กลไกการบริหารโครงการและงบประมาณกลไกนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินการวิจัยในลักษณะร่วมทุน (Co-funding) และร่วมดำเนินการ (Co-Working) กลไกนี้ได้ทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการและงบประมาณให้บรรลุตามเป้าหมายของทั้งสองแหล่งทุนและทำให้เกิดธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ดังนั้น กลไกนี้จึงประกอบด้วยบุคลากรจากแหล่งทุนทั้งสองแห่ง คือ เจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยและเจ้าหน้าที่จากสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาดูแลในด้านการเงินการบัญชีและพัสดุ

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวแม้งานวิจัยพบว่าระบบและกลไกมีความสำคัญต่อการจัดตั้งหน่วยวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยแต่ก็ต้องอาศัยปัจจัยที่เอื้อทำให้ระบบและกลไกเหล่านั้นสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่

(1)มหาวิทยาลัยมีนโยบายที่เป็นรูปธรรมต่อการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่นและควรเป็นนโยบายแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหารกับคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง

(2)มีกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนงานบริการแก่สังคมภายใต้ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย แหล่งทุนภายนอกและเครือข่ายอื่นๆ

(3)มีเครือข่ายนักวิชาการที่เข้มแข็ง เชี่ยวชาญเฉพาะทางและควรทำงานภายใต้ระบบความสัมพันธ์แบบแนวราบ

(4)มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่สะท้อนนโยบายหรือทิศทางของการเป็นมหาวิทยาลัยที่ต้องการรับใช้สังคม

(5)มีระบบและกลไกในระดับคณะที่เอื้อต่อการทำงานวิจัยเพื่อรับใช้ชุมชนและท้องถิ่น

(6) มีระบบการขับเคลื่อนในรูปแบบของเครือข่ายที่หลากหลายและมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายในท้องถิ่นหรือวิชาชีพเช่นสกว. รพ.สต. อบต. เทศบาลรวมถึงนักวิชาการอิสระ

(7) มีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่องของคณะทำงาน

(8)ยึดหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมใช้ชุมชนเป็นฐานให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ

3. การศึกษาของกาญจนา ทองทั่วและคณะ(2553) เรื่อง“รูปแบบในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยครุศึกษา : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ระยะที่ 1”ได้สรุปบทเรียนจากการดำเนินงานไว้ดังนี้

1)การคัดเลือกคนพบว่าการคัดเลือก “คน” ถือเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากคัดเลือกคนที่จะมาเป็นที่วิจัยหลักไม่ได้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมก็จะทำให้เกิดปัญหาในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ต้องอาศัยคนที่มีความตั้งใจ มีความเพียรสูง เป็นผู้ที่ใฝ่รู้ ชอบการเรียนรู้ตลอดเวลา และมีเวลาที่จะร่วมทำงานกับชุมชนหรือสามารถบริหารจัดการเวลาในการลงพื้นที่ได้อย่างสม่ำเสมอ ไม่ปล่อยทิ้งพื้นที่ นักวิชาการที่ต้องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำเป็นต้องมีคุณสมบัติดังกล่าว

2)การเลือกพื้นที่วิจัยการเลือกพื้นที่วิจัยก็มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ก่อนการตัดสินใจเลือกพื้นที่ พี่เลี้ยงและนักวิชาการต้องลงสำรวจ ประเมินและวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยการค้นหาคนหรือกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชนรวมทั้งมีความพร้อมที่เข้าร่วมทำงานเป็นที่วิจัยซึ่งหากไม่พบคนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะเคลื่อนงานในพื้นที่ได้เนื่องจากการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับคนในมากกว่าคนนอก เพราะหลังงานวิจัยจบลงหากคนในพื้นที่ไม่ขับเคลื่อนต่อ การพัฒนาในพื้นที่ก็จะจบลงพร้อมกับโครงการ

3)การขึ้น โจทย์วิจัยแบบคุณภาพการพัฒนาโจทย์วิจัย ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเนื่องจากหลักการสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นคือปัญหาและความต้องการต้องมาจากชุมชน และชุมชนต้องเป็นผู้แก้ไขปัญหา นั้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของโครงการวิจัย ฉะนั้นการทำหน้าที่ในการสนับสนุนชุมชนนักวิชาการ ทีมพี่เลี้ยงต้องทำหน้าที่เชื่อมประสานความสนใจของนักวิชาการกับการต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชนเข้าด้วยกันซึ่งเป็นบทบาทที่ต้อง เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างสองฝ่าย คือ ชาวบ้านกับนักวิชาการถ้าเชื่อมประสานความต้องการของคนสองฝ่ายได้อย่างลงตัวก็จะทำให้งานวิจัยมีโจทย์ที่จะทำให้ทั้งนักวิชาการและชุมชนร่วมกันทำงานอย่างมีความสุข

4)การเข้าเฝ้าการทำงานกับนักวิชาการการทำงานกับนักวิชาการจะมีความแตกต่างจากการทำงานกับชาวบ้านเนื่องจากนักวิชาการถือได้ว่าเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในศาสตร์หรือสาขาที่ตนเองเรียนจบมา นักวิชาการจึงมีความเป็นตัวตนหรืออัตตาค่อนข้างสูง ดังนั้นการเป็นพี่เลี้ยงที่ต้องดูแลสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนนักวิชาการ พี่เลี้ยงจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของนักวิชาการ ควรเข้าใจบุคลิก ลักษณะของนักวิชาการแต่ละคนเพื่อจะสามารถนำศักยภาพของแต่ละคนออกมาใช้ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) พี่เลี้ยงจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ตนเองมีความรู้ในแนวคิดทฤษฎีและรูปแบบการพัฒนาในรูปแบบต่างๆพอสมควร เพื่อที่จะสามารถจะให้คำแนะนำแก่นักวิชาการที่ตนเองดูแลได้

เนื่องจากนักวิชาการมักจะให้ความสำคัญกับแนวคิดนำหรือการทบทวนวรรณกรรม และข้อมูลต่างๆ ดังนั้นที่เลี้ยงจึงจำเป็นต้องมีความแม่นยำในแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูล โดยเฉพาะนักวิชาการสายสังคมศาสตร์จะให้ความสำคัญกับแนวคิดนามากกว่านักวิชาการที่มาจากสายวิทยาศาสตร์

6)การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญของพี่เลี้ยงที่ใช้ได้สำหรับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์และสาขา เกิดมิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีต่อกันและกันระหว่างทีมวิจัยที่มาจากหลายสาขาวิชาและหลายคณะ นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานของทีมวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย เพราะจะไม่ทำให้ทีมวิจัยมีความรู้สึกเหมือนกำลังถูกตามงานหรือทวงงาน เนื่องจากในเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทีมวิจัยแต่ละทีมต้องมีผลงานมานำเสนอเป็นปกติอยู่แล้ว จึงเป็นเหมือนการเร่งให้เกิดผลงานขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้นที่เลี้ยงต้องจัดวางระยะเวลาในการจัดเวทีให้เหมาะสมก็จะทำให้การทำงานไม่เกิดความล่าช้าหรือผิดสัญญา ซึ่งที่ผ่านมาพี่เลี้ยงก็จะใช้เวลาในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประมาณ 2-3 เดือนต่อครั้ง

7)การใช้พื้นที่รูปธรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้เรื่องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับนักวิชาการรุ่นใหม่พื้นที่รูปธรรมของงานวิจัยของชุดนักวิชาการในปีที่ผ่านมา ควรถูกนำมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักวิชาการรุ่นใหม่ที่ต้องการที่จะเริ่มต้นการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นการวิจัยแบบใหม่ ที่พวกเขาไม่เคย การได้ลงพื้นที่รูปธรรม ได้พูดคุยกับทีมวิจัยชุมชน การได้สัมผัสกับพื้นที่จริงจะทำให้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจมาก ลดความกังวลและสร้างความมั่นใจให้มากขึ้น

8) การให้นักวิชาการรุ่นพี่เล่าสู่รุ่นน้องฟังการให้โอกาสนักวิชาการรุ่นพี่ที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อนมาพูดคุย เล่าสู่ให้รุ่นน้องฟังถึงวิธีการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตอบข้อสงสัย เล่าให้ฟังถึงสิ่งที่รุ่นพี่ได้รับและได้เรียนรู้ ทำให้นักวิชาการรุ่นน้องมีความเข้าใจและรู้สึกมั่นใจมากขึ้นเนื่องจากเห็นนักวิชาการคนอื่นทำได้ และเป็นการทำงานที่ไม่โดดเดี่ยว เพราะมีเครือข่ายนักวิชาการที่มาจากนักวิชาการรุ่นพี่คอยเป็นที่เลี้ยง ประกอบกับนักวิชาการรุ่นพี่ก็จะมีใจบริบท ข้อจำกัด เงื่อนไขของของนักวิชาการซึ่งเป็นเหมือนคนในที่ย่อมรู้ดีกว่าคนนอก ทำให้การสื่อสารระหว่างกลุ่มมีประสิทธิภาพมากกว่า

9)การสร้างการยอมรับและการสร้างภาพลักษณ์การยอมรับจากผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยในมหาวิทยาลัย เพราะจะทำให้การขับเคลื่อนงานเข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยทำได้ง่ายและสะดวกขึ้น ดังนั้น การสร้างภาพลักษณ์และการยอมรับจึงเป็นสิ่งจำเป็น การเลือกใช้สถานที่ของมหาวิทยาลัยเป็นที่จัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นประจำและต่อเนื่องเป็นวิธีการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการสร้างภาพลักษณ์และการยอมรับเพราะคณะผู้บริหารและนักวิชาการในมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสเข้าร่วมเวทีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้เกิดความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น

10)การสื่อสารเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านบุคคลสำคัญการเชิญนักวิชาการอาวุโส และเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการระดับประเทศ อาทิเช่น ศาสตราจารย์ น.พ.วิจารณ์ พานิช และศาสตราจารย์ ดร.ปิยะวัติ บุญ-หลง มาเป็นผู้บรรยายและให้มุมมองเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในงานสัมมนาวิชาการนั้นทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี เพราะสามารถสร้างการยอมรับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือวิจัยสายพันธุ์ใหม่ในแวดวง

วิชาการได้ดี เนื่องจากนักวิชาการส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับตัวบุคคล หากมีนักวิชาการระดับประเทศให้การยอมรับหรือการันตีผลงานวิจัยแบบนี้ก็ทำให้เกิดความมั่นใจแก่นักวิชาการในภูมิภาคมากขึ้น

11) การเตรียมพร้อมบุคลากรภายในกองส่งเสริมงานวิจัยนอกจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยแล้ว เจ้าหน้าที่กองงานวิจัยของมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญที่จะเป็นผู้สานต่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าไปในระบบงานวิจัยของมหาวิทยาลัย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่กองส่งเสริมงานวิจัยให้มีความเข้าใจการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ด้วยการให้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติการร่วมกันซึ่งจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เมื่อเจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้รับการเตรียมความพร้อมในมีความรู้ความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็จะทำให้การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวมากขึ้น นอกจากนี้ เมื่อถึงคราวที่มหาวิทยาลัยต้องเป็นผู้รับผิดชอบงานวิจัยแบบนี้ด้วยตนเองก็จะสามารถดำเนินการได้เองเนื่องจากบุคลากรมีความรู้และความเข้าใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว

4. การศึกษาของกาญจนา ทองทั่วและคณะ(2555) เรื่อง “รูปแบบในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษา :มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ระยะที่ 2” ได้นำเสนอปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานวิจัยเข้าสู่ระบบของมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. ปัจจัยภายในได้แก่

(1) มีเครือข่ายนักวิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อน กระจายอยู่ในคณะต่างๆในมหาวิทยาลัย

(2) ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญโดยการกำหนดยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของสกว.(ฝ่ายท้องถิ่น)

(3) หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยได้เข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นระยะๆ เช่น จากการดำเนินงานในชุดนักวิชาการกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดอุบลฯ ชุดสนับสนุนทุนนักศึกษาปริญญาโท(CBMAG) ชุดสนับสนุนทุนนักศึกษาปริญญาตรี(CBPUS) ก่อนการทำสัญญาความร่วมมือจึงทำให้เจ้าหน้าที่เข้าใจการขับเคลื่อนงานในระดับหนึ่งและเห็นคุณค่า ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อสังคม เมื่อเข้ามาทำงานเป็นทีมเดียวกันในการหนุนเสริมจึงทำให้การทำงานร่วมมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

(4) ผู้บริหารของแต่ละคณะให้การสนับสนุนการทำงานวิจัยของอาจารย์โดยการให้การสนับสนุนอนุญาตให้นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ได้ในเวลาราชการ

(5) ระบบประกันคุณภาพการศึกษาทำให้นักวิชาการเกิดการตื่นตัวในการทำงานวิจัยรวมทั้งเป็นช่วงระยะเวลาที่บุคลากรในมหาวิทยาลัยให้ความสนใจในการทำงานวิจัยเพราะเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของคณะและการประเมินบุคลากรในมหาวิทยาลัย

(6) อาจารย์ในมหาวิทยาลัยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องการลงพื้นที่เนื่องจากคณะต่าง ๆ ให้การสนับสนุน จึงไม่มีปัญหาในการลงทำงานในชุมชน

2. ปัจจัยภายนอก

(1) กระแสสังคมเรื่องงานวิจัยแนวรับใช้สังคมไทยทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ในสังคมไทย ในการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ตอบสนองปัญหาของคนในสังคมจึงเป็นกระแสใหญ่ใน สถาบันอุดมศึกษาที่จะเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น

(2) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น)เป็นแหล่งทุนที่มีศูนย์ ประสานงานในพื้นที่ที่คอยให้การสนับสนุน เป็นพี่เลี้ยงในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นวิจัยเชิง ปฏิบัติการที่นักวิชาการยังไม่คุ้นเคย จึงเป็นเป็นจุดแข็งที่ทำให้นักวิชาการมีความมั่นใจในการเข้าร่วม ปฏิบัติการเรียนรู้ในการทำงานวิจัยประเภทนี้

(3) มีทีมพี่เลี้ยงการที่คอยช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้คำแนะนำกับทีมวิจัยเป็นระยะ ๆ ทำให้นักวิชาการทุกศาสตร์ที่มีความสนใจการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนมั่นใจและมีความสุขในการทำงานแบบทีม

(4) มีการจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยน เวทีรายงานความก้าวหน้าทำให้เห็นการขับเคลื่อนงานใน หลายโครงการของคนอื่น ส่งผลให้นักวิจัยเกิดแนวคิด มุมมองที่กว้างขึ้นนำมาปรับใช้ได้ ในโครงการของตน ได้

(5) ทีมพี่เลี้ยงซึ่งมาจากแหล่งทุนทั้งสองแห่งสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี เช่น พี่เลี้ยง จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดนักวิชาการสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและ เจ้าหน้าที่จากกองส่งเสริม การวิจัย มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน จึงทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6) แหล่งสนับสนุนทุนเป็นแหล่งทุนที่นักวิชาการเชื่อถือและให้การยอมรับจึงต้องการเข้ามา ทำงานร่วม เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

(7) การเซ็นสัญญาความร่วมมือ(MOU.)ระหว่างแหล่งทุนทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานที่เป็น ระบบ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงถือว่าเป็นภาระงานหนึ่งของกองส่งเสริมวิจัยซึ่งเป็นหน่วยงานกลางของ มหาวิทยาลัยที่ดูแลงานวิจัยส่งผลให้เจ้าหน้าที่ นักวิชาการเข้ามาทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ติด อยู่กับคณะใดคณะหนึ่ง

(8) ทีมพี่เลี้ยงมีบุคลากรที่หลากหลาย มีความรู้ ความสามารถในการหนุนช่วยทีมนักวิจัยและ เจ้าหน้าที่ทั้งเรื่องเนื้อหาและการบริหารจัดการงานวิจัยจึงประหยัดทั้งงบประมาณและเวลาในการจัดการ

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี มีกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน คือ การนำเอาชุดความรู้ด้านการติดตามสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นของนักวิชาการที่ได้จากการทำงานวิจัยของโหนดพี่เลี้ยงในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมาตั้งแต่ปี 2549 อาทิ ความรู้ด้านการพัฒนาโจทย์วิจัยการติดตามหนุนเสริม การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่ ระบบงานวิจัยการสร้างการเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่กองส่งเสริมการวิจัย การคัดเลือกนักวิชาการที่จะมาทำงาน

วิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะนำเอาชุดความรู้ดังกล่าวมาทดลองปฏิบัติการในสถาบันอุดมศึกษาแห่งใหม่ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีโดยมีการปรับใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่และทุนเดิมของมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดนักวิชาการที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ขณะเดียวกัน ก็สนับสนุนให้เครือข่ายนักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้นำเอาความรู้และประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาทดลองใช้โดยการเป็นพี่เลี้ยงหนุนงานวิจัยให้กับนักวิจัยรุ่นใหม่ไปพร้อมกับการหาแนวทางจัดตั้งกลไกประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเพื่อทำให้เกิดการกลไกที่จะมาช่วยขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระบบการสนับสนุนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีให้มีความต่อเนื่อง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

โครงการวิจัยรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างนักวิจัยหลักที่เป็นนักวิชาการภายนอกกับนักวิจัยร่วมที่เป็นผู้ปฏิบัติการสนับสนุนการวิจัยในมหาวิทยาลัย อาจารย์และผู้บริหาร ในมหาวิทยาลัย โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาระบบ กลไก และวิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาระบบการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระบบการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการวิจัยที่เน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การออกแบบการดำเนินการ ตลอดจนการลงพื้นที่ปฏิบัติการ การประเมินผลการดำเนินงานและการถอดบทเรียน เพื่อสร้างกลไกการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้สามารถดำเนินงานได้ตามปัจจัยเงื่อนไข ข้อจำกัดของแต่ละมหาวิทยาลัย

3.1 ทีมวิจัยหลัก

ในการดำเนินงานได้ประสานเครือข่ายนักวิชาการของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งมีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดนักวิชาการ มาร่วมดำเนินการขับเคลื่อนงานโดยมีรายชื่อดังนี้

1. ผศ.(พิเศษ)กาญจนา ทองทั่ว	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี
2. ผศ.ดร.อินทรี ชาติ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
3. ผศ.ดร.ชมนพทุฑฒ โมราชาติ	บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
4. อาจารย์วสิน โกมุฑ	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
5. ดร.ชญาดา ดานูวงศ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มีบทบาทหน้าที่

- (1) คัดเลือก ค้นหานักวิจัยที่เข้าร่วมทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- (2) เสริมสร้างศักยภาพให้กับอาจารย์ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในมหาวิทยาลัย
- (3) ติดตามสนับสนุนการปฏิบัติงานของทีมวิจัยทั้ง 11 โครงการตามแผนงานที่กำหนด

- (4) สร้างความเข้าใจและการเรียนรู้จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการจริงให้กับอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- (5) ถอดบทเรียน สังเคราะห์องค์ความรู้ การดำเนินโครงการวิจัย
- (6) หารูปแบบ ในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและขยายผลการสร้างนักวิชาการในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- (7) สร้างความเข้าใจและความร่วมมือของผู้บริหาร อาจารย์ในสถาบันการศึกษา
- (8) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยกับสาธารณะ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทีมผู้ช่วยนักวิจัย

- 1.นางชุตติมา จันทรมณี เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี
2. นายจักรพงษ์ ธนสารกุล เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี

บทบาทหน้าที่

- (1) สนับสนุนการดำเนินโครงการทั้ง 11 โครงการ
- (2) ดูแลระบบการเงินของทุกโครงการ
- (3) ทำงานในส่วนของการติดต่oprสานงาน

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

3.2.1 กลุ่มเป้าหมายหลัก

- 3.2.1.1 อาจารย์ นักวิชาการในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จำนวน 19 คน
อาจารย์ นักวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 24 คน
- 3.2.1.2 เจ้าหน้าที่กองส่งเสริมการวิจัยฯ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจำนวน 9 คน
ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีจำนวน 6 คน

3.2.2 กลุ่มเป้าหมายรอง

- 3.2.2.1 ผู้บริหาร : รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรมมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- 3.2.2.2 อาจารย์ นักวิชาการ จากคณะต่างๆที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมอบรมของโครงการ

3.3 ขอบเขตของการวิจัย

3.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ดำเนินการวิจัยได้แก่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

3.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยที่สำคัญคือ

- (1) กระบวนการหนุนเสริมการจัดตั้งประชาคมวิจัย
- (2) กระบวนการและกลไกการพัฒนาคุณภาพของโครงการ
 - การคัดเลือกนักวิจัย
 - การหาพื้นที่วิจัย
 - การพัฒนาโจทย์วิจัย
 - การเขียนข้อเสนอโครงการ(proposal)
- (3) กระบวนการและกลไกการติดตามหนุนเสริมในกระบวนการวิจัย
- (4) กระบวนการและกลไกการเขียนรายงานการวิจัย

3.4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ในขั้นตอนการดำเนินงานครั้งนี้ ได้มีการวางแผนปฏิบัติการไว้เป็น 2 ส่วนคือการดำเนินการต่อเนื่องจากการดำเนินการในโครงการวิจัยรูปแบบในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยระยะที่ 1 และ 2 ซึ่งในการดำเนินการครั้งนี้มุ่งเป้าไปที่การสร้างทีมประชาคมวิจัยให้สามารถหารูปแบบในการหนุนเสริมทีมวิจัยอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่เข้ามาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในส่วนที่ 2 ที่ได้ดำเนินการในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีเป้าหมายในการสร้างนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อให้คณะอาจารย์ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจและเรียนรู้กระบวนการวิธีการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นการปฏิบัติการร่วมกันของนักวิชาการกับชุมชนดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 การสนับสนุนการทำงานของทีมประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ดังนี้

1. สนับสนุนการทำงานของทีมประชาคมวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีโดยการ
 - 1.1 การเข้าร่วมกิจกรรมเวทีต่างๆที่ทีมประชาคมวิจัยจัดขึ้นเพื่อหนุนเสริมการทำงานของโครงการวิจัยย่อย
 - 1.2 ลงพื้นที่สนับสนุนการทำงานของโครงการวิจัยย่อยร่วมกับทีมประชาคมวิจัยใน 5 โครงการๆละ 1 ครั้ง รวม 5 ครั้ง

- 1.3 ให้คำปรึกษาและแนะนำทางโทรศัพท์ อีเมล
- 1.4 ร่วมออกแบบกิจกรรม ดำเนินการ และประเมินผล
- 1.5 เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาทิ เช่น แนวคิดและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การสร้างเครื่องมือ เป็นต้น
- 1.6 เป็นผู้ดำเนินรายการในเวทีต่างๆของทีมประชาคม เช่น เวทีรายงานความก้าวหน้า
- 1.7 ลงพื้นที่สนับสนุนการทำงานของโครงการย่อยโดยทำหน้าที่แทนทีมประชาคมในกรณีทีมประชาคมไม่ว่างลงพื้นที่ตลอดจนให้คำแนะนำแก่ทีมวิจัยโครงการย่อยแทนทีมประชาคม
- 1.8 เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างสกว.กับทีมประชาคม
2. ถอดบทเรียนและสังเคราะห์ความรู้เพื่อเสริมสร้างพลังในการขับเคลื่อนงาน ดังนี้
 - 2.1 ถอดบทเรียนทีมประชาคมวิจัย จำนวน 2 ครั้ง
 - 2.2 ถอดบทเรียนทีมวิจัยโครงการวิจัยย่อย 5 โครงการ จำนวน 2 ครั้ง
 - 2.3 ถอดบทเรียนทีมผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กองส่งเสริมการวิจัย จำนวน 1 ครั้ง
3. ให้ข้อเสนอแนะรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการย่อยและของทีมประชาคม
4. ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารการเงินของโครงการย่อยและทีมประชาคมก่อนส่งให้สกว.

3.4.2 การขยายผลการสร้างนักวิจัยสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ

1. ประชุมร่วมกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเพื่อทำความเข้าใจกำหนดบทบาทในการทำงานร่วมกันรวมทั้งร่วมกันกำหนดปฏิทินการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. ประกาศรับสมัครผู้สนใจในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยผ่านประกาศของสำนักวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
3. นัดสัมภาษณ์โดยคณะกรรมการร่วมของเครือข่ายนักวิชาการและเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยและพัฒนาโดยการพูดคุยเพื่อดูแนวคิด จิตอาสาและความสนใจของนักวิชาการแต่ละท่าน

4. ประชุมร่วมกันระหว่างเครือข่ายนักวิชาการและเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยและพัฒนาเพื่อกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้รับทุน
5. คัดเลือกโดยทีมเครือข่ายนักวิชาการมาร่วมให้ความคิดเห็นและลงมติผ่านการให้คะแนนตามหลักเกณฑ์ที่ร่วมกันกำหนด
6. ประกาศรายชื่อผู้ได้รับการสนับสนุนและติดต่อเพื่อให้มาพัฒนาโจทย์วิจัยในประเด็นซึ่งแต่ละทีมสนใจ

ระยะที่ 2 ระยะปฏิบัติการช่วงขึ้นโจทย์วิจัย

7. จัดเวทีทำความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยตอนช่วงเช้าเป็นการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ช่วงบ่ายลงพื้นที่วิจัยเพื่อท้องถิ่นเดิมในปี 2553-2555 เพื่อพูดคุยกับนักวิจัยหลักและทีมวิจัยในพื้นที่

8. จัดประชุมตัวแทนชุมชนและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ซึ่งบวกร่วมกับนักวิชาการที่ผ่านการคัดเลือกเพื่อทำความรู้จักและเข้าใจพื้นที่ คน ประเด็นและสภาพปัญหาเบื้องต้นเพื่อให้ นักวิชาการเลือกประเด็นที่ตนเองสนใจ

9. ให้ทีมนักวิชาการแต่ละทีมลงไปในพื้นที่วิจัยที่ตนเองสนใจเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชนจากกิจกรรมข้อ 8

10. ประชุมนำโจทย์วิจัยของแต่ละทีมมาร่วมกันวิเคราะห์และให้มุมมองโดยทีมเครือข่ายนักวิชาการทำหน้าที่ในการดึงประเด็น ชวนคิด ให้มุมมองเพื่อหาโจทย์ที่แท้จริง

11. บางโครงการวิจัยที่ยังไม่พบโจทย์วิจัยหรือประเด็นปัญหาที่นักวิชาการยังไม่สามารถหาเหตุผลได้ ทีมกลางซึ่งเป็นเครือข่ายนักวิชาการจะลงไปร่วมในการค้นหาโจทย์ในพื้นที่วิจัยนั้น

12. จัดเวทีพัฒนาโจทย์วิจัยและเขียนข้อเสนอโครงการ โดยทีมงานเครือข่ายนักวิชาการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการวิจัยให้สมบูรณ์

13. เขียนโครงการส่ง สกว.

ระยะที่ 3 ระยะปฏิบัติการช่วงดำเนินการวิจัย (ติดตามสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัย)

14. ลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนให้คำแนะนำทีมวิจัย ทั้ง 5 ทีม เป็นระยะๆ ทีมละ 2 ครั้ง รวม 10 ครั้ง
15. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการออกแบบเครื่องมือ
16. จัดเวทีรายงานความก้าวหน้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งที่ 1
17. ถอดบทเรียนการทำงานของทีมวิจัย 5 ทีม ครั้งที่ 1
18. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
19. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเขียนรายงานความก้าวหน้า
20. ถอดบทเรียนการทำงานของทีมวิจัย 5 ทีม ครั้งที่ 2

21. จัดเวทีรายงานความก้าวหน้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งที่ 2
22. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)
23. อบรมเชิงปฏิบัติการการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์
24. อบรมเชิงปฏิบัติการการเขียนบทความทางวิชาการ
25. จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณะ

ระยะที่ 4 สรุปและประเมินผล

26. จัดเวทีสรุปและประเมินผลการดำเนินงานวิจัย
27. เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

3.5 แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล

ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ใช้แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

3.5.1 การจัดเวทีเสริมศักยภาพของทีมวิจัย เช่นเวทีถอดบทเรียนประสบการณ์ของนักวิจัยรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง การออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลฯ

3.5.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้ง 6 ทีมวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและ 5 ทีมวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยทีมกลางเป็นผู้ดำเนินการเตรียมประเด็นสำหรับการแลกเปลี่ยนกับทุกทีม

3.5.3 การถอดบทเรียน มีการถอดบทเรียนการดำเนินโครงการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทีมวิจัยรวมทั้งบทเรียนที่ได้รับจากการทำงานของทุกทีมเป็นระยะๆ

3.5.4 จากการเข้าร่วมกิจกรรมและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในเวทีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และการเข้าร่วมเวทีที่ทีมกลางจัดให้กับทีมวิจัย

3.6 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะถูกบันทึกด้วยเทปคลาสเซ็ท วีดิโอ และการจดบันทึกของทีมผู้ช่วยนักวิจัย จากนั้นก็จะนำมาถอดเทปจัดระเบียบข้อมูลใหม่ โดยการจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการขับเคลื่อน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ควบคู่บริบท

รวมทั้งการเปิดเวทีรายงานความก้าวหน้า เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของทีมวิจัย การถอดบทเรียนการทำงานวิจัยในพื้นที่ของนักวิชาการ เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมการบริหารงานวิจัยฯ

บทที่ 4

รูปแบบการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จากการศึกษาของโครงการรูปแบบการเป็นประชาคมวิจัยเพื่อรับใช้สังคมของอรรถีย์ เลียงจินดาถาวรและคณะ(2558)พบว่าสถานการณ์ปัญหาการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี คือ โครงการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมีความหลากหลายตามศาสตร์และความสนใจหรือความถนัดของแต่ละคนจึงลักษณะเป็นปัจเจก (Individual) ขาดการบูรณาการศาสตร์ในสาขาต่างๆ จึงทำให้งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มิส่งผลกระทบต่อสังคมน้อย งานวิจัยในหลายสาขาวิชาบางโครงการไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ โดยสรุปสถานการณ์งานวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีปัจจุบันมีลักษณะ ดังนี้ 1) เน้นสร้างงานวิจัยกลุ่มวิทยาศาสตร์เป็นหลักส่วนกลุ่มสังคมศาสตร์ยังมีการสนับสนุนน้อย 2) เป็นโครงการงานวิจัยขนาดเล็ก 3) การนำไปใช้ประโยชน์ยังมีน้อย 4) มีทุนสนับสนุนน้อย 5) การสนับสนุนทุนวิจัยให้โอกาสเฉพาะนักวิจัยหน้าใหม่ และ 6) งานวิจัยยังไม่สามารถช่วยเหลือท้องถิ่น/ภูมิภาคได้มากเท่าที่ควร

จากสถานการณ์ข้างต้น ทำให้นักวิชาการบางส่วนมีความเห็นว่างานวิจัยควรตอบสนองการพัฒนาในพื้นที่อีสานใต้และประชาคมอาเซียนในรูปแบบงานวิจัย “กินได้” มากกว่าเป็นงานวิจัยแบบหอคอยงาช้างที่ไม่มีการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนอกจากตอบโจทย์ของ ตัวชี้วัด (KPI) กับตำแหน่งวิชาการของผู้ทำวิจัย ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวจึงทำให้นักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่มีโอกาสเข้าร่วมในการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้การสนับสนุน มีความเห็นว่าหากมีกลไกประชาคมวิจัยมาทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานให้นักวิชาการจากหลากหลายศาสตร์ได้มาทำงานร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดจนบูรณาการการทำงานร่วมกัน น่าจะเป็นทางออกของปัญหาดังกล่าว ดังนั้น ในปีที่ 3 ของสัญญาความร่วมมือ (MOU)ระหว่างสกว.กับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จึงเน้นไปที่การค้นหารูปแบบการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีซึ่งในผลการศึกษาจะนำเสนอระบบการหนุนเสริมของศูนย์ประสานงานชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานี(โหนดที่เลี้ยง)กับทีมประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่เกิดจากอาจารย์นักวิชาการกลุ่มหนึ่งซึ่งมีแกนหลัก 4 คนกับเจ้าหน้าที่ของกองส่งเสริมงานวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ระบบการหมุนเวียนของศูนย์ประสานงานชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานี(โหนดที่เลี้ยง)กับทีมประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สืบเนื่องจากโหนดที่เลี้ยงได้ดำเนินการสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมาตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบันทำให้เกิดเครือข่ายนักวิชาการที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 48 คน การทำงานที่ผ่านมาได้เน้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นรุ่นพี่กับนักวิชาการรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้นักวิชาการได้รู้จักและคุ้นเคยกันแม้จะอยู่กันคนละคณะ จนในที่สุดเกิดเป็นเครือข่ายนักวิชาการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขึ้น โดยมีโหนดที่เลี้ยงทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานให้เครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นทีมงานเล็กๆ ในนามประชาคมวิจัย โดยโหนดที่เลี้ยงได้ดำเนินการหมุนเวียนทีมประชาคมวิจัยดังนี้

4.1.1 ขั้นตอนการเตรียมการ

เป็นขั้นตอนของ การใช้ทุนเดิมที่มีอยู่ด้านศักยภาพของคน เครือข่ายในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ผ่านมาโดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) สรรหาอาสาสมัครประชาคมวิจัย

ได้มีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือหรือหาแนวทางในการขับเคลื่อนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไปในมหาวิทยาลัย โหนดที่เลี้ยงร่วมกับสำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้จัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากเครือข่ายนักวิชาการจำนวน 15 คน ผลจากการประชุม พบว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถแก้ไขปัญหของชุมชนและผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีเนื่องจากสามารถตอบ โจทย์และพันธกิจของมหาวิทยาลัยโดยมหาวิทยาลัยควรกำหนดเป็นนโยบายให้ชัดเจนในการสนับสนุนทุนให้กับนักวิชาการที่ต้องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นทุนอีกประเภทหนึ่งนอกเหนือจากทุนวิจัยหน้าใหม่ที่มีอยู่แล้ว

นอกจากนี้เครือข่ายนักวิชาการมีความเห็นว่าควรมีกลไกการจัดการในส่วนของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยเฉพาะเนื่องจากนักวิจัยจบมาจากหลายศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่มีความสามารถเฉพาะศาสตร์ของตนเองขณะที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ประกอบด้วยการทำงานหลายส่วนทั้งการทำงานวิจัย(Research) งานพัฒนา (Development) และการเคลื่อนไหวทางสังคม (Movement) ที่ต้องอาศัยคนมีประสบการณ์หรือที่เลี้ยงในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและสนับสนุนการทำงานตลอดเส้นทางการทำงานวิจัย

จากการสังเกตพบว่าแม้ว่าเครือข่ายนักวิชาการมีความต้องการให้มหาวิทยาลัยมีนโยบายให้การสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไปในมหาวิทยาลัยโดยการจัดตั้งกลไกมาทำหน้าที่โดยเฉพาะ แต่ในเวทีประชุมก็ไม่มีใครเสนอตัวที่จะเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้น ภายหลังจากเวทีประชุม โหนดที่เลี้ยงร่วมกับกองส่งเสริมงานวิจัยของมหาวิทยาลัยจึงได้ร่วมกันสรรหานักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมา

ก่อนเข้ามาจัดตั้งเป็นทีมโดยพิจารณาจากคุณสมบัติ คือ เป็นคนมีจิตอาสา มีความพร้อมในการทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นที่ยอมรับของเพื่อนนักวิชาการในมหาวิทยาลัยและมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นอกจากการพิจารณาบุคลิกภาพและคุณสมบัติของนักวิชาการแล้ว การทำงานเป็นทีมก็เป็นสิ่งสำคัญที่ได้นำมาพิจารณาร่วมด้วย ผลจากการสรรหาและการประสานโดยชักชวนทางโทรศัพท์ของโหนดพี่เลี้ยงทำให้ได้นักวิชาการที่ความยินดีจะเข้าร่วมดำเนินงานด้วย ดังนี้

1. ผศ.ดร.อรรถัย เลียงจินดาถาวร จากคณะรัฐศาสตร์ เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี เป็นคนประนีประนอม รับฟังความเห็นของผู้อื่น มีจิตอาสา และมีวิสัยทัศน์ที่จะทำให้ให้นักวิชาการรุ่นน้องให้ความสำคัญเคารพนับถือ มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมา 2 โครงการ โดยเป็นผู้ร่วมวิจัยในทีมของอาจารย์กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น ในโครงการรูปแบบการฟื้นฟูและอนุรักษ์ห้วยดองเวด บ้านโพธิ์ตก ต.โพธิ์ใหญ่ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานีและเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติของบ้านช่างหม้อ ต.คำน้ำแซบ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

2. ดร.อุทัย อันพิมพ์ จากคณะบริหารศาสตร์ เป็นผู้มีจิตอาสา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีทักษะในการทำงานกับชุมชนเป็นอย่างดี มีความพร้อมในการเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักวิชาการรุ่นน้องเคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้ว 2 โครงการ โดยเป็นผู้ร่วมวิจัยของ ผศ.ดร.รุ่งรัศมี บุญดว ในโครงการรูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านโนนเค็ง ต.คำขวาง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานีและหัวหน้าโครงการรูปแบบการปรับตัวในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากบ้านท่างอย ต.บุ่งหวาย อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

3. ผศ.ดร.รุ่งรัศมี บุญดว จากคณะบริหารศาสตร์ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความพร้อมในการเป็นพี่เลี้ยงดูแลและสนับสนุนนักวิชาการรุ่นน้องเคยเป็นหัวหน้าโครงการรูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านโนนเค็ง ต.คำขวาง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

4. อาจารย์กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น จากคณะรัฐศาสตร์ เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม มีทักษะในการออกแบบกระบวนการ การประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเคยเป็นหัวหน้าโครงการรูปแบบการฟื้นฟูและอนุรักษ์ห้วยดองเวด บ้านโพธิ์ตก ต.โพธิ์ใหญ่ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

เนื่องจากทีมวิจัยประชาคมวิจัยมีภารกิจหลักคือการสอน ขณะที่บางคนก็มีตำแหน่งบริหารด้วยทำให้แต่ละคนมีภาระงานมาก อีกทั้งแต่ละคนก็มีงานวิจัยที่ตนเองต้องรับผิดชอบ จึงจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำมาทำหน้าที่เป็นกองเลขและเป็นผู้ช่วยทำหน้าที่ประสานงานทั้งภายในและภายนอกตลอดจนดูแลการจัดการด้านต่างๆ เช่น อาหาร สถานที่ ใบลงทะเบียน วัสดุอุปกรณ์ และการเงิน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ทุนเดิมที่เป็นทุนบุคลากรร่วมกันระหว่างโหนดพี่เลี้ยงและผู้บริหารฝ่ายวิจัยพบว่า ในสำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยมีเจ้าหน้าที่ที่เคยทำงานและเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ร่วมกับโหนดพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง จำนวน 3 คน โดยเจ้าหน้าที่ทั้ง 3 คนมีการทำงานที่ประสิทธิภาพ ตั้งใจทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถให้คำแนะนำ และข้อมูลต่างๆ ให้กับนักวิจัยได้รวมทั้งเป็นนักประสานงานที่ดี นอกจากนี้เคยได้รับการฝึกอบรมและเรียนรู้งานวิจัยและการบริหารจัดการงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ จากแหล่งทุนวิจัยต่างๆ หรือการจัดการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยอยู่เป็นระยะๆ ผู้บริหารฝ่ายวิจัยจึงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ประจำ 2 คนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยของทีมประชาคมวิจัย คือ นางสาวปัญจิรา ศุภคณ และนางสาวนาวิณี สุตัญตั้งใจ มาทำหน้าที่เป็นกองเลขของทีมวิจัยประชาคมวิจัย

สรุปในการก่อรูปประชาคมวิจัยในเบื้องต้นได้อาสาสมัครเพื่อหารูปแบบประชาคมวิจัยจำนวน 6 คนเป็นอาจารย์ 4 คน เจ้าหน้าที่ 2 คน

2) ทำความเข้าใจร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่และภารกิจของทีมวิจัยประชาคมวิจัย

หลังจากได้ทีมวิจัยประชาคมซึ่งประกอบด้วยตัวแทนเครือข่ายนักวิชาการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยฯ ช่างต้นแล้ว โหนดพี่เลี้ยงร่วมกับฝ่ายวิจัยของมหาวิทยาลัยได้จัดประชุมทีมวิจัยประชาคมวิจัยขึ้นเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและกำหนดบทบาทหน้าที่และภารกิจของทีมประชาคมวิจัย ได้ข้อสรุปดังนี้

1. ทีมมีบทบาทหน้าที่ในการศึกษาวิจัย และค้นหารูปแบบการบริหารจัดการของประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2. ทีมมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงติดตามสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการรุ่นน้องที่จะได้รับทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นในปี 2556 เพื่อให้ทีมวิจัยโครงการย่อยสามารถดำเนินงานวิจัยได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพซึ่งทีมพี่เลี้ยงจะต้องเป็นผู้จัดกระบวนการเติมเต็มความรู้ เสริมพลัง ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหาและอำนวยความสะดวกแก่ทีมวิจัยโครงการย่อยเป็นระยะๆ โดยการสนับสนุนจะเริ่มตั้งแต่ การลงพื้นที่คุยโจทย์วิจัย พัฒนาโจทย์วิจัย พัฒนาเอกสารข้อเสนอโครงการ การลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการทำงานของโครงการย่อย การให้คำแนะนำและให้การช่วยเหลือเวลาโครงการย่อยเกิดปัญหาอุปสรรคระหว่างการทำงานวิจัย การจัดเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยในโครงการย่อย การเติมเต็มความรู้ให้กับทีมวิจัยโครงการย่อย การให้ความรู้เรื่องการเขียนรายงาน การปรับแก้รายงาน ตลอดจนการจัดเวทีนำเสนอผลการวิจัย เป็นต้น

3. ทีมมีบทบาทหน้าที่ในการค้นหารูปแบบการสร้างประชาคมวิจัยเพื่อรับใช้สังคมในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผลการดำเนินงาน ทีมวิจัยประชาคมวิจัยมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และภารกิจการเป็นพี่เลี้ยงติดตามสนับสนุนการทำงานวิจัยของทีมวิจัยซึ่งจะอยู่ใต้โครงการของทีมวิจัยประชาคมวิจัยเนื่องจากทุกคนผ่านการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเคยได้รับการดูแล ติดตามและสนับสนุนจากโหนดพี่เลี้ยงมาก่อนจึงสามารถมองเห็นภาพการทำงานและภารกิจที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ

3) การพัฒนาข้อเสนอโครงการ (proposal)

หลังจากทีมวิจัยประชาคมวิจัยเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองแล้ว ทีมได้ร่วมกับจัดทำข้อเสนอโครงการ (proposal) เพื่อขอรับการสนับสนุนทุนจากสกว.และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ไปพร้อมๆกับโครงการวิจัยย่อยโดยมีโหนดพี่เลี้ยงทำหน้าที่ให้คำแนะนำในการเขียนและการออกแบบกระบวนการวิจัยซึ่งผลที่ได้คือข้อเสนอโครงการของทีมวิจัยประชาคมวิจัยนั้นถูกออกแบบไว้ให้ตอบโจทย์อยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการหารูปแบบการหนุนเสริมการทำงานวิจัยของโครงการวิจัยย่อยในฐานะพี่เลี้ยงโดยการใช้ขั้นตอน กระบวนการทำงานหนุนเสริมในรูปแบบของโหนดพี่เลี้ยง ส่วนที่ 2 เป็นการค้นหากระบวนการพัฒนาประชาคมวิจัยเพื่อรับใช้สังคมซึ่งเป็นกลไกที่จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงให้นักวิชาการในมหาวิทยาลัยที่มีอยู่หลากหลายศาสตร์มาทำงานร่วมกันเพื่อทำให้เกิดงานวิจัยเพื่อรับใช้สังคม ทำให้ได้โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเป็นประชาคมวิจัยเพื่อรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยมีอาจารย์ ดร.อรรถัย เลียงจินดาถาวร จากคณะรัฐศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ

4.1.1.1 ปัญหาอุปสรรค

(1) เครือข่ายนักวิชาการมีภาระงานมากทั้งงานสอน งานวิจัยและบางส่วนไปศึกษาต่อทำให้นักวิชาการที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยมีจำนวนไม่มาก

(2) เครือข่ายนักวิชาการที่ให้ความร่วมมือมาเป็นทีมวิจัยประชาคมวิจัยทั้งหมดมาจากสายสังคมศาสตร์เนื่องจากสายทางวิทยาศาสตร์ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมทีมซึ่งอาจส่งผลทำให้เป็นจุดอ่อนในการทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้คำแนะนำกับทีมวิจัยทางสายวิทยาศาสตร์

4.1.1.2 บทเรียนจากการดำเนินงาน

(1) การสร้างเครือข่ายนักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้มหาวิทยาลัยมีทุนเดิมในด้านบุคลากรมาช่วยในการขับเคลื่อนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไป

(2) การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยฯ โดยการทำงานร่วมกับโหนดพี่เลี้ยงในช่วงที่ผ่านมาทำให้มหาวิทยาลัยมีบุคลากรที่มีความรู้และเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการหนุนเสริมการทำงานวิจัยของนักวิชาการ

ฉะนั้นในการขับเคลื่อนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นงานวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมซึ่งต้องใช้ทักษะทั้งในเชิงวิชาการและงานพัฒนาจึงต้องสร้างคนในมหาวิทยาลัยให้มีความเข้าใจและมีศักยภาพก่อนจึงจะสามารถสร้างทีมที่จะหนุนเสริมนักวิชาการที่ต้องการเข้ามาทำงานแนวนนี้ได้อย่างต่อเนื่อง

4.1.2 ขั้นตอนการสนับสนุนการทำงานหนุนเสริมของทีมวิจัยประชาคมวิจัย

1) ร่วมออกแบบกิจกรรม

ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ทีมวิจัยประชาคมวิจัยได้จัดประชุมร่วมกับโหนดพี่เลี้ยงและฝ่ายวิจัยของมหาวิทยาลัยเพื่อร่วมกันออกแบบเวทีซึ่งประกอบด้วยการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมที่สามารถทำให้บรรลุดัตุประสงค์ของกิจกรรมรวมทั้งการพิจารณาคัดเลือกวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ตรงกับเนื้อหาและประเด็นที่จัดเพื่อมาให้ความรู้และคำแนะนำแก่ทีมวิจัยโครงการย่อยโดยโหนดพี่เลี้ยงได้ทำหน้าที่ให้

คำแนะนำในการออกแบบกิจกรรมและการคัดเลือกตัววิทยากรและผู้ทรงคุณ นอกจากนี้อาจได้ช่วยประสานงานกับวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคนนอกทั้งจากสกว.และจากหน่วยงานภายนอก

2) ร่วมกิจกรรมและสรุปบทเรียน

หลังจากร่วมกันออกแบบกิจกรรมแล้ว โหนดพี่เลี้ยงได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทีมวิจัยประชาคมวิจัย จัดทุกครั้งโดยบางกิจกรรม เช่น กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้ประสานโหนดพี่เลี้ยงได้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ให้ด้วย ขณะที่เวทีรายงานความก้าวหน้าได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ เป็นต้น หลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ทีมวิจัยประชาคมวิจัย ร่วมกับโหนดพี่เลี้ยงและฝ่ายวิจัยได้ร่วมกันประชุมสรุปบทเรียนการทำงานเพื่อนำบทเรียนที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป

3) ร่วมลงพื้นที่สนับสนุนการทำงานโครงการวิจัยย่อย

ตามแผนงานของโครงการ ทีมวิจัยประชาคมวิจัยต้องลงพื้นที่เป็นพี่เลี้ยงติดตามสนับสนุนการทำงานโครงการวิจัยย่อย ทางทีมประชาคมวิจัยได้ใช้วิธีการแบ่งกันดูแลตามความสมัครใจและความสะดวกของแต่ละคน ได้แก่

1. ดร.อุทัย อันพิมพ์ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการพลังงานทางเลือกระดับตำบลอย่างมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลคำขวาง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่ง ดร.สุขวิทย์ โสภภาพจากคณะบริหารศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ

2. ผศ.ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงานบริหารและงานการเรียนการสอน กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมี ผศ.ชาญชัย ศุภอรรถกร จากคณะวิทยาศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ

3. อาจารย์กึ่งกาญจน์ สำนวนเย็น ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการแผนการตั้งรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในด้านการเกษตรตำบลท่าช้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีอาจารย์ฐิตารัตน์ พันธุ์ชนะ จาก คณะศิลปศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ

4. ผศ.ดร.รุ่งรศมี บุญดาว ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการการจัดการขยะเป็นศูนย์คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีซึ่งมีอาจารย์ตะวันฉาย โพธิ์หอม จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ

5. อาจารย์กึ่งกาญจน์ สำนวนเย็น และดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการรูปแบบการจัดการน้ำบาดาลให้ถูกสุขาภิบาลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านเก่าน้อย ตำบลธาตุ อำเภอเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีอาจารย์จิราภรณ์ หลาบคำ จากวิทยาลัยแพทย์และการสาธารณสุข เป็นหัวหน้าโครงการ

หลังจากแบ่งหน้าที่ดูแลโครงการวิจัยย่อยดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว โหนดพี่เลี้ยงได้ลงพื้นที่ร่วมกับนักวิชาการที่เป็นพี่เลี้ยงของแต่ละโครงการโดยเฉพาะเวทีแรกคือการชี้แจงโครงการพบหน้านักวิชาการทีม

ประชาคมที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมีความตั้งใจในการลงพื้นที่ไปให้กำลังใจและช่วยเหลือทีมวิจัยโครงการย่อยที่ตนเองดูแล แต่พบว่านักวิชาการที่เป็นพี่เลี้ยงยังต้องการทักษะเพิ่มเติมในเรื่องการรับมือกับสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ไม่เป็นไปตามแผนงานที่ออกแบบไว้ อาทิเช่น เวทีชี้แจงโครงการรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT ฯ ผู้เข้าร่วมไม่ใช่กลุ่มคนที่วางแผนไว้ กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารจากสถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายการทำงานของโรงเรียนบ้านธาตุฯ ทำให้แผนเดิมที่ต้องการชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและชุมชนต้องปรับเปลี่ยนเป็นการชี้แจงกับหน่วยงานแทน ดังนั้น จึงต้องปรับกระบวนการและเนื้อหาที่ต้องสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในเวที พี่เลี้ยงต้องช่วยชี้แจงและทำความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับกลุ่มเครือข่ายผู้บริหารและเปิดโอกาสให้บุคคลกรในสถานศึกษาอื่นได้มีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมที่จัดขึ้นของโครงการวิจัยย่อยด้วย

4) ถอดบทเรียนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัย

โหนดพี่เลี้ยงได้จัดกิจกรรมถอดบทเรียนของผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยโดยใช้การถอดบทเรียนเป็นกลุ่มๆ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ทีมวิจัยประชาคมวิจัย กลุ่มที่ 2 โครงการวิจัยย่อย กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กองส่งเสริมการวิจัยฯ โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ทบทวนการทำงานของตนเองและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ก่อนการถอดบทเรียน โหนดพี่เลี้ยงได้สร้างเครื่องมือในการถอดบทเรียนหลังจากนั้นได้ประสานนัดหมายกับนักวิชาการแต่ละกลุ่มเพื่อดำเนินการถอดบทเรียนโดยการบันทึกเทปแล้วถอดเทปแล้วนำมารวบรวมเรียบเรียงและสังเคราะห์ข้อมูลโดยช่วงเวลาดำเนินการถอดเรียนเป็นช่วงตอนเย็นที่แต่ละกลุ่มว่างซึ่งหลังจากถอดบทเรียนเสร็จก็ได้รับประทานอาหารร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยและโหนดพี่เลี้ยง

ผลการดำเนินการถอดบทเรียน ทำให้ผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มได้ทบทวนการทำงานของตนเอง ได้สะท้อนปัญหาอุปสรรคที่กำลังเผชิญ ได้วิเคราะห์กระบวนการ ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้การทำงานสำเร็จหรือไม่สำเร็จรวมทั้งได้บทเรียนจากการดำเนินงาน นอกจากนี้ การถอดบทเรียนทำให้โหนดพี่เลี้ยงได้รับรู้ถึงสถานการณ์ปัญหาของแต่ละกลุ่มเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือและการให้คำแนะนำและลงพื้นที่ไปช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาให้แต่ละกลุ่ม ตลอดจนได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการสื่อสารข้อมูลให้แต่ละกลุ่ม

4.1.2.1 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

(1) ทีมวิจัยประชาคมวิจัยมีปัญหาเรื่องเวลาในการลงพื้นที่เนื่องจากการทำงานของโครงการวิจัยย่อยไม่เป็นไปตามแผนงาน มีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้งตามสถานการณ์ในพื้นที่ของชุมชน ทำให้โหนดพี่เลี้ยงต้องทำหน้าที่ติดตามสนับสนุนโครงการย่อยแทน

(2) ทีมวิจัยโครงการย่อยขาดความเชื่อมั่นในบทบาทพี่เลี้ยงของทีมวิจัยประชาคมวิจัย จึงไม่ปรึกษาขอคำแนะนำเวลามีปัญหาในการดำเนินงานวิจัย แต่กลับประสานตรงมายังโหนดพี่เลี้ยง

(3) ทีมวิจัยประชาคมวิจัยบางคนเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเองในการให้คำแนะนำ จึงเป็นอุปสรรคในการทำหน้าที่เป็นเลียงพี

4.1.2.2 บทเรียนจากการดำเนินงาน

(1) การลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการทำงานในฐานะพี่เลี้ยงจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์และทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

(2) การเป็นพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพบว่าแม้นักวิชาการจะมีจิตอาสา แต่ก็ต้องคำนึงถึงเรื่องของเวลาว่างด้วย

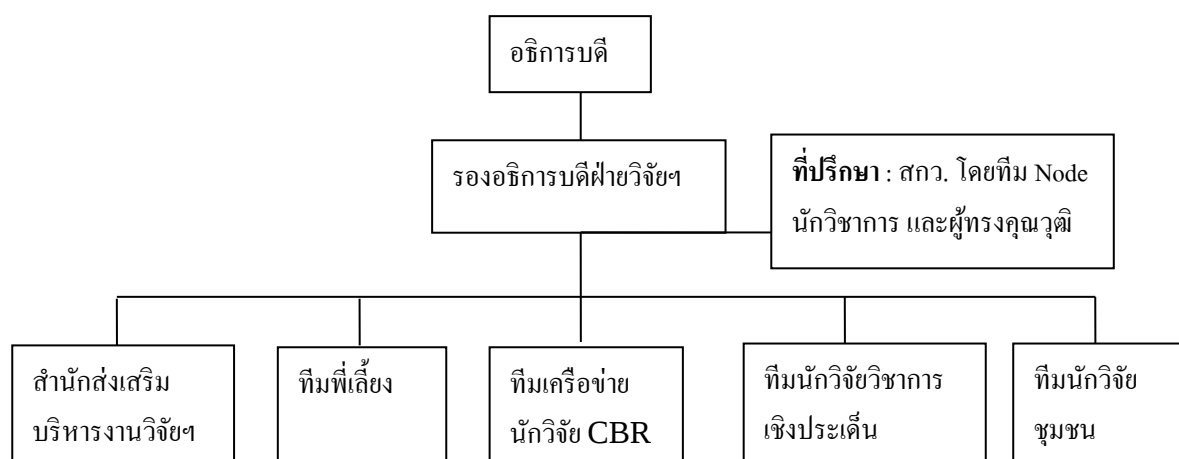
(3) วิทยุ คุณวุฒิ และตำแหน่งทางวิชาการเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะสร้างการยอมรับในบทบาทพี่เลี้ยงของนักวิชาการด้วยกัน

4.2 ระบบการทำงานของทีมประชาคมวิจัย

ภายหลังจากการได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเป็นประชาคมวิจัยเพื่อรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยมีอาจารย์ ดร.อรรถย์ เลียงจินดาถาวร จากคณะรัฐศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ ได้ดำเนินการใน 2 ส่วนคือ การศึกษาทุนเดิมและสถานการณ์การทำงานวิจัยของอาจารย์ในคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยรวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดรูปแบบประชาคมวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในขณะเดียวกันก็ทดลองปฏิบัติการการเป็นพี่เลี้ยงทีมวิจัยโครงการย่อยทั้ง 5 โครงการตั้งแต่ต้นน้ำคือการรับสมัครทีมวิจัย การสัมภาษณ์ การประกาศผล การพัฒนาโจทย์วิจัย การเขียนข้อเสนอโครงการ การลงพื้นที่หนุนเสริมและให้คำปรึกษาโครงการวิจัยในระดับพื้นที่ รวมทั้งการจัดการฝึกอบรมนักวิจัยเป็นระยะๆเช่น การออกแบบเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงาน การเขียนเรื่องเล่า การเขียนบทความทางวิชาการ โดยมีวิทยากรจากภายนอกและทีมโหนดพี่เลี้ยงเป็นกลุ่มหลักในการฝึกอบรม

จากผลการศึกษา รูปแบบการพัฒนาประชาคมวิจัยรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดย ผศ.ดร.อรรถย์ เลียงจินดาถาวรและคณะ (2558) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมพบว่ารูปแบบที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 โครงสร้าง องค์การที่ขับเคลื่อนประชาคมวิจัยรับใช้สังคมร่วมกันในรูปแบบการเป็นประชาคมวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีนั้น ควรมีทั้งที่เป็นองค์กรหลักซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการวิจัยรับใช้สังคม องค์กรสนับสนุนทุนวิจัย ทีมเครือข่ายนักวิจัยรับใช้สังคม ทีมนักวิชยนักวิชาการ และนักวิจัยชุมชนที่มีความสนใจ ดังนี้

1) **ทีมที่ปรึกษาโครงการวิจัย Node** นักวิชาการของ สกว. ในฐานะศูนย์ประสานงานวิจัย ของ สกว. โดย ผศ.(พิเศษ)กาญจนา ทองทั่ว และคณะ เป็นองค์กรหลักที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา และเป็นตัวกลางในเชื่อมประสานให้กับมหาวิทยาลัยกับแหล่งทุน ทีมนักวิจัยโครงการรูปแบบการเป็นประชาคมวิจัย และทีมนักวิจัยโครงการย่อยจำนวน 5 โครงการให้ดำเนินงานวิจัยรับใช้สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ คอยประสาน ให้คำแนะนำ รวมทั้งการวางแผนงาน สร้างกลไก เครือข่ายในการพัฒนาประชาคมวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการประสานเรื่องงบประมาณ ความรู้ การบริหาร โครงการ การให้คำปรึกษา การติดตามประเมินผล หรือแม้แต่การประสานขอความร่วมมือเรื่องอื่นใดที่นอกเหนือกว่าความสามารถที่นักวิจัยจะทำได้โดยลำพัง

2) **ทีมนักวิจัยโครงการรูปแบบการเป็นประชาคมวิจัยฯ** โดย ผศ.ดร.อรรถัย เลียงจินดาถาวร และคณะ เป็นองค์กรหลักที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวกลางในเชื่อมประสานให้กับองค์กรทีมที่ปรึกษาโครงการวิจัย (Node นักวิชาการของ สกว.) และทีมนักวิจัยโครงการย่อยได้ดำเนินงานวิจัยวิจัยรับใช้สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นพี่เลี้ยงคอยประสาน จัดเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการวางแผนงาน สร้างกลไก เครือข่าย ในการปฏิบัติงานการพัฒนาประชาคมวิจัยรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ไม่ว่าจะเป็นการประสาน เรื่องการพัฒนาโจทย์วิจัย การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย ความรู้ การบริหาร โครงการ การให้คำปรึกษาทีมวิจัยย่อย การติดตามสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ และประเมินผลการวิจัย

3) **ทีมนักวิจัยนักวิชาการและนักวิจัยชุมชน** เป็นกลุ่มที่ร่วมกันดำเนินการวิจัยโครงการย่อยใน 5 โครงการอันเกี่ยวกับการเทคโนโลยีสารสนเทศ พลังงานทางเลือก การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ คุณภาพของน้ำบาดาล และการจัดการขยะ ในพื้นที่ชุมชนในมหาวิทยาลัยและรอบๆ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนตัวกลางในการเชื่อมประสานองค์กรในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และเยาวชนในพื้นที่รับผิดชอบ ให้เข้ามาร่วมทำวิจัยซึ่งคนเหล่านี้คือนักวิจัยชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เสริมสร้างให้คนในชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความเสียสละ จิตอาสา และเห็นถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วยกระบวนการวิจัย อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

แสดงออก เกิดการยอมรับและเข้ามามีส่วนร่วมจากคนในชุมชนมากขึ้น หรือสามารถขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดการตระหนักต่อปัญหา มีมุมมอง ทักษะ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การมองปัญหาและกล้าทำในสิ่งที่ดีงาม โดยผ่านการทำวิจัยร่วมกันที่ชุมชนของตนเอง

4) สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยนางสาวปัญจิรา สุภค และทีมงาน ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัยรับใช้สังคม ติดต่อประสานงานกับทุกองค์กร และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของประชาคมวิจัย จัดทำงานด้านธุรการ จัดบันทึกกิจกรรม ประสานงานการจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานของโครงการประชาคมวิจัย ประสานงานกับนักวิจัยและแหล่งทุนในการติดตามผลดำเนินการวิจัยและการประเมินรายงานการวิจัย และการเผยแพร่ผลการวิจัย ตลอดจนติดตาม ตรวจสอบการจัดทำสรุปรายงานการเงินของโครงการ

5) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจสนับสนุนให้การดำเนินงานวิจัยในประเด็นการวิจัยรับใช้สังคมของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการให้งบประมาณสนับสนุน การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมปฏิบัติการเพื่อการสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้แก่นักวิจัย องค์กรสร้างกระแสนโยบายวิจัยรับใช้สังคมและการผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ให้นักวิจัยรุ่นใหม่ได้ใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญที่มีในศาสตร์ของตนเองเป็นเครื่องมือในการสร้างผลงานวิจัยรับใช้สังคม เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสอดคล้องกับชุมชน การสร้างช่องทางสื่อสารเพื่อนำเสนอประโยชน์และจุดประกายความคิดให้มนุษย์เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคมนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ องค์กรไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังโดยองค์กรเดียวต้องทำงานในลักษณะของพหุภาคีที่เป็นความร่วมมือกันของหน่วยงาน กลุ่มและองค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น ทีมที่ปรึกษาโครงการวิจัย Node นักวิชาการของ สกว. ทีมนักวิจัยโครงการย่อย สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยฯ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่เข้ามาบูรณาการเข้าด้วยกันโดยมีทีมนักวิจัยประชาคมวิจัยฯ เป็นองค์กรหลักที่ทำให้การขับเคลื่อนงานพัฒนาประชาคมวิจัยรับใช้สังคม เป็นไปอย่างหลากหลายบนฐานความร่วมมือในลักษณะของพหุภาคี

4.2.2 รูปแบบการประสานงาน

การบริหารจัดการประชาคมวิจัยรับใช้สังคม เป็นการทำงานประสานกันในลักษณะเครือข่ายของนักวิจัยรับใช้สังคมระหว่าง Node นักวิชาการของ สกว. ผู้ทรงคุณวุฒิจาก สกว. และหน่วยงาน โดยมีรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยฯ และสำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยฯ ทำหน้าที่ในการสนับสนุนงานวิจัยรับใช้สังคม ทำหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และตามความเชี่ยวชาญเฉพาะ

4.2.3 ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

การบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคม กำหนดให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และขั้นตอนการบริหารจัดการของแหล่งทุน และบริบทด้านการบริหารของมหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 3 ช่วงที่สำคัญ คือ (1) การบริหารงานช่วงก่อนดำเนินงานวิจัย ได้แก่ การกำหนดนโยบาย ประเภททุนเพื่อสนับสนุนโครงการวิจัย และการพิจารณาให้ทุน (2) การบริหารงานช่วงระหว่างดำเนินงานวิจัย ได้แก่ การติดตามและประเมินผลในช่วงระหว่างดำเนินงานวิจัย (3) การบริหารงานภายหลังการดำเนินงานวิจัยแล้วเสร็จ ได้แก่ การพิจารณาประเมินคุณภาพ และจัดหาแนวทางเพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ในการดำเนินการมหาวิทยาลัยโดยสำนักส่งเสริมและบริหารการวิจัยฯ และผู้บริหารของมหาวิทยาลัย (รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยฯ) ควรบริหารงานวิจัยรับใช้สังคมในรูปแบบประชาคมวิจัย และควรปรับเปลี่ยนในช่วงกระบวนการที่ยืดที่ตัวผู้บริหารเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด ให้อยู่ในรูปแบบลงมือปฏิบัติการทำงานร่วมกันแบบประชาคมวิจัยรับใช้สังคมตลอดทุกกระบวนการ

รูปแบบประชาคมวิจัยที่เกิดขึ้นขณะนี้ยังเป็นโครงสร้างแบบหลวมๆที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักส่งเสริมการวิจัยที่มีอาจารย์ ดร.จริยาภรณ์ อุ่นวงศ์ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่เคยทำงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศษวัสดุเหลือใช้บ้านเรือนแถวใต้ อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นหนึ่งในทีมประชาคมวิจัยเข้ามาเป็นแกนหลักในการดำเนินงานเนื่องจาก ผศ.ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร ได้ย้ายไปอยู่ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและอาจารย์แกนนำบางส่วนลาไปศึกษาในระดับปริญญาเอก โดยมีนางสาวปัญจิรา สุขกุล เจ้าหน้าที่สำนักส่งเสริมการวิจัยฯร่วมในการดำเนินงานของทีมประชาคม และมีทีมโหนดพี่เลี้ยงชุดนักวิชาการของสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษาและคณะทำงานร่วม

งานที่ทีมประชาคมรับผิดชอบในการดำเนินการคือการจัด ประชุมสัญจร(CBR café) เป็นเวทีพบปะพูดคุยและเติมเต็มความรู้ที่นักวิชาการเสนอมา ทีมประชาคมเป็นผู้จัดหาวิทยากรมาบรรยายซึ่งกำหนดดำเนินการทุก 2 เดือน รวมถึงการจัดกระบวนการสนับสนุนทุนประเภทวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับนักวิชาการในมหาวิทยาลัยด้วย ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการซึ่งเป็นผู้บริหารจำนวน 5 คน คณะกรรมการดำเนินงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาทุนและดำเนินการทุกขั้นตอนจำนวน 13 คนเป็นอาจารย์ที่มาจากคณะต่างๆที่สนใจและเสียสละเวลาเข้าร่วมในการดำเนินงานซึ่งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ได้ทำความตกลงให้ทุนอุดหนุนการดำเนินงานวิจัยภายใต้ “โครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในการทำงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด”มีระยะเวลาดำเนินการ 3 ปีตั้งแต่ 15 กันยายน 2557 ถึง 14 กันยายน 2560

ถือได้ว่าประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกำลังก่อรูปเพื่อติดตั้งงานวิจัยรับใช้สังคมให้อยู่ในระบบและกลไกการทำงานวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีอย่างเท่าเทียมกับงานวิจัยประเภทอื่นๆที่มีระบบและกลไกการดำเนินงานมาอย่างยาวนาน

4.3 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดในการทำงานของทีมวิจัยประชาคมวิจัย

จากการดำเนินการหนุนเสริมทีมประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีพบข้อมูลจากการวิเคราะห์ร่วมกันโดยพิจารณาทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ซึ่งประกอบด้วย จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) พบว่า

4.3.1 จุดแข็ง

- (1) ทีมวิจัยประชาคมมีความตั้งใจสูงในการดำเนินงานที่ต้องการเห็นรูปแบบการทำงานวิจัยของสถาบันที่ให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อท้องถิ่น และบูรณาการศาสตร์ต่างๆในมหาวิทยาลัย
- (2) ทีมวิจัยประชาคมวิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงมีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการหนุนเสริมทีมนักวิจัยหน้าใหม่ที่ไม่เคยทำงานวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
- (3) ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีมีโหนดที่เล็งหนุนเสริม ให้คำปรึกษา และแนะนำในการทำงาน
- (4) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนให้เกิดกลไกประชาคมวิจัย
- (5) มีเครือข่ายนักวิชาการทั้งในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่มีความพร้อมให้การสนับสนุนในการทำงาน
- (6) มีเจ้าหน้าที่จากกองส่งเสริมการวิจัยที่มีประสบการณ์มาทำหน้าที่เป็นกองเลข

4.3.2 จุดอ่อน

- (1) ทีมวิจัยขาดความมั่นใจในการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเนื่องจากแต่ละคนมีประสบการณ์ในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพียงคนละ 1-2 โครงการจึงส่งผลให้นักวิจัยในโครงการวิจัยย่อยไม่ให้ความเชื่อมั่นเท่าที่ควร
- (2) ทีมวิจัยประชาคมมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ทำให้ต้องปรับแผนงานบ่อยครั้งเนื่องจากไม่สามารถทำตามแผนปฏิทินที่วางไว้
- (3) จำนวนคนที่จะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงหนุนเสริมกระตุ้น ติดตามการทำงานของโครงการวิจัยย่อยอย่างต่อเนื่องไม่เพียงพอเนื่องจากเป็นงานจิตอาสาเป็นส่วนใหญ่ไม่มีค่าตอบแทน

4.3.3 โอกาส

- (1) ในปัจจุบันกระแสงานวิจัยรับใช้สังคมเป็นกระแสหลักที่ทุกหน่วยงาน องค์กรทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่างๆ รวมทั้งชุมชน สังคมต่างมีความต้องการและยอมรับอย่างกว้างขวาง
- (2) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุน
- (3) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคอีสานและเป็นจังหวัดชายแดน จึงทำให้การพัฒนาจิตวิสัยและการค้นหาพื้นที่ดำเนินการสะดวกในการเข้ามาดำเนินการ

- (4) มีแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเพื่อรับใช้สังคมที่พร้อมจะสนับสนุนการดำเนินการวิจัยในพื้นที่

4.3.4 อุปสรรคและข้อจำกัด

- (1) นักวิชาการมีภาระหน้าที่ในงานสอนมากทำให้ไม่มีเวลาที่จะทุ่มเทในการทำงานวิจัยอย่างจริงจัง
- (2) นักวิชาการในทีมมีคุณวุฒิและวิทยุณีน้อยส่งผลทำให้ขาดความมั่นใจในตนเองในการเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำแก่นักวิจัยที่มีคุณวุฒิและวิทยุณีสองกว่า

4.4 คุณสมบัติของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียนร่วมกันของทีมพี่เลี้ยงและทีมประชาคมวิจัยพบว่าพี่เลี้ยงมีความสำคัญสำหรับการทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นงานวิจัยแนวปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย(Stakeholder)ในพื้นที่ปฏิบัติการฉะนั้นคุณสมบัติที่สำคัญที่พี่เลี้ยงจำเป็นต้องมี ดังนี้

- (1) มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาประมาณ 3-5 เรื่อง และควรเป็นประเด็นที่หลากหลาย จะทำให้มีประสบการณ์ มุมมองที่แตกต่างและสามารถนำประสบการณ์นั้นมาตั้งเป็นคำถาม ข้อเสนอให้กับทีมนักวิจัยหน้าใหม่ได้
- (2) เป็นคนที่มีจิตอาสา เสียสละทั้งเรื่องของเวลาและงบประมาณซึ่งในแต่ละโครงการวิจัยจะไม่มีค่าตอบแทนให้กับพี่เลี้ยง นอกจากแหล่งทุนหรือสถาบันการศึกษาได้ตั้งงบไว้ต่างหาก
- (3) มีเวลาในการทำงาน เนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นงานวิจัยที่ทำในพื้นที่วิจัยเป็นส่วนใหญ่ ต้องเดินทางลงพื้นที่และใช้เวลาในการเตรียมการแต่ละครั้งค่อนข้างเยอะทั้งก่อนออกพื้นที่และภายหลังจากกลับจากพื้นที่ต้องช่วยกันสรุปบทเรียนในแต่ละครั้ง และในขณะเดียวกันภารกิจการสอนต้องวางแผนจัดการให้ดีจึงจะไม่มีปัญหาในการดำเนินงานวิจัย
- (4) มีวิทยุณและตำแหน่งทางวิชาการเพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ เนื่องจากการทำงานเป็นพี่เลี้ยงที่ต้องให้คำแนะนำ ปรึกษา การมีวิทยุณและตำแหน่งวิชาการจะสร้างความมั่นใจ เกรงใจให้กับทีมนักวิจัยหน้าใหม่
- (5) มีประสบการณ์การทำงานในพื้นที่และมีผลงานเชิงวิชาการเช่นการเขียนบทความงานวิจัย ผลงานเชิงประจักษ์ จะเกิดการยอมรับในแวดวงวิชาการ

4.5 บทบาทของสำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยในการสนับสนุนการทำงานของประชาคมวิจัย

ในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระบบงานวิจัยในมหาวิทยาลัย ในส่วนของการบริหารจัดการเป็นส่วนที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเชิงเนื้อหา ที่จะสนับสนุนให้โครงการงานวิจัยประสบความสำเร็จโดยงานจัดการนี้อยู่ในบทของกองเลขของทีมประชาคมวิจัยซึ่งในการทดลองปฏิบัติการหารูปแบบประชาคมวิจัยที่ผ่านมาพบบทบาทหน้าที่ดังนี้

- (1) ประสานงานกับทีมวิจัยโครงการวิจัยย่อยทั้งทางอีเมลและทางโทรศัพท์เพื่อแจ้งการจัดกิจกรรมและเวลาการประชุม
- (2) เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างทีมวิจัยประชาคมวิจัยเพื่อเช็คเวลาและนัดหมายการประชุมของทีม
- (3) ประสานงานกับวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งจากหน่วยงานภายในและภายนอกโดยการประสานทั้งวาจาและการออกหนังสือเชิญ
- (4) ร่วมลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัยโครงการย่อย
- (5) จัดเตรียมสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ อาหารเครื่องดื่ม และใบลงทะเบียนในช่วงของการจัดกิจกรรม
- (6) ร่วมวางแผนการดำเนินงานและสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัยประชาคมวิจัย โหนดพี่เลี้ยงและฝ่ายวิจัยของมหาวิทยาลัย

4.6 ปัจจัยที่เอื้อต่อการทำงานของประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จากการทบทวนศักยภาพและทุนเดิมของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีรวมทั้งการถอดบทเรียนของทีมนักวิชาการ เจ้าหน้าที่สำนักส่งเสริมการวิจัยพบปัจจัยที่เอื้อต่อการทำงานของทีมประชาคมวิจัยที่กำลังก่อตัวขึ้นในระบบวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีดังนี้

(1) การที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกำหนดนโยบายเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งกำหนดในทิศทางการวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ.2560 ข้อ 1.3.1 การวิจัยสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนั้น เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนานักวิชาการเข้าสู่งานวิจัยรับใช้สังคมอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นทิศทางการสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างองค์ความรู้และการวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น ที่ตอบสนองความต้องการในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนความชัดเจนในนโยบายด้านการบริหารจัดการและการการหนุนเสริมงานวิจัยรับใช้สังคม ทำให้นักวิจัยรุ่นใหม่ให้ความสนใจเข้าร่วมทำวิจัยมากขึ้นเรื่อยๆ และมหาวิทยาลัยสามารถสร้างสรรค์ผลงานวิจัยรับใช้สังคมที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ จนเป็นที่ยอมรับในผลงานวิชาการและสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัย

- (2) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนอาจารย์และบุคลากรได้มีโอกาสทำวิจัย
- (3) ผู้บริหารแต่ละคณะในมหาวิทยาลัยมีแนวทางที่เอื้อให้กับนักวิจัยได้ทำงานอย่างคล่องตัวมากที่สุด เช่นการอนุมัติให้ใช้รถยนต์ของคณะ การออกนอกพื้นที่ได้ในกรณีไปทำงานวิจัย
- (4) มีการสนับสนุนทุนวิจัยให้แก่ นักวิจัยหน้าใหม่
- (5) มีเครือข่ายนักวิชาการที่มีจิตอาสา
- (6) นักวิชาการมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- (7) มีเจ้าหน้าที่ที่เคยเรียนรู้การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- (8) มีการจัดกิจกรรมเดิมเดิมความรู้และเสริมทักษะเป็นระยะๆ

- (9) มีการหาแหล่งทุนภายนอกมาสนับสนุนการทำงานวิจัย
- (10) มีการสร้างกระแส กระตุ้นให้นักวิชาการที่สนใจเข้าร่วมทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- (11) มหาวิทยาลัยมีการจัดสรรทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- (12) มีโหนดพี่เลี้ยงของสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ที่สามารถให้คำแนะนำ
- (13) มีเครือข่ายภาคประชาสังคม เครือข่ายโรงเรียนที่เคยทำงานร่วมกันกับมหาวิทยาลัย

4.7 ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของทีมวิจัยประชาคมวิจัย

1. ทีมวิจัยประชาคมวิจัยมีภาระงานมากทำให้ไม่มีเวลาในการเป็นพี่เลี้ยงลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการทำงานของโครงการวิจัยย่อย
2. ทีมวิจัยยังขาดประสบการณ์ในการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเนื่องจากแต่ละคนมีประสบการณ์ในการทำวิจัยและเขียนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาคนละ 1 เรื่อง ทำให้ไม่สามารถให้คำแนะนำแก่ทีมวิจัยโครงการย่อย
3. ทีมวิจัยประชาคมวิจัย ยังไม่สามารถรวมตัวกันเป็นทีมที่จะหนุนเสริมนักวิจัยได้อย่างจริงจัง และเต็มที่เนื่องจากยังไม่มีระบบที่รองรับทั้งโครงสร้างและการคิดเป็นภาระงาน จึงต้องหาเวลาว่างจากภารกิจมาทำงานของส่วนรวม
4. การขาดฐานข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เฉพาะด้านในงานวิจัยเชิงประเด็นที่มีความหลากหลายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

4.8 แนวทางการแก้ไขปัญหของโหนดพี่เลี้ยงที่ผ่านมา

เนื่องจากภาระงานของทีมประชาคมที่ไม่สามารถจัดการได้เนื่องจากภาระงานประจำยังต้องรับภาระเท่าเดิมในขณะเดียวกันก็ต้องจัดสรรเวลาไปปฏิบัติการเป็นพี่เลี้ยงทีมวิจัยโครงการย่อยทั้ง 5 โครงการจึงทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามแผนงานที่กำหนด ทีมโหนดพี่เลี้ยงจึงได้เข้ามาช่วยแก้ปัญหาโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. โหนดพี่เลี้ยงได้ทำหน้าที่แทนทีมประชาคมวิจัยในการลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการทำงานและให้คำแนะนำแก่ทีมวิจัยโครงการย่อยทั้ง 5 ทีมในบางกิจกรรม
2. โหนดพี่เลี้ยงได้ทำหน้าที่แทนทีมประชาคมวิจัยในการอ่านรายงานวิจัยและให้คำแนะนำแก่ทีมวิจัยโครงการย่อยรวมทั้งการช่วยให้คำแนะนำและตรวจเอกสารการเงินของโครงการ
3. การช่วยประสานผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเพื่อมาให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่ทีมวิจัยโครงการย่อยที่มีหลากหลายประเด็น ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เคยทำงานร่วมกันกับทีมโหนดมาก่อน

จากการหนุนเสริมทั้งการสร้างนักวิชาการเพื่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการสร้างทีมประชาคมวิจัยให้มีบทบาทในการหนุนเสริมนักวิชาการในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีให้เป็นกลไกในการหนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระบบการวิจัยของมหาวิทยาลัยพบว่าผู้บริหารและกลุ่มนักวิชาการที่เคยผ่าน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีความพยายามและให้ความสนับสนุน ทั้งบุคลากร งบประมาณและการเปิดโอกาสให้นักวิชาการเข้าร่วมประชุม คุยงาน จากทั้งองค์กรภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จึงนับว่าเป็นโอกาสที่สำคัญในการติดตั้ง ระบบ กลไกงานวิจัยรับใช้สังคมให้มีที่ยืนในพื้นที่การวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทที่ 5

การขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ภายหลังจากการเซ็นสัญญาความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศูนย์ประสานงานชุมชนนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานี (โหนดพิ์เลี้ยง) ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ภายใต้มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานีได้ประชุมร่วมกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีเพื่อทำความเข้าใจขั้นตอน กระบวนการในการหนุนเสริมการทำงานในฐานะพิ์เลี้ยง และได้วางแผนการดำเนินงาน (Road Map) ร่วมกันโดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการติดตามหนุนเสริมการดำเนินงานของนักวิชาการที่โหนดพิ์เลี้ยงได้ถอดบทเรียนชุดความรู้และบทเรียนการทำงานการเป็นพิ์เลี้ยงของนักวิชาการในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเพื่อนำมาขยายผลเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยชุดความรู้ดังกล่าวได้มีการอ้างกล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ดังนั้น จึงขอนำเสนอรายละเอียดของ ขั้นตอนกระบวนการในการขยายผลการสร้างนักวิชาการในสาขางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ดังนี้

5.1 การค้นหานักวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การค้นหานักวิชาการที่มีความสนใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีลักษณะพิเศษและแตกต่างไปจากการทำงานที่ผ่านของโหนดพิ์เลี้ยง กล่าวคือ นโยบายการสนับสนุนทุนในปี 2556 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยฯ ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขให้ทุกคณะที่จะขอทุนภายใน ต้องใช้รูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและอยู่ในขอบเขตพื้นที่อุทยานบึงบัวครอบคลุมพื้นที่ 8 ตำบล 2 อำเภอซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การทำงานในโครงการของมหาวิทยาลัยในการขอทุนเท่านั้น ขณะเดียวกันคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัย ก็ได้ทำความเข้าใจเรื่องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับผู้บริหารระดับคณะเพื่อขอความร่วมมือซึ่งจากนโยบายดังกล่าวทำให้แต่ละคณะจัดตั้งทีมอาจารย์ที่มีความสนใจเพื่อมาสมัครขอรับทุนตามขั้นตอนและกระบวนการในการคัดเลือกผู้รับทุนตามที่โหนดพิ์เลี้ยงและสำนักวิจัยและพัฒนาได้ร่วมกันดำเนินการ ได้แก่ การกำหนดเกณฑ์ และระยะเวลาในการรับสมัคร การประชาสัมพันธ์ การคัดเลือกโดยการสอบสัมภาษณ์จากคณะกรรมการที่มีประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการประกาศผลอย่างเป็นทางการ

ผลจากการดำเนินงาน มีทีมนักวิชาการสมัครเข้ามาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 11 คณะจาก 12 คณะที่มีในมหาวิทยาลัยฯ สามารถคัดเลือกทีมนักวิชาการภายใต้สัญญา MOU ได้จำนวน 5 ทีม รวมนักวิชาการที่อยู่ในทีมทั้งหมด 25 คน ประกอบด้วยอาจารย์จากคณะต่าง ๆ 5 คณะ คือ คณะบริหารธุรกิจ และการจัดการ คณะเกษตรศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ และคณะเทคโนโลยี

อุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามพบว่าผู้สมัครในส่วนที่เหลืออีกจำนวน 6 ทีม ได้แสดงความประสงค์ต้องการที่จะเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยฯตัดสินใจเห็นชอบให้ทุกทีมผ่านการคัดเลือกโดยมหาวิทยาลัยฯได้เพิ่มงบประมาณในส่วนของมหาวิทยาลัยฯเพื่อสนับสนุนทุนให้ทั้ง 6 ทีม ด้วยเหตุผลเพื่อต้องการเปิดโอกาสให้ทั้ง 6 ทีมได้เข้ามาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับ 5 ทีมภายใต้ MOU โดยมีทีมของสำนักวิจัยและพัฒนา ทำหน้าที่ในการติดตามหนุนเสริมการดำเนินงาน แต่เมื่อมีการเพิ่มศักยภาพนักวิจัยเช่น การฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของทีมไหนดีที่เลี้ยงจากสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะเปิดโอกาสให้ทั้ง 11 ทีมได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ด้วยกัน

5.2 การหาพื้นที่วิจัยและพัฒนาโจทย์วิจัย

สืบเนื่องจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชฯได้กำหนดพื้นที่ในการทำงานวิจัยครั้งนี้ไว้แล้วภายใต้นโยบายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่รอบ “อุทยานบึงบัว” ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่อยู่ในเขตปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองแฉะแม่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หนองซอน อบต. หนองบ่อ อบต.ปะอาว อำเภอเมืองอุบลราชธานี อบต.ชีทวน อบต.หัวดอน อบต.ก่อเอ้ อบต.ท่าไผ่ อำเภอเขื่องใน โดยมหาวิทยาลัยฯมีนโยบาย 1 ตำบล ต่อ 1 คณะ ดังนั้น การหาพื้นที่วิจัยของทั้ง 5 ทีมจึงอยู่ภายใต้ขอบเขตของอปท. 8 แห่ง ตามนโยบายดังกล่าว

อย่างไรก็ดี ก่อนการเลือกพื้นที่วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาได้จัดประชุมเพื่อให้ทีมวิจัยนักวิชาการได้ทำความรู้จักกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของอปท. โดยการเชิญตัวแทนชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทั้ง 8 แห่งมาร่วมประชุมพร้อมให้นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนทั้งในส่วนปัญหา ความต้องการและศักยภาพของพื้นที่ ทำให้ทีมวิจัยนักวิชาการได้ร่วมพูดคุยกับทีมอปท.และนัดหมายในการลงพื้นที่

หลังจากการประชุมดังกล่าว ทีมวิจัยนักวิชาการได้เลือกพื้นที่ที่ตนเองสนใจที่จะลงไปทำงานร่วมกับชุมชนและอปท. มีดังนี้ ทีมคณะพยาบาลศาสตร์ได้เลือกพื้นที่ตำบลหนองซอน ทีมคณะเกษตรศาสตร์ได้เลือกพื้นที่ตำบลชีทวน ทีมคณะบริหารธุรกิจและการจัดการได้เลือกพื้นที่ตำบลหัวดอน ทีมคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเลือกพื้นที่ตำบลก่อเอ้ และทีมคณะสาธารณสุขศาสตร์เลือกพื้นที่เทศบาลเมืองแฉะแม่ เป็นต้น

ต่อมา ทีมวิจัยนักวิชาการได้ประสานนัดหมายกับชุมชนเพื่อลงพื้นที่ไปทำความรู้จักและค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนซึ่งการลงพื้นที่ในครั้งแรกของทีมวิจัยนักวิชาการ โหนดได้ลงพื้นที่ร่วมด้วยทุกทีมเพื่อช่วยเหลือในการค้นหาโจทย์วิจัยและทีมวิจัยชุมชน จนในที่สุด ทั้ง 5 ทีมสามารถได้โจทย์วิจัยที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชนในขณะเดียวกัน โจทย์วิจัยดังกล่าวก็ตรงกับความสนใจของทีมวิจัยนักวิชาการที่ให้ความสำคัญกับการนำความรู้และศาสตร์ที่ตนเองเชี่ยวชาญไปช่วยเหลือชุมชนในการแก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่จนทำให้เกิดโครงการวิจัยดังต่อไปนี้

1. โครงการวิจัยการปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมอนามัยชุมชนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทบ้านท่าบ่อ หมู่ 2 ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการจาก คณะสาธารณสุขศาสตร์ จำนวน 6 คน คือ

(1) อาจารย์คมสันต์ ชงชัย	สาขาสาธารณสุขชุมชน
(2) ผศ.ดร.อรอนงค์ บุรีเลิศ	สาขาสาธารณสุขชุมชน
(3) ผศ. ดร.นพรัตน์ ส่งเสริม	สาขาสาธารณสุขชุมชน
(4) อาจารย์ภัทรกร เจริญบุตร	สาขาสาธารณสุขชุมชน
(5) อาจารย์ ดร.มณฑิลา รักศิลป์	สาขาสาธารณสุขชุมชน
(6) อาจารย์สุมาพร ทองปรง	สาขาสาธารณสุขชุมชน

หลังจากทีมวิจัยนักวิชาการจากคณะสาธารณสุขศาสตร์เลือกพื้นที่เทศบาลเมืองแจระแมแล้ว ทีมวิจัยนักวิชาการได้ลงพื้นที่ไปพูดคุย ประเมินกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแก อสม. เพื่อค้นหาปัญหาด้านสุขภาพของคนที่ในพื้นที่โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็น 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 พบว่าปัญหาที่ชุมชนต้องการแก้ไข คือ ปัญหาเยาวชน โรคเบาหวาน ความดันโลหิต ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ การประชุมครั้งแรกยังไม่ได้โจทย์เนื่องจากผู้เข้าร่วมมาจากหลายหมู่บ้านและข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหายังไม่ชัดเจน ทีมวิจัยนักวิชาการจึงนัดหมายประชุมครั้งที่ 2 เป็นกลุ่มขนาดเล็กลงโดยเลือกพื้นที่เป็นระดับชุมชน ผู้เข้าร่วมเป็นอสม.ในพื้นที่ได้สะท้อนภาพการทำงานที่ยากขึ้นและไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน โดยเฉพาะคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ในพื้นที่และประชากรแฝงที่มาเช่าที่พักในชุมชน ขณะที่อสม.ส่วนใหญ่ไม่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ขาดความมั่นใจในการให้ข้อมูลข่าวสารและบริการทางสุขภาพ เพราะรู้สึกว่าตนเองเรียนมาน้อย จึงไม่มีความมั่นใจในการให้ข้อมูลหรือให้บริการทางสุขภาพเบื้องต้นได้ จากการจัดเวทีพูดคุยกับชุมชนทั้ง 2 ครั้งทำให้ค้นพบคนที่เป็แกนนำในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการทำงานกับนักวิชาการและประเด็นปัญหาที่แท้จริงที่ชุมชนต้องการแก้ไข ประกอบกับทีมวิจัยนักวิชาการมีความสนใจในด้านนี้จึงทำให้เลือกประเด็นปัญหาการปรับตัวของอสม.มาเป็นโจทย์วิจัย

2. โครงการวิจัยการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการจากคณะพยาบาลศาสตร์ จำนวน 5 คน คือ

(1) อาจารย์วราทิพย์ แก่นการ	สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ
(2) อาจารย์สุทินี เสาร์แก้ว	สาขาการพยาบาลมารดาและทารกแรกเกิด
(3) อาจารย์ ดร. กชพงศ์ สารการ	สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

(4) อาจารย์วิลาวัณย์ อาธิเวช สาขาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์

(5) อาจารย์ปิยะนันท์ นามกุล สาขาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น

โจทยวิจัยได้มาจากทีมนักวิชาการมีความสนใจในประเด็นปัญหาของเด็กเยาวชนอยู่แล้ว กอปรกับอาจารย์วราทิพย์ แก่นการ เป็นคนในพื้นที่ตำบลหนองขอนได้เห็นปัญหาเยาวชนที่มาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม การใช้ชีวิตของเยาวชนที่เปลี่ยนไปนำมาซึ่งปัญหาที่ครอบครัวและคนในชุมชนกังวลใจ ทีมวิจัยนักวิชาการจึงได้ลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต.หนองขอน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองขอน อสม. โรงเรียนหนองขอน เพื่อค้นหาปัญหาเด็กเยาวชนในพื้นที่โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็น 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 พบว่าปัญหาเด็ก เยาวชน เป็นปัญหาที่นับวันจะยิ่งสร้างปัญหาให้กับครอบครัว ชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ เด็กที่เข้ามาทำกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นเด็กดี ส่วนเด็กที่มีปัญหามากไม่ค่อยเข้าร่วม ผู้ใหญ่บางส่วนก็ดักกันไม่ให้ลูกหลานไปคบหา มองว่าเป็นคนไม่ดี ส่วนครั้งที่ 2 เป็นเวทีพูดคุยกับกลุ่ม To Be Number One เยาวชนในพื้นที่ที่ทำกิจกรรมร่วมกับ รพ.สต. มีประมาณ 20 คน มีกิจกรรมกลุ่ม เช่น กลุ่มจิตอาสาช่วยงานชุมชน กลุ่มรากล่องตุ้ม กลุ่มแข่งเรือยาว กลุ่มกีฬา กลุ่มสานกระติบข้าว กลุ่มทำเหรียญโปรยทาน และกลุ่มเพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ ครั้งที่ 3 เป็นเวทีของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงซึ่งสะท้อนปัญหาของการอยู่ในสังคมว่ามีความรู้สึกว่าตนเองถูกกีดกันจากชุมชน เนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับยอมรับจากผู้ใหญ่บางส่วนที่ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ สะท้อนให้เห็นปัญหาด้านความสัมพันธ์และปัญหาช่องว่างระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่ ทำให้คนในชุมชนหนองขอนไม่มีความสุขเท่าที่ควรจึงเป็นที่มาของโจทยวิจัยดังกล่าว

3. โครงการวิจัยเรื่อง การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วม บ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี มีนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการจากคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 4 คน คือ

(1) อาจารย์วิรงรอง แสงเดือน	สาขาเทคโนโลยีการไฟฟ้า
(2) อาจารย์ภัทรา สวนโสภะเชื้อ	สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ
(3) อาจารย์เกียรติศักดิ์ พระเนตร	สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ
(4) อาจารย์เจษฎา สายสุข	สาขาเทคโนโลยีและการออกแบบผลิตภัณฑ์

เดิมทีทีมนี้มีความสนใจในประเด็นการพัฒนาเครื่องประดับชุบทองของศูนย์ศิลปชีพบ้านยางน้อยในเรื่องของการออกแบบซึ่งทีมวิจัยนักวิชาการเคยเข้าไปดูงานและพูดคุยกับทีมช่างอย่างคร่าวๆ ทีมนักวิชานักวิชาการพร้อมที่เลี้ยงจึงลงพื้นที่เพื่อไปพัฒนาโจทยวิจัยกับกลุ่มเครื่องประดับชุบทอง ทำให้เห็นปัญหาของการออกแบบและเทคนิคการทำงานแต่ก็พบว่าในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีเจ้าของเพียงคนเดียว สมาชิกที่เข้าร่วมเป็นเพียงรายชื่อที่ต้องการแค่การปันผล ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จึงไม่สามารถขึ้นโจทย

ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ จึงต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายโดยการไปพูดคุยกับอบต. ก่อเอ้และพบประเด็นปัญหา การปลูกยางพาราของเกษตรกรที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจและการจัดสรรพื้นที่การปลูกยางที่ไม่คำนึงถึงความมั่นคงในอาชีพ รายได้และความมั่นคงทางอาหาร ทีมวิจัยนักวิชาการจึงเข้าไปพบเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสวนยางเพื่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้น หลังจากนั้นจึงลงพื้นที่ไปพูดคุยปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกผู้ปลูกยางพาราเพื่อค้นหาปัญหาและศักยภาพของกลุ่ม โดยใช้การจัดเวทีระดมความคิดเห็นพบว่าในตำบลก่อก่อเอ้ มีกลุ่มผู้ปลูกยางพาราที่เริ่มปลูกได้ประมาณ 1-2 ปีประมาณ 170 รายและที่กรีดได้แล้วจำนวน 20 รายแต่ทางหน่วยงานไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้เพราะไม่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในแปลงที่ปลูกซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านให้ข้อมูลว่าเป็นที่เดิมของบรรพบุรุษที่จับจองไว้ไม่ได้อยู่ในเขตป่าสงวนเป็นที่ติดตามหัวไร่ ปลายนาซึ่งชุมชนรับรองกันเอง แต่เนื่องจากยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ ที่เข้ามามีบทบาทในชุมชน เนื่องจากยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีราคาเป็นสิ่งจูงใจ จึงมีความสนใจในการเพาะปลูกยางพารากันเป็นจำนวนมาก โดยชุมชนบ้านโนนโพธิ์ เริ่มปลูกยางพารามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ซึ่งลักษณะภูมิประเทศของบ้านโนนโพธิ์ มีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกยางพาราเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบไม่ไกลจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ปัญหาสำหรับเกษตรกรที่เพิ่งเริ่มดำเนินการปลูกยางพาราในช่วง 1-5 ปี พบว่า มีปัญหาในการปลูกยางพาราค่อนข้างมาก ได้แก่ ระยะเวลาเริ่มต้นปลูกจากปัญหาวัชพืช ปัญหาดินอ่อนของยางพาราเกิดเชื้อราบริเวณลำต้น มีดินบางส่วนที่ไม่มีน้ำยางซึ่งชาวบ้านก็ไม่ทราบสาเหตุ การขาดความรู้ในการกรีดยาง ทำให้น้ำยางตาย ไม่สามารถกรีดยางได้ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เมื่อไม่มีการรวมกลุ่ม จึงเกิดปัญหาต่างๆขึ้น และไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการจากภาครัฐ มีเพียง 20 กว่าครอบครัวที่ได้รับเงินค่าชดเชยเพราะมีเอกสารสิทธิ์ที่ทำกิน ในขณะเดียวกันการปลูกยางพาราในชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการรวมกลุ่ม จึงไม่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านการผลิตและการจำหน่าย เกษตรกรไม่มีอำนาจการต่อรองราคาจากตลาดท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ขายเป็นเกษตรกรจำนวนมาก ขณะที่ผู้ซื้อคือ พ่อค้าคนกลางมีจำนวนน้อยรายและมีหลายขั้นตอน ส่งผลให้ราคาที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เกษตรกรขาดความมั่นใจทั้งกระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายยางพารา รวมทั้งขาดความรู้ในการทำเกษตรผสมผสานที่สามารถสร้างรายได้ตลอดทั้งปีให้กับครอบครัวได้ จึงเกิดความไม่มั่นคงในอาชีพของเกษตรกร จึงเป็นที่มาของโจทย์วิจัย

4. โครงการวิจัย รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรมลุ่มน้ำชีเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน ตำบลชีทวนอำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี มีนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 3 คน ได้แก่ คณะเกษตรศาสตร์ จำนวน 2 คน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 1 คน และจากคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 1 คน คือ

- (1) ว่าที่ร้อยตรีหญิงสุกัญญา ธานี สาขาการประมง
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- (2) อาจารย์ราชนันท์ ดวงศรี สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

(3) อาจารย์ ดร. วิจิตตา ทางชั้น สาขาธุรกิจโรงแรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

(4) อาจารย์ ดร. สายรุ้ง ดินโคกสูง สาขาการจัดการการโรงแรม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

โจทยวิจัยได้จากความสนใจของว่าที่ร้อยตรีหญิงสุกัญญา ธานี เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ตำบลชีทวนทำให้รับรู้ปัญหาของชุมชน คือ ปัญหาการท่องเที่ยวของตำบลชีทวนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีที่นักท่องเที่ยวมักมาไหว้พระแล้วกลับโดยชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว ทีมวิจัยนักวิชาการและโหนดได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการพูดคุยปรึกษากับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิก อบ. ชีทวน ทั้ง 11 หมู่บ้าน เพื่อค้นหาศักยภาพ และพื้นที่หมู่บ้านที่มีความต้องการดำเนินงานร่วมกันโดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็น 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 เป็นเวทีพูดคุยกับทีม อบ. ชีทวน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 11 หมู่บ้าน พบว่าในตำบลชีทวนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ธรรมชาติเช่นแม่น้ำชี ป่าชุมชนแต่ที่สามารรถเชื่อมร้อยเส้นทางได้คือหมู่ 1,2,4,5 ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าจะหารูปแบบเชื่อมร้อยการท่องเที่ยวทั้ง 4 หมู่จากการสนทนากลุ่มพบว่าบ้านท่าศาลาชุมชนมีความพร้อมที่จะเป็นแกนนำหลักเป็นพื้นที่ที่ผู้คนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับลำน้ำชี ทั้งการดำรงชีพ การพักผ่อนหย่อนใจ และการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ซึ่งคาดว่าในอนาคตถ้าชุมชนไม่ช่วยกันในการอนุรักษ์ ป่าพุ ให้ลำน้ำชี และสัตว์น้ำกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ ลูกหลานในอนาคตก็จะเจอวิกฤติในการใช้ชีวิต ปัญหาการทิ้งถิ่นฐาน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาเด็กเยาวชนที่จะต้องถูกทิ้งให้อยู่กับผู้สูงอายุ ก็จะมีมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ชุมชนก็ตระหนักว่า การฟื้นฟูวิถีชีวิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะดำเนินการอย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ จำเป็นต้องสร้างรายได้เสริมเพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนทุกเพศทุกวัยได้เข้ามามีส่วนร่วม ส่วนครั้งที่ 2 เป็นเวทีพูดคุยกับผู้นำชุมชน ชาวบ้านบ้านท่าศาลาหมู่ 4 และ 5 ที่อยู่ติดกับแม่น้ำชี เพื่อค้นหาทุนเดิมของหมู่บ้าน อาสาสมัครและปัญหาของชุมชนพบว่า ปริมาณและชนิดของพันธุ์ปลาในแม่น้ำชีมีจำนวนลดน้อยลง ซึ่งอาจมาจากการตื่นเงินของแม่น้ำ การขาดความรู้ในการใช้เครื่องมือจับปลาที่ไม่เหมาะสมและการเข้ามาจับปลาที่ละเมิดกฎหมายช่วงที่ห้ามทำการประมงในช่วงฤดูวางไข่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ปลาในแม่น้ำชีลดจำนวนลง ชาวบ้านต้องการอนุรักษ์และ ฟื้นฟู ให้ลำน้ำชีและสัตว์น้ำกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ ชุมชนต้องการใช้การท่องเที่ยวมาฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่น จึงเป็นที่มาของโจทยวิจัย

5. โครงการวิจัย การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดของธุรกิจชุมชนข้าวหอมทุ่งเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นบ้านหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี มีนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการจากคณะบริหารธุรกิจและการจัดการ จำนวน 6 คน คือ

(1) อาจารย์ ดร. พิมุทธิ์ สมชอบ สาขาการตลาด

(2) ผศ. มาลีณี ศรีไมตรี สาขาการบริหารทรัพยากรมนุษย์

(3) อาจารย์อัญญาณี อดทน	สาขาการบริหารทรัพยากรมนุษย์
(4) อาจารย์วิริศา สุทธิพรหม	สาขาการบริหารทรัพยากรมนุษย์
(5) อาจารย์วันวิสา มากดี	สาขาการจัดการทั่วไป
(6) อาจารย์พัฒนศักดิ์ ปทุมวัน	สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

โจทยวิจัยได้มาจากความต้องการของอบต.หัวดอนที่ต้องการสร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้า ผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อสร้างเป็นตราสัญลักษณ์ของพื้นที่ ผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นไม่เหมือนใครและเป็นที่ต้องการของตลาดที่น่าจะได้รับการพัฒนาคือข้าวหอมทุ่ง จึงได้ลงพื้นที่ไปพูดคุยกับกลุ่มเกษตรกรทำนาที่บ้านหัวดอนพบว่ามีการปลูกข้าวหอมทุ่งมีจำนวนประมาณ 60 %จาก 200 ครอบครัวยกของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ซึ่งมีพื้นที่เป็นนาหลุม ส่วนใหญ่ปลูกเพื่อจำหน่ายตามจำนวนที่เก็บเกี่ยวได้ไม่เก็บไว้บริโภคเนื่องจากคุณสมบัติหนึ่งของข้าวหอมทุ่งเมื่อรับประทานไม่หม่นมาอุ่นใหม่ข้าวจะเหนียวมากไม่มีกลิ่นหอมจึงนิยมปลูกเชิงพาณิชย์มากกว่าเก็บไว้บริโภค ส่วนข้าวหอมมะลิปลูกเพื่อการบริโภค และจัดจำหน่ายบางส่วน ส่วนข้าวเหนียวที่ปลูกเพื่อการบริโภคของคนในชุมชนนิยมปลูกข้าวพันธุ์ กข.6 จากคุณสมบัติพิเศษของข้าวหอมทุ่งนี้ส่งผลให้ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ซื้อไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวกับข้าว เช่น ข้าวเม่า และข้าวกระยาสารท โดยปัจจุบันกลุ่มลูกค้าหลัก ได้แก่ กลุ่มโรงงานผู้ผลิตข้าวกระยาสารท จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดปราจีนบุรี จากการพูดคุยกับกลุ่มเกษตรกร พบว่าปัญหาหลักได้แก่ ปัญหาด้านการจัดจำหน่าย ในปัจจุบันถึงแม้จะมีผู้รับซื้อรายใหญ่ที่เป็นโรงงานผลิตข้าวกระยาสารท จากจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดปราจีนบุรี แต่ก็ยังประสบปัญหาการขายที่ไม่เป็นระบบ เนื่องจากขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจนในระบบการจัดจำหน่าย โดยผู้ซื้อใช้หลักความเคยชินหรือความสัมพันธ์คุ้นเคยกับผู้ขายที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่เพียงแต่บางคนเท่านั้น ดังนั้น สมาชิกส่วนมากไม่ทราบถึงการสั่งซื้อสินค้าและราคารับซื้ออย่างทั่วถึง เพราะเกษตรกรผู้ขายที่ได้รับการสั่งซื้อจะใช้วิธีการสอบถามทีละคน จนได้ปริมาณข้าวตามการสั่งซื้อ ดังนั้นวิธีการเช่นนี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญของการจัดจำหน่ายข้าวหอมทุ่ง ส่งผลให้สมาชิกเกษตรกรบางคนที่ไม่มีการสั่งซื้อ มีข้าวค้างสต็อก ต้องขายข้าวให้กับโรงสีในพื้นที่เท่ากับราคาข้าวทั่วไปซึ่งได้ต่ำกว่าที่โรงงานรับซื้อ จึงเป็นที่มาของโจทยวิจัย

5.2.1 ปัญหา อุปสรรค

- (1) เนื่องจากมีนโยบายกำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัยที่ไว้แล้ว ทำให้การพัฒนาโจทยวิจัยทำได้ค่อนข้างยากขึ้นเพราะบางพื้นที่ชุมชนไม่ต้องการการทำวิจัย ขณะที่บางพื้นที่ต้องการทำวิจัยแต่นักวิชาการไม่สนใจในประเด็นนั้นๆ ทำให้ต้องหากกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่ทั้งนักวิชาการและชุมชนมีความต้องการร่วมกัน
- (2) จากบทเรียนที่ผ่านพบว่า การลงพื้นที่พัฒนาโจทยวิจัยของทีมแรกควรให้ทีมวิจัยอื่นๆลงพื้นที่ไปสังเกตการณ์และเรียนรู้วิธีการพัฒนาโจทยวิจัยด้วยเพื่อทีมที่เหลือจะสามารถพัฒนาโจทยวิจัยด้วยตนเองได้ แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากนักวิชาการมีปัญหาเรื่องเวลาว่างไม่ตรงกัน

(3) เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยและพัฒนามีภาระงานมากทำให้ไม่มีเวลาดลงพื้นที่เรียนรู้วิธีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับโหนด ทำให้แผนงานการส่งต่อความรู้เรื่องการพัฒนาโจทย์วิจัยให้กับกลไกของมหาวิทยาลัยไม่สามารถดำเนินการได้

5.2.2 ข้อเสนอแนะ

- (1) ควรเปิดโอกาสให้นักวิชาการเลือกพื้นที่อื่นๆ ในกรณีที่พื้นที่ที่มหาวิทยาลัยฯ กำหนดไว้ไม่ต้องการทำวิจัย
- (2) เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยและพัฒนาควรลงพื้นที่เรียนรู้กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับทีมวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นพี่เลี้ยงในอนาคต

5.3 การเขียนเอกสารเชิงหลักการ (proposal)

หลังจากลงพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยโดยการจัดเวทีพูดคุยกับแกนนำ ผู้นำชุมชน ชุมชนเจ้าของปัญหา จนได้โจทย์วิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนกับทีมวิจัยนักวิชาการแล้ว โหนดได้ดำเนินการในการเขียนเอกสารข้อเสนอโครงการอย่างมีส่วนร่วมตามขั้นตอนดังนี้

- (1) ให้ทีมนักวิจัยศึกษาข้อเสนอโครงการของนักวิจัยรุ่นพี่ โดยโหนดจะทำความเข้าใจกับการเขียนข้อเสนอโครงการให้คำอธิบายในหัวข้อต่างๆ ในข้อเสนอโครงการที่สกว.กำหนด เทียบกับข้อเสนอโครงการของนักวิจัยรุ่นพี่ ซึ่งให้เห็นถึงจุดเด่น และจุดด้อยในการเขียนข้อเสนอ
- (2) ทีมนักวิจัยนักวิชาการทดลองฝึกเขียนข้อเสนอโครงการ นำเสนอต่อโหนดเป็นรายโครงการเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ หาแนวทางในการปฏิบัติการ กิจกรรมในโครงการที่น่าจะเป็นไปได้ร่วมกัน
- (3) ทีมวิจัยนักวิชาการนำข้อเสนอโครงการไปจัดปรับกับทีมวิจัยชุมชนในพื้นที่ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและหาแนวทางการทำงานร่วมกันทั้งของคนในและคนนอกชุมชน
- (4) ทีมวิจัยทั้งนักวิชาการและทีมวิจัยชุมชนนำข้อเสนอโครงการมาร่วมจัดปรับกับโหนด โดยมีเครือข่ายนักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมให้ความคิดเห็นเป็นรายโครงการ เนื่องจากแต่ละทีมจะมีรายละเอียดของกิจกรรมจึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการร่วมกันวิเคราะห์และแต่ละโครงการจะมีวิธีการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกันจึงไม่สามารถ ประชุมรวมกันในการพัฒนาโครงการทั้ง 5 ทีมได้ จึงจำเป็นต้องให้คำแนะนำจัดปรับรายโครงการ
- (5) โหนดนำข้อเสนอโครงการส่งสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อพิจารณาโครงการ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทีมผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาจัดปรับร่วมกับทีมวิจัยในแต่ละทีม
- (6) นำข้อเสนอโครงการที่จัดปรับแล้วส่งสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

หลังจากการจัดปรับโครงการตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถพัฒนาเป็นเอกสารข้อเสนอของโครงการวิจัยของชุดนักวิชาการทั้ง 5 โครงการ ขอยกเป็นตัวอย่างเอกสารข้อเสนอโครงการดังนี้

โครงการวิจัยเรื่อง การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกร อย่างมีส่วนร่วม บ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ยางพาราเป็นไม้ยืนต้น มีถิ่นกำเนิดในป่าเขตร้อน ซึ่งมีฝนตกชุกแถบอเมริกาใต้ ได้แก่ ประเทศบราซิล เปรู โคลัมเบีย เวเนซุเอลา และโบลิเวีย ปี พ.ศ.2520 Sir Henry Wickhan ได้นำเมล็ดยางพารามาปลูกที่เปรู ประเทศมาเลเซีย จำนวน 9 ต้น และอีก 13 ต้น ปลูกที่สวนพฤกษชาติ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นที่มาของต้นยางพาราในเอเชียและแอฟริกาในทุกวันนี้ สำหรับประเทศไทย พระยารัษฎานุประดิษฐ์ เจ้าเมืองตรัง ได้นำพันธุ์ยางพาราจากประเทศมาเลเซียมาทดลองปลูกครั้งแรก ในปี พ.ศ.2443 ที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง หลังจากนั้นจึงแพร่หลายไปทั่วทั้ง 14 จังหวัดของภาคใต้และขยายไปสู่ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การปลูกยางพาราในช่วงแรกๆ นั้น(พ.ศ.2443 - 2503) เป็นพันธุ์พื้นเมือง ปลูกร่วมกับไม้ผลและพืชผักอื่นๆ ในบริเวณเชิงเขาและที่ราบเชิงเขา ซึ่งเรียกว่า “ป่ายาง” โดยนำเมล็ดพันธุ์มาจากประเทศมาเลเซีย ซึ่งขณะนั้น เป็นประเทศผู้ผลิตยางธรรมชาติเป็นอันดับ 1 ของโลก มีการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง และทำการปลูกทดแทนพันธุ์พื้นเมืองเดิมไปมาก ประเทศไทยจึงมีความพยายามพัฒนาการทำสวนยางพาราให้เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้จัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพารา เพื่อดำเนินการวิจัยส่งเสริมและพัฒนา ทำให้พื้นที่ปลูกยางพาราขยายตัวอย่างต่อเนื่องจาก 7 ล้านไร่ ในปี 2503 เป็น 10 ล้านไร่ ในปี 2529 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.3 ต่อปี โดยพื้นที่บางส่วนได้รับการส่งเสริมให้ปลูกยางพันธุ์ดีแทนยางพาราพันธุ์เก่าอายุ 25 ปีขึ้นไป โดยสงเคราะห์ให้เกษตรกรไร่ละ 6,800 ต่อปี เป็นระยะเวลา 6 ปี

ช่วงปี 2529 – 2534 การทำสวนยางพารามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจาก “ป่ายางหรือสวนสมรม” ไปเป็นพืชเชิงเดี่ยวที่มีเพียงต้นยางพาราอย่างเดียว โดยปลูกทดแทนพันธุ์พื้นเมืองเดิมด้วยยางพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าและมีการบำรุงรักษามากขึ้น ทำให้ผลผลิตยางพาราของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 0.94 ล้านตัน ในปี 2529 เป็น 1.5 ล้านตัน ในปี 2534 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 9.7 ต่อปี ประเทศไทยจึงเป็นผู้ผลิตยางธรรมชาติอันดับหนึ่งของโลก

ยางพารา จึงนับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ซึ่งไทยเป็นผู้ส่งออกยางพารามากเป็นอันดับ 1 ของโลก ครองส่วนแบ่งการตลาดเกือบ 1 ใน 3 ด้วยศักยภาพการเป็นแหล่งวัตถุดิบที่เป็นข้อได้เปรียบประเทศคู่แข่ง และการมีแรงงานจำนวนมาก ทำให้อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ยางเป็นอุตสาหกรรมที่มี

บทบาททั้งในแง่ของการส่งออกและการจ้างงาน ด้านการส่งออกอุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ยางก็มีมูลค่าการส่งออกในอันดับต้นๆของการส่งออกสินค้าการเกษตรของไทย สำหรับด้านการจ้างงานจะเกี่ยวข้องกับเกษตรกรกว่า 6 ล้านคน และแรงงานในอุตสาหกรรมกว่า 200,000 คน นอกจากนี้ ยางพารายังเป็นไม้ยืนต้นที่มีส่วนช่วยเพิ่มพื้นที่ป่า ลดภาวะโลกร้อน ทำให้สภาพแวดล้อมมีความชุ่มชื้น ซึ่งแหล่งปลูกยางพาราที่สำคัญอยู่ในภาคใต้ อย่างไรก็ตามในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา พบว่าพื้นที่ในภาคอีสานได้มีการปลูกยางพารากันมากขึ้นเป็นลำดับ จนเป็นพืชเศรษฐกิจที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน นอกเหนือจากการเป็นแหล่งปลูกข้าว มันสำปะหลัง และอ้อยที่สำคัญของประเทศ

ในด้านภาพรวมของการปลูกยางพาราของไทย ในปี 2555 มีทั้งสิ้น 19.2 ล้านไร่เป็นเนื้อที่ที่คิดได้ 13.807 ล้านไร่ ให้ผลผลิตทั้งสิ้น 3.625 ล้านตัน และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 263 กิโลกรัม โดยผลผลิตบางส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80 อยู่ที่ภาคใต้ ทั้งนี้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2544-2555) การขยายตัวของพื้นที่ปลูกยางของไทยมีอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.5 ต่อปี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานมีพื้นที่ปลูกยางมากเป็นอันดับ 2 โดยปี 2555 ภาคอีสานมีพื้นที่ปลูกยางทั้งสิ้น 5.8 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.4 ของพื้นที่ปลูกทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นเนื้อที่ที่คิดได้ 932,679 ไร่ ให้ผลผลิต 3.1 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 7.6 ของผลผลิตทั้งประเทศ และผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 250 กิโลกรัม โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2544-2555) พื้นที่ปลูกยางในภาคอีสานมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 24.2 ต่อปี(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร: 2555)

จากการประเมินศักยภาพการปลูกยางในภาคอีสานของศูนย์วิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร ซึ่งพิจารณาจากสภาพที่ดิน ความชื้นสัมพัทธ์ ปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ พบว่า ภาคอีสานสามารถปลูกยางพาราได้ โดยมีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกยางได้ประมาณ 19.3 ล้านไร่ ให้ผลผลิตระหว่าง 250-400 กิโลกรัม/ไร่/ปี และพื้นที่ประมาณ 5.8 ล้านไร่ ให้ผลผลิตระหว่าง 200 – 250 กิโลกรัม/ไร่/ปี กระจายอยู่ทุกจังหวัดทั่วภาคอีสาน และจังหวัดที่มีศักยภาพปลูกยางมากที่สุด คือ อุดรธานี รongลงมาคือ สกลนครและหนองคาย(รวมบึงกาฬ) ถึงแม้ว่าภาคใต้จะมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกว่าคือมีสภาพพื้นที่ดินที่ชุ่มชื้นและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี 2,000 – 2,700 มิลลิเมตร ปัจจุบันจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า จังหวัดที่ปลูกยางมากที่สุดในภาคอีสาน คือ หนองคาย รองลงมาคือ เลย อุดรธานี สกลนคร บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ตามลำดับ โดยใน 7 จังหวัดนี้จะมีพื้นที่ปลูกรวมกันคิดเป็นร้อยละ 66.7 ของพื้นที่ปลูกยางในภาคอีสาน

จังหวัดอุบลราชธานีมีเกษตรกรที่ปลูกยางพาราประมาณ 22,000 ราย เนื้อที่ประมาณ 2 แสนไร่ ปริมาณยางพาราไม่น้อยกว่า 15,000 ตัน สร้างรายได้ให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเงินกว่า 1,200 ล้านบาทต่อปี ซึ่งพื้นที่ในการปลูกยางพาราจะแบ่งลักษณะการครอบครองพื้นที่ของเกษตรกรเป็นหลัก โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง(สทย.) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ถึง 2556 จำนวน

16,247 ราย เนื้อที่ประมาณ 120,000 ไร่ ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่อยู่นอกโครงการของ สกย.จังหวัด อุบลราชธานี มีจำนวน 6,523 ราย เนื้อที่ประมาณ 70,000 ไร่

ชุมชนบ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ 44.65 ตารางกิโลเมตร หรือ 27,597 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มสลับที่ดอน มีทรัพยากรป่าไม้กระจายอยู่ทั่วไป พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการเกษตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ร้อยละ 70 เป็นที่ดอนร้อยละ 30 โดยมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วยและหนองกลางบ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญทำให้พื้นที่บริเวณนี้เหมาะสมในการทำเกษตรกรรม ในส่วนของประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 85 สำหรับพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนบ้านโนนโพธิ์ ได้แก่ ข้าวเหนียว พันธุ์ กข 6 และข้าวหอมมะลิ 105 พริก ถั่วลิสง และยางพารา

สำหรับยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในชุมชน เนื่องจากยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีราคาเป็นสิ่งที่สูงใจ เกษตรกรจึงมีความสนใจในการปลูกยางพารากันเป็นจำนวนมาก โดยชุมชนบ้านโนนโพธิ์เริ่มปลูกยางพารามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 ซึ่งลักษณะภูมิประเทศของบ้านโนนโพธิ์ มีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกยางพาราเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบไม่ไกลจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันมีครอบครัวเกษตรกรที่ปลูกยางพารา จำนวน 170 ครอบครัว สามารถกรีดยางพาราได้แล้วประมาณ 20 ราย นอกนั้นเป็นเกษตรกรที่ปลูกยางพาราประมาณ 1- 5 ปี หลังจากการสนทนาร่วมกันกับตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ในพื้นที่ที่สามารถกรีดยางพาราได้แล้วพบว่า ผลผลิตจากการกรีดยางพาราสามารถนำไปขายที่ตลาดรับซื้อในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้ราคาตามคุณภาพของยาง แต่สำหรับเกษตรกรที่เพิ่งเริ่มดำเนินการปลูกยางพาราในช่วง 1-5 ปี พบว่า มีปัญหาในการปลูกยางพาราค่อนข้างมาก ได้แก่ ระยะเริ่มต้นปลูกจากปัญหาวัชพืช ปัญหาต้นอ่อนของยางพาราเกิดเชื้อราบริเวณลำต้น มีต้นยางบางส่วนที่ไม่มีน้ำยางซึ่งชาวบ้านก็ไม่ทราบสาเหตุ การขาดความรู้ในการกรีดยาง ทำให้หน้ายางตายไม่สามารถกรีดยางได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาพื้นฐานของเกษตรกรในการขาดความรู้ในการปลูกยางพารา ซึ่งต้องการการแก้ไขปัญหามาจากทางภาครัฐหรือจากผู้ที่มีความชำนาญการด้านการเกษตร ในด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดินในการทำเกษตร พบว่า เกษตรกรเกือบร้อยละ 80 ของผู้ปลูกยางพารา ปลูกในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ทำไร่ทำนาของบรรพบุรุษ เสียแต่ภาษีดอกหญ้าให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การทำสวนยางของชาวบ้านในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ทำให้เกษตรกรเสียสิทธิ์และประโยชน์ที่ควรจะได้รับ เช่น การได้รับเงินสนับสนุนการปลูกยางพาราจากกองทุนสงเคราะห์ยางพารา หรือการได้รับความรู้ที่ถูกต้องในการปลูกยางพารา ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เมื่อไม่มีการรวมกลุ่ม จึงเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น และไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการจากภาครัฐ มีเพียง 20 กว่าครอบครัวที่ได้รับเงินค่าชดเชยเพราะมีเอกสารสิทธิ์ที่ทำกิน ในขณะที่เดียวกันการปลูกยางพาราในชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการรวมกลุ่ม จึงไม่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล ข่าวสารทั้งด้านการผลิตและการจำหน่าย เกษตรกรไม่มีอำนาจการต่อรองราคาจากตลาดท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ขายเป็นเกษตรกรจำนวนมาก ขณะที่ผู้ซื้อคือ พ่อค้าคนกลางมีจำนวนน้อยรายและมีหลายขั้นตอน ส่งผลให้ราคาที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น

รวมถึงประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยทำให้ขาดการบริหารจัดการและอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการ ส่งผลให้ผลผลิตยางมีคุณภาพต่ำและไม่สม่ำเสมอ

ในขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีนโยบายในการสนับสนุนเกษตรกรในพื้นที่ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน ในการให้ความรู้ทางด้านการเกษตร โดยได้ร่วมมือกับทางภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี ในการแนะนำ ให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านการปลูกข้าว พริก ถั่วลิสง อันเป็นพืชเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ แต่ในส่วนของยางพารายังไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐอย่างเป็นทางการ ทั้งทั้งที่มีเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อประสานงานกับทางภาครัฐแต่อย่างใด การประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราจึงเป็นเพียงแค่การสอบถามข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาใช้เป็นฐานข้อมูลในการใช้พื้นที่ทางการเกษตรในตำบลเท่านั้น ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมในการปลูกยางพาราอย่างชัดเจน

ในท่ามกลางปัญหาของกลุ่มผู้ปลูกยางพาราก็พบว่า มีเกษตรกรบางรายที่สามารถบริหารจัดการพื้นที่ทางการเกษตรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งการปลูกยางพารา ข้าว พริก มะละกอ ถั่วลิสงและสับปะรด ในพื้นที่ 17 ไร่ ทำให้เกิดรายได้ มีความมั่นคงต่ออาชีพเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถเลี้ยงครอบครัว และการดำรงชีวิต ดังนั้นพื้นที่สวนยางแห่งนี้จึงสามารถเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้ปลูกยางพาราในชุมชนได้

จากสภาพปัญหาการขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ทำให้ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงทำให้ไม่ได้เกิดการเพิ่มเติมทักษะและความรู้ในการปลูกและการการตลาด ส่งผลให้เกษตรกรขาดความมั่นใจทั้งกระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายยางพารา รวมทั้งขาดความรู้ในการทำเกษตรผสมผสานที่สามารถสร้างรายได้ตลอดทั้งปีให้กับครอบครัวได้ จึงเกิดความไม่มั่นคงในอาชีพของเกษตรกร คนในครอบครัวบางส่วนต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ทั้งในภาคอุตสาหกรรมและบริการในต่างจังหวัด ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น คนแก่และเด็กในชุมชนถูกทอดทิ้งอันเนื่องมาจากการปลูกยางจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการปลูก 6-7 ปี จึงจะสามารถกรีดทำให้เกิดรายได้กับครอบครัวได้ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างการเรียนรู้ถึงกระบวนการในการจัดการพื้นที่ทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ เกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นในอาชีพทางการเกษตรที่สามารถผสมผสานพืชหลัก เช่น ยางพารา และข้าว กับพืชรอง เช่น ถั่วลิสง พริก ถั่วลิสง ฯลฯ รวมทั้งการเพิ่มทักษะความรู้ที่จะเกิดขึ้นจากการได้เข้ามารวมกลุ่มกัน จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดพลังของเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางในพื้นที่ ส่งผลให้เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีอำนาจในการต่อรอง กับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้

ปัญหานำการวิจัย

จากสภาพปัญหา การขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ขาดการวางแผน กำหนดพื้นที่ในการปลูกยางจากการที่ไม่มีสิทธิ์ถือครองพื้นที่ในการปลูกยางพารา การขาดความรู้ความเข้าใจในการปลูกยางพารา การขาดความรู้ในการผลิตยางพาราแผ่น และการขาดการติดต่อให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ ทำให้กลุ่มเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ตระหนักถึงการรวมกลุ่มของเกษตรกรยางพารา เพื่อสร้างเครือข่ายพลังความคิดกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการและสร้างความมั่นคงในอาชีพ อาทิจ การใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกยางพาราโดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชน การปรับพื้นที่เพื่อการปลูกยางพาราให้มีผลผลิตสูงและน้ำยางมีคุณภาพ รูปแบบการผลิตยางพาราที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การแปรรูปยางพารา การจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการใช้สารเคมีและการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิตยางพาราแบบสร้างสรรค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

คำถามวิจัยหลัก

การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วมบ้านโนนโพธิ์ควรเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยรอง

1. เกษตรกรมีองค์ความรู้ด้านการปลูกยางพารา การจำหน่าย การแปรรูปมากน้อยแค่ไหน และยังขาดองค์ความรู้อะไรบ้าง
2. สภาพพื้นที่การถือครอง การวางแผนกำหนดพื้นที่ในการปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. เกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีส่วนร่วมอย่างไรที่จะสามารถสร้างรูปแบบกลุ่มเกษตรกรยางพาราที่มีความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรได้
4. หน่วยงานของทางภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และเอกชน จะเข้ามาสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรยางพารา เพื่อสร้างเครือข่ายพลังความคิด และกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรได้อย่างไร
5. มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใดที่เหมาะสมและสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพาราแบบสร้างสรรค์
6. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราจะมีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างไรเพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ องค์ความรู้ ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยเงื่อนไขในการปลูกยางพาราของชุมชน
2. เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่การถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกยางพารา และการปลูกพืชชนิดอื่นๆ โดยใช้ระบบสารสนเทศ
3. เพื่อหากระบวนการผลิตยางพาราแบบสร้างสรรค์ที่ไม่ทำให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชน
4. เพื่อสร้างกระบวนการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารานำไปสู่ความมั่นคงด้านอาชีพของเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นที่ ได้แก่ บ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอกิ่งใน จังหวัดอุบลราชธานี
2. ขอบเขตเนื้อหา
 - 2.1 การศึกษาบริบทของชุมชน
 - 2.2 การศึกษาสถานการณ์ องค์ความรู้ ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยเงื่อนไขในการปลูกยางพาราของชุมชน
 - 2.3 การศึกษาสภาพนิเวศน์และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่การเกษตร
 - 2.4 การค้นหาศักยภาพของชุมชน
 - 2.5 การศึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตยางพาราแบบสร้างสรรค์ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาคุณภาพน้ำยาง คุณภาพแผ่นยาง การแปรรูปน้ำยางเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ การจัดการน้ำเสียจากการล้างยาง เป็นต้น
 - 2.6 การศึกษาช่องทางการตลาด เช่น ราคาขายในปัจจุบันและแนวโน้มราคาขายในอนาคต
 - 2.7 การรวมกลุ่มเพื่อค้นหารูปแบบของกลุ่มเกษตรกรยางพารา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

บ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอกิ่งใน จังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มเป้าหมาย

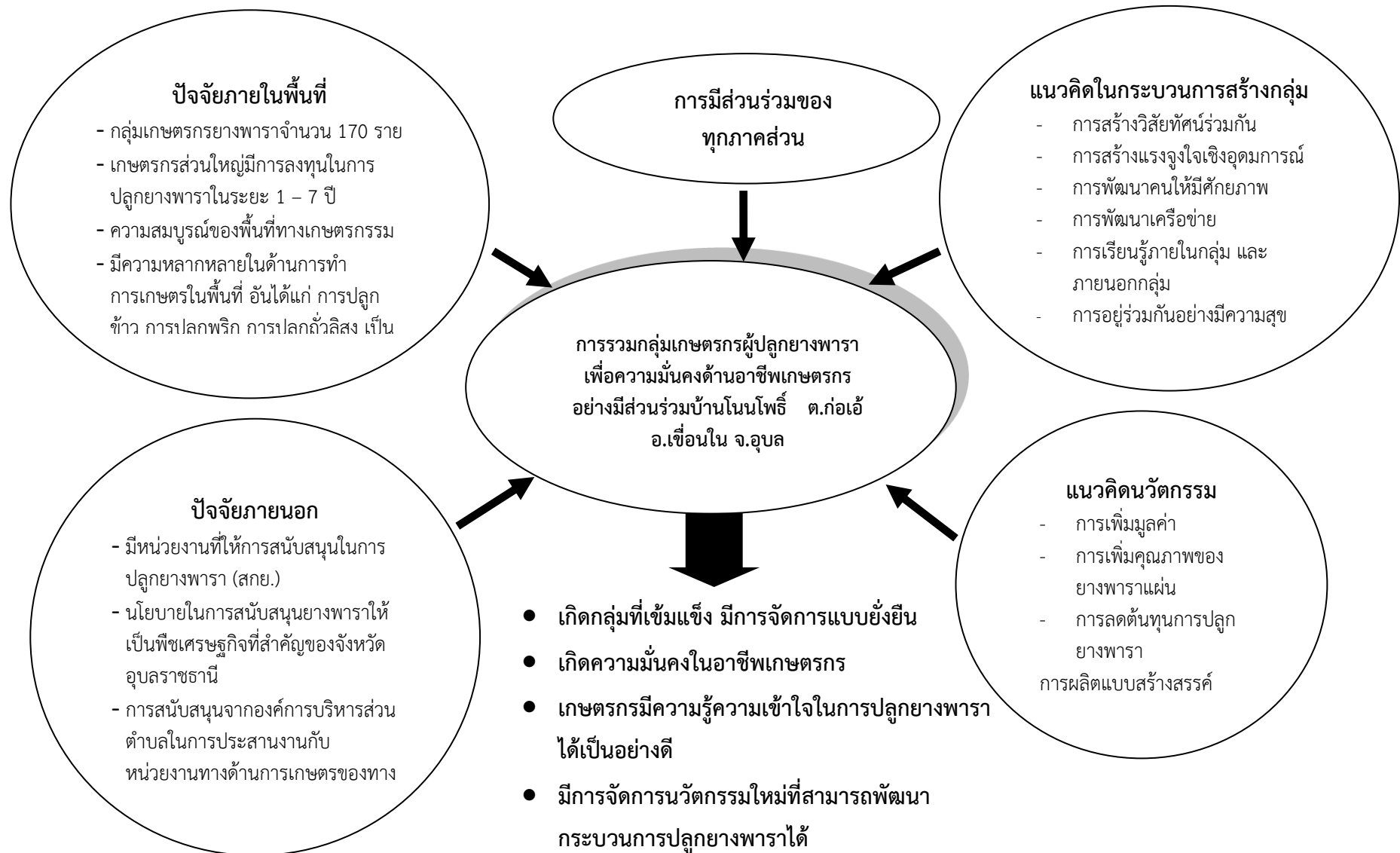
เกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอกิ่งใน จังหวัดอุบลราชธานี

คำอธิบายกรอบแนวคิดวิจัย

การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราอย่างมีส่วนร่วมเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพของชุมชนบ้านโนนโพธิ์ ต.ก่อเอ้ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องใช้ทุนเดิมที่ชุมชนมีอยู่คือ ความเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ผู้คนในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ พื้นที่ทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ และมีเกษตรกรผู้ปลูกยางมากถึง 170 ราย ในขณะเดียวกันในพื้นที่จังหวัดก็มีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในการปลูกยางพาราเช่นสำนักงานกองทุนสงเคราะห์ยางพารา(สกย.) ที่มีความพร้อมในส่วนของความรู้ รวมทั้งนโยบายของทางจังหวัดอุบลราชธานีก็สนับสนุนให้ยางเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ในส่วนของพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลก็มีงบประมาณส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพาราอยู่แล้ว

ในกระบวนการรวมกลุ่มมีความจำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกันและต้องอาศัยแนวคิดการรวมกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน สร้างแรงจูงใจในเชิงอุดมการณ์ พัฒนาคนให้มีศักยภาพ พัฒนาเครือข่าย สร้างให้มีการเรียนรู้ภายในกลุ่ม และภายนอกกลุ่ม มีความสุขในการอยู่ร่วมกันจนนำไปสู่การค้นคิดนวัตกรรม การเพิ่มมูลค่าและคุณภาพของยางพาราแผ่น การลดต้นทุนการปลูกยางพารา ส่งผลให้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็ง มีความมั่นคงในอาชีพ เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการปลูกยางพาราได้เป็นอย่างดี จนสามารถพัฒนากระบวนการปลูกยางพาราได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระยะเวลาโครงการ

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานตลอดโครงการ 1 ปี (1 พฤษภาคม 2557 ถึง 30 เมษายน 2558)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1.ระยะเตรียมการ

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการกลุ่ม วิเคราะห์ปัญหา และประเมินศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา เก็บรวบรวมข้อมูลจัดลำดับปัญหา สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้วิจัยและเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราของชุมชนบ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

1.2 พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มเกษตรกร แกนนำทีมวิจัยชุมชน ตัวแทนจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง และเกษตรกรตำบลก่อเอ้ เพื่อจัดทำโครงการเสนอต่อ สกว.

1.3 จัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจโครงการ แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องบ้านโนนโพธิ์ และหาอาสาสมัครเพื่อเป็นทีมวิจัย หลังจากนั้น ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่และวางแผนการทำงานร่วมกัน

1.4 ทีมวิจัยร่วมกันออกแบบเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่จะเก็บประกอบด้วย

- ข้อมูลบริบทของชุมชน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกในระดับบุคคล และใช้สนทนากลุ่ม ซึ่งทีมวิจัยจะร่วมกันคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะไปสัมภาษณ์ และจัดเสวนากลุ่มย่อย

- ข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ทางการเกษตรบ้านโนนโพธิ์ ลักษณะการใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียง ลักษณะดินที่ใช้ในการเพาะปลูก การถือครองกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร การประเมินศักยภาพของพื้นที่ด้วยระบบ GIS ที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนของผู้ถือครองพื้นที่ในด้านการเกษตร และเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ในการทำการเกษตรของชุมชน โดยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกในระดับบุคคล และการใช้สนทนากลุ่ม การประเมินศักยภาพของพื้นที่ด้วยระบบ GIS ซึ่งทีมวิจัยชุมชน เยาวชน นักศึกษาจะเป็นผู้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรและจัดทำเป็นข้อมูลอย่างมีระบบ

- ข้อมูล ในพื้นที่ปลูกยางแต่ละพื้นที่ได้แบ่งสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ มีพื้นที่ที่เป็นยางพาราอยู่เท่าไรที่จะเริ่มกรี๊ดได้ และปลูกพืชชนิดใดเสริม และระยะเวลาในการปลูกพืชแต่ละชนิด

- ข้อมูลองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับยางพารา โดยการศึกษาจากเอกสาร บทความ ผลงานวิจัยและสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ

- ข้อมูลด้านการตลาดเกี่ยวกับการค้ายางพารา เช่น ราคาขายในปัจจุบัน และแนวโน้มราคายางในอนาคต โดยการศึกษาจากเอกสาร และเว็บไซต์ของหน่วยงานที่ดูแลการค้ายางทั้งภาครัฐและเอกชน

- ข้อมูลรายได้/ค่าใช้จ่าย จากภาคการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในพื้นที่เป้าหมาย

1.5 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการเก็บข้อมูลแก่ทีมวิจัย

1.6 กลุ่มนักวิจัยร่วมกับกลุ่มเกษตรกรอาสาสมัครทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

1.7 จัดเวทีรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนักวิจัยชุมชน เพื่อนำมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของกลุ่มเกษตรกร ทำการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวม

1.8 จัดเวทีคืนข้อมูลสู่เกษตรกรชาวพารา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรชาวพาราบ้านโนนโพธิ์ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนและองค์การเกษตรแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) เพื่อรวบรวมความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ในการตั้งกลุ่มเกษตรกรชาวพารา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับทราบถึงปัญหาและสาเหตุในการปลูกยางพารา การวางแผนการใช้พื้นที่ในการปลูกยางพารา การขายผลผลิตหรือรูปแบบแนวทางอื่นๆ ที่กลุ่มสามารถดำเนินงานอย่างเป็นรูปแบบได้

2.ระยะปฏิบัติการ

2.1 ร่วมกันจัดแผนการลงพื้นที่ในการประเมินศักยภาพของพื้นที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา โดยทีมวิจัยชุมชนแบ่งออกเป็นทีมย่อยเพื่อร่วมกันประเมินศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มเป็นรายแปลง

2.2 จัดกิจกรรมการสร้างแรงจูงใจ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกรชาวพาราร่วมทั้งการจัดการพื้นที่ทางการเกษตร ด้วยการศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นๆ หรือกับหน่วยงานที่มีความเข้มแข็ง และเป็นตัวอย่างในการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกร

2.3 จัดทำเวทีสรุปผลการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้รับ ร่วมกันกำหนดทิศทางการทำงานของกลุ่มเกษตรกรและการจัดการพื้นที่ทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ

2.4 จัดเวทีเติมเต็มศักยภาพให้กับเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา เพื่อให้ความมั่นใจและสร้างความเชื่อมั่นในอาชีพเกษตรกรรมยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรมเดิม

2.5 จัดเวทีแสวงหาความร่วมมือการมีส่วนร่วมในการก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรชาวพาราบ้านโนนโพธิ์ โดยให้เกษตรกรชาวพาราได้แสดงแนวคิด ในการหาแนวทางความร่วมมือในการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการ อาทิ การจัดสรรพื้นที่เพื่อการผลิต รูปแบบการผลิต และการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิตเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.6 ทดลองปฏิบัติการจริงทั้งในแปลงพื้นที่ทางการเกษตร และการจัดการกลุ่ม โดยมีการแบ่งหน้าที่ต่างๆ ในกระบวนการการจัดทำกลุ่มเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วม เพื่อประเมินผลการปฏิบัติการ และทำการปรับปรุงรูปแบบการทำงานเพื่อหาวิธีในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร

2.7 จัดเวทีสรุปผลการทดลองการปฏิบัติการกลุ่ม วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าสมาชิกสามารถดำเนินงานในกลุ่มเกษตรกรได้ด้วยตนเอง

2.8 จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ อาทิ การสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทั้งในด้านการผลิต การจัดการพื้นที่ปลูกพืชผลทางการเกษตร และการถ่ายทอดเทคโนโลยี ร่วมกับองค์กรของภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานกองทุน

สงเคราะห์การทำสวนยาง และเกษตรตำบลก่อเอ้ ซึ่งทุกกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นการสร้างความเข้มแข็งต่อการสร้างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน และตระหนักถึงการสร้างความเข้มแข็งเพื่อสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของเกษตรกรในชุมชนบ้านโนนโพธิ์

2.9 จัดเวทีสาธารณะเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลก่อเอ้ กลุ่มเกษตรกรยางพารา สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เพื่อหาแนวทางในการถือครองที่ดินในการปลูกยางพาราในพื้นที่บ้านโนนโพธิ์สู่การปฏิบัติจริง

3. ระยะที่ 3 สรุปและประเมินผล

3.1 จัดเวทีสรุปและประเมินผลการดำเนินงานวิจัย

3.2 เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ เชิงวิจัย

1. ได้ข้อมูลสถานการณ์ องค์ความรู้ ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยเงื่อนไขในการปลูกยางพาราของชุมชน
2. ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการสร้างผังทรัพยากรทางการเกษตร ปฏิทินฤดูกาล และการถือครองที่ดิน รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินภายหลังจากการปลูกยางพาราในพื้นที่
3. ได้กระบวนการผลิตยางพาราแบบสร้างสรรค์ที่ไม่ทำให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อวิถีชีวิตสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชน
4. ได้รูปแบบการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์อย่างเป็นรูปธรรม โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

ผลเชิงพัฒนา

1. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการปลูกยางพาราในพื้นที่
2. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีฐานข้อมูลในการถือครองพื้นที่ในการทำการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ในการปลูกยางพารา
3. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดรวมกลุ่มเพื่อการจัดการแบบยั่งยืน ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวมในการปลูกยางพาราในพื้นที่
4. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ สามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการปลูกยางพาราในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีศักยภาพในการจัดการพืชเศรษฐกิจยางพาราของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น มีการผลิตยางพาราที่ให้ผลผลิตสูง มีคุณภาพดี มีช่องทางจำหน่าย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เป็นต้น

นิยามศัพท์

1. ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographic Information System : GIS ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ สัมพันธ์กับตำแหน่งในแผนที่ ตำแหน่ง เส้นรุ้ง เส้นแวง ข้อมูลและแผนที่ใน GIS เป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของตารางข้อมูลและฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ซึ่งรูปแบบและความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งหลาย จะสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย GIS และทำให้สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับเวลาได้ เช่น การแพร่ขยายของโรคระบาด การเคลื่อนย้าย ถิ่นฐาน การบุกรุกทำลาย การเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่ ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้ เมื่อปรากฏบนแผนที่ทำให้สามารถแปลและสื่อความหมายใช้งานได้ง่าย

2. การรวมกลุ่มเพื่อความมั่นคง หมายถึง รูปแบบของการพัฒนาที่สนองความต้องการของเกษตรกรในชุมชน ในการร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้เกษตรกรเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของตนเอง และสามารถแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอกได้ด้วยตนเอง

3. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสกระทำการร่วมคิด ร่วมงานแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผลงานตามความรู้ ความสามารถ ความเชื่อในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

4. เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราบ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

5. ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มได้ด้วยตนเอง โดยมีรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม เกิดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม และมุ่งเน้นการพัฒนาสู่เป้าหมายเดียวกัน

รายชื่อทีมวิจัย

1.หัวหน้าโครงการ

- 1.1 อาจารย์วิรงรอง แสงเดือน คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หัวหน้าโครงการ
- 1.2 นายกิตติศักดิ์ จำปาแก้ว ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์ หัวหน้าโครงการร่วม

1. ทีมนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

- 2.1 อาจารย์ภัทรา สวนโสกเชือก คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- 2.2 อาจารย์เกียรติศักดิ์ พระเนตร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- 2.3 อาจารย์เจษฎา สายสุข คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

3. นักวิจัยชุมชน

3.1 นายพงษ์จุล จำปาแก้ว	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.2 นายคำแสง ปันณา	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.3 นางจันทร์เขียว พันลา	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.4 นายไส คำนุ	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.5 นายคำมี ท่องไทย	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.6 นายประสาน จูดาสิงห์	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.7 นายไกรทอง พลเลิศ	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.8 นายประสิทธิ์ การุณย์	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.9 นางดอกกรัก การุณย์	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.10 นางอัมพร สีหะวงษ์	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.11 นายคำนอง สัมมา	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.12 นางละอองดาว ปรางชาติ	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.13 นายณัฐพงศ์ จันทร์เขียว	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.14 นางเย็นใจ บุญปัญญา	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.15 นางอมร การุณย์	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.16 นางสมใจ บุญสมญา	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์
3.17 นายสมศักดิ์ กำจัดภัย	ตัวแทนเกษตรกรยางพาราบ้านโนนโพธิ์

5.3.1 ปัญหา อุปสรรค

- (1) เนื่องจากนักวิชาการยังไม่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อนจึงยังไม่เข้าใจขั้นตอนกระบวนการทำให้ไม่สามารถออกแบบกระบวนการวิจัยได้ โหนดที่เลี้ยงจึงต้องช่วยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด
- (2) เนื่องจากข้อเสนอโครงการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการเขียนเอกสารที่ละเอียด ลงลึก ต่างจากงานวิจัยประเภทอื่นทำให้นักวิชาการไม่คุ้นเคย จึงทำให้ต้องปรับแก้หลายครั้ง

5.3.2 ข้อเสนอแนะ

ถ้าจะมีการพัฒนาโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมพบว่านักวิชาการไม่คุ้นเคยจึงจำเป็นต้องให้นักวิจัยและพัฒนาควรจัดอบรมให้ความรู้ในการเขียนข้อเสนอโครงการ (Proposal) ให้กับนักวิจัยรุ่นใหม่ที่ไม่มีประสบการณ์ สำหรับการเสนอแหล่งทุนต่างๆ

5.4 การติดตามหนุนเสริมและเพิ่มศักยภาพให้กับทีมวิจัย

โหนดได้มีการวางแผนในการติดตามหนุนเสริมและเพิ่มศักยภาพให้กับทีมวิจัยทั้ง 5 โครงการโดยการติดตามการทำงานในพื้นที่ การให้ความรู้ ความเข้าใจรวมทั้งการให้คำปรึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักวิชาการที่เข้าร่วมในกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยและพัฒนา รวมทั้งทีมวิชานักวิชาการอีก 6 คณะเข้าร่วมปฏิบัติการและเรียนรู้วิธีการหนุนเสริมการทำงานให้กับนักวิชาการด้วย กิจกรรมหนุนเสริมและเพิ่มศักยภาพให้กับทีมวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 จัดเวทีทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม

- (1) เพื่อให้ให้นักวิชาการมีความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- (2) เพื่อให้ให้นักวิชาการได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้กับนักวิจัยรุ่นพี่และทีมวิจัยชุมชน

ขั้นตอนวิธีการ

- (1) แนะนำตัวผู้เข้าร่วมประชุม
- (2) ชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนกิจกรรม
- (3) ช่วงที่ 1 ให้ผู้เข้าร่วมชมวิดีโอเรื่อง “นักวิชาการกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ที่สกว.จัดทำขึ้นเผยแพร่เพื่อให้ให้นักวิชาการเห็นภาพกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการในพื้นที่อื่นๆ
- (4) ช่วงที่ 2 ใช้การบรรยายให้ความรู้ในหัวข้อ “กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเทคนิคการทำงานกับชุมชน” โดย อาจารย์กาญจนา ทองทั่ว ซึ่งหัวข้อบรรยาย ได้แก่

1. ฐานคิดและหลักการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ โจทย์หรือปัญหาวิจัยจะต้องมาจากชุมชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและคิดกิจกรรมบนฐานข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมกับชุมชน

2. เป้าหมายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ เน้นชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของปัญหา เป็นผู้ลงมือวิจัยด้วยตัวเองโดยมีพี่เลี้ยงและนักวิชาการให้การสนับสนุน เป็นงานวิจัยที่มุ่งการสร้างนักวิจัยในท้องถิ่น สร้างความรู้และสืบสานความรู้สู่คนรุ่นใหม่ สร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติการทำงานทุกระดับ มีการวางแผน วิเคราะห์ ทดลองปฏิบัติ สร้างทางเลือกนำไปแก้ปัญหามาของชุมชน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงถูกเรียกว่าเป็นงานวิจัยสายพันธุ์ใหม่ที่ประกอบด้วย งานพัฒนา งานวิชาการ และวิถีชาวบ้าน

3. วิธีวิทยาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่ การแสวงหาตัวนักวิจัย การพัฒนาโจทย์วิจัย การออกแบบวิจัย การทำความเข้าใจร่วม การจัดการข้อมูล การใช้ประโยชน์จากข้อมูล การถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน

4. ความแตกต่างระหว่างงานวิจัยเชิงวิชาการกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ งานวิจัยเชิงวิชาการที่การทำวิจัยในศาสตร์ที่ตนเชี่ยวชาญ เป้าหมายเพื่อแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการ ไม่เน้นการทำความเข้าใจกับคนในพื้นที่วิจัย โจทย์วิจัยเกิดจากความอยากรู้ของนักวิชาการและงานวิจัยแบบวิชาการเน้นที่ผลงานวิจัยส่วนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเน้นโจทย์วิจัยมาจากชาวบ้านที่เป็นเจ้าของปัญหา ให้ความสำคัญกับคนโดยเปิดรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาทำงานร่วม ดังนั้นทีมวิจัยมีคนจำนวนมาก มีการสร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกคนในทีม มีการคืนข้อมูลให้กับชุมชน มีการสรุปบทเรียน มีการปฏิบัติการแก้ไขปัญหโดยชุมชนในพื้นที่วิจัย เป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อพัฒนาตัวนักวิจัยโดยเฉพาะที่เป็นชาวบ้านที่ต้องนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหได้จริง งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่ได้ดูที่ผลงานแต่แปลงปัญหาให้เป็นปัญญา ดังนั้นคุณลักษณะของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดย มีชาวบ้านเป็นตัวเอกผลประโยชน์เกิดกับชุมชนโดยมีกลไกหนุนเสริมในรูปแบบพี่เลี้ยง

7.

5. ขั้นตอนในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการ ได้แก่ การคัดเลือกชุมชน และเข้าสู่ชุมชน การสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์กับชุมชน หาโจทย์วิจัย การทำเครื่องมือโดยใช้เวทีประชุม กลุ่มย่อย และการพูดคุย ขั้นตอนดำเนินการวิจัย ได้แก่ การศึกษาบริบท และวิเคราะห์ปัญหาชุมชน เพื่อนำมาพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ กำหนดแผนงานและการจัดการ เช่น กิจกรรม ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา งบประมาณ นำแผนไปปฏิบัติการและทดลอง ติดตามและประเมินผลโครงการโดยการประชุมสรุปงานเป็นระยะๆ และวิเคราะห์และสรุปผล ขั้นตอนการสรุปผลและการเขียนรายงานการวิจัย ได้แก่ การสรุปผล การเขียนรายงานวิจัย

6. วิธีการพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ ซึ่งมี 2 วิธี ได้แก่ วิธีที่ 1 ตั้งวงพูดคุยกับกลุ่มคนที่สนใจปัญหาชุมชนซึ่งเป็นผู้มีจิตสาธารณะโดยมีกรอบการพูดคุย เช่น ชุมชน/ท้องถิ่น/กลุ่มนั้นมีความเป็นมาอย่างไร ชุมชน/ท้องถิ่น/กลุ่ม นั้นกำลังเผชิญปัญหาเรื่องใด ปัญหานั้นกว้างขวาง ครอบคลุมคนในชุมชน/ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด มีใครได้รับผลกระทบบ้าง ปัญหานั้นมีผลที่รุนแรงเพียงใด ถ้าไม่แก้ไขจะก่อให้เกิดปัญหาใดตามมา ปัญหาดังกล่าวเคยมีการแก้ไขบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร และผลเป็นอย่างไร ในพื้นที่อื่นๆ เคยเกิดขึ้นไหม ผลเป็นอย่างไรบ้างประเด็นความสงสัย ปัญหาที่ยังต้องการหาคำตอบคืออะไร ประเด็นเฉพาะเร่งด่วนที่ต้องการหาคำตอบนั้นคืออะไร ชื่อหัวข้อวิจัยควรเป็นอย่างไร วิธีที่ 2 ชักชวน ผู้นำ ชุมชน ชาวบ้าน ผู้สนใจ มาร่วมกันวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค(SWOT Analysis)

7.ชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการวิจัย ได้แก่ พัฒนาโจทย์วิจัย หาอาสาสมัครในพื้นที่ เขียนข้อเสนอโครงการ เติ้ชี้แจงโครงการ ออกแบบเครื่องมือ ลงเก็บข้อมูล วิเคราะห์ ข้อมูลเพิ่มศักยภาพทีมวิจัย คืนข้อมูล กำหนดรูปแบบหรือแนวทาง ทดลองปฏิบัติการ สรุปและ

ประเมินผล เขียนรายงาน เขียนการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (RE) เขียนบทความทางวิชาการ เผยแพร่ผลงานวิจัย

8. ให้ความรู้เรื่องเทคนิคและข้อควรระวังในการทำงานร่วมกับชาวบ้าน ได้แก่ การทำตัวให้กลมกลืนกับชาวบ้าน การทำงานวิจัยคือการเรียนรู้ร่วมกัน จริงใจและเปิดใจยอมรับชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ห้ามินทา ไม่มีอคติ รับรู้เรื่องทุกข์แต่ไม่ให้ทุกข์ด้วย การเก็บข้อมูลหลายทาง ทำให้ได้ข้อเท็จจริง อย่าตกหลุมว่ารูปแบบการพัฒนามีแบบเดียว

(5) ช่วงที่ 3 ใช้การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “บทเรียน ประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” โดยเครือข่ายนักวิชาการที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมาเล่าและถ่ายทอดบทเรียน ประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมเสวนา ได้แก่ ดร.จริยาภรณ์ อุ่นวงษ์ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ หัวหน้าโครงการสร้างมูลค่าเพิ่มวัสดุเหลือใช้จากผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านเรียงแถวใต้ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ดร.สุมาลี เสงวีจิตร จากคณะบริหารศาสตร์ หัวหน้าโครงการบริหารจัดการองค์กรและการตลาดกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านราษฎร์เจริญ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และ ดร.วงศ์ศักดิ์ ศรีอุไร จากคณะวิทยาศาสตร์โครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้การสอนที่เหมาะสม โรงเรียนบ้านโนนสมบูรณ์ อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี โดยการใช้เวทีเสวนาและเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ซักถามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(6) ช่วงที่ 4 ลงพื้นที่ศึกษาดูงานในพื้นที่รูปธรรม ได้แก่ บ้านโพธิ์ตาก ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหนี้เสียในห้วยตองแวงโดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และกระตุ้นให้ชุมชนลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำสาธารณะของตนเองโดยมีอาจารย์กัญญาจน์ ลำนวนเย็น จากคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นนักวิชาการที่ร่วมทำวิจัยเพื่อหาทางออกกับชาวบ้าน การไปศึกษาดูงานในครั้งนี้ มีนักวิชาการให้ความสนใจเดินทางไปเรียนรู้จากหลายคณะ เนื่องจากโดนดพี่เลี้ยงได้เปิดโอกาสให้นักวิชาการที่สนใจร่วมเดินทางไปเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ด้วย และจากการศึกษาดูงานทำให้นักวิชาการได้พูดคุย ซักถามเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานวิจัยกับทีมวิจัยชาวบ้าน และพบว่าชาวบ้านสามารถตอบคำถามได้อย่างคล่องแคล่ว นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านมีศักยภาพในการนำเสนองานวิจัยเป็นอย่างดีทำให้นักวิชาการเกิดแรงบันดาลใจที่จะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไป

(7) ให้นักวิจัยได้แลกเปลี่ยน ซักถาม และแสดงความคิดเห็น

(8) วางแผนการทำงานร่วมกันระหว่างโดนดพี่เลี้ยงและทีมวิจัย

(9) สรุป นัดหมายครั้งต่อไป และปิดการประชุม

เทคนิค เครื่องมือ

- (1) ใช้วีดิทัศน์เพื่อทำให้นักวิชาการเห็นรูปธรรมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ
- (2) ใช้การบรรยายตาม Power point เรื่องกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเทคนิคการทำงานกับชุมชนและการบริหารจัดการโครงการ
- (3) ใช้การเสวนา ถ่ายทอดประสบการณ์และบทเรียนของนักวิจัยรุ่นพี่
- (4) ใช้การแลกเปลี่ยน ชักถาม สร้างการมีส่วนร่วม

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจการทำงานกับชุมชนมากขึ้น
- (2) เข้าใจถึงเทคนิคและวิธีการวางตัวให้เหมาะสมกับการทำงานในพื้นที่
- (3) เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับการทำงานกับชุมชน
- (4) การบรรยายครอบคลุมเนื้อหาการทำงานทั้งหมด
- (5) รับทราบแผนการติดตามสนับสนุนของโหนดพี่เลี้ยง
- (6) วิทยากรผู้ร่วมเสวนามีประสบการณ์ในการทำงานและมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้จึงสามารถแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหา ทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจกระบวนการในการทำงานวิจัยกับชุมชน

อุปสรรคที่พบ

นักวิชาการบางทีมติดภารกิจทำให้ไม่ได้เข้าร่วมครบทุกกิจกรรมซึ่งอาจทำให้ไม่เข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเท่าที่ควร

บทเรียน

- (1) การใช้สื่อวีดิทัศน์สามารถทำให้นักวิชาการที่ไม่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อนเห็นภาพการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ชัดเจนขึ้น
- (2) การใช้รูปแบบการเสวนาเล่าถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของรุ่นพี่ให้นักวิจัยรุ่นใหม่รับรู้เป็นกระบวนการที่เหมาะสมเพราะทำให้นักวิจัยรุ่นใหม่สามารถมีโอกาสได้แลกเปลี่ยน ชักถามข้อสงสัยและข้อกังวล อีกทั้ง ได้รับกำลังใจจากรุ่นพี่ด้วย
- (3) การเชิญเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่มีประสบการณ์การทำงานวิจัยมาก่อนมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดบทเรียน ประสบการณ์ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมเนื่องจากเป็นสนับสนุนให้นักวิจัยรุ่นพี่ได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี

- (4) การบรรยายให้ความรู้โดยโหนดพี่เลี้ยงเองในเรื่องกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักวิชาการที่โหนดพี่เลี้ยงต้องเป็นผู้ดูแลให้คำแนะนำในการทำงานวิจัยในอนาคต

5.4.2 การลงพื้นที่ติดตามสนับสนุนการจัดเวทีชี้แจงโครงการ

การจัดเวทีชี้แจงโครงการเป็นกิจกรรมแรกของทีมวิจัยนักวิชาการในการขับเคลื่อนงานวิจัยภายหลังจากได้รับการสนับสนุนงบประมาณ โหนดพี่เลี้ยงมีความจำเป็นต้องลงพื้นที่ร่วมกับทีมวิจัยนักวิชาการทุกทีมเนื่องจากกิจกรรมนี้มีความสำคัญมากเพราะหากชุมชนไม่มีความเข้าใจขั้นตอน กระบวนการและผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากงานวิจัย ก็อาจทำให้เกิดปัญหาระหว่างเส้นทางของการดำเนินงานวิจัย ด้วยเหตุผลดังกล่าวโหนดพี่เลี้ยงจึงได้เข้าร่วมทำความเข้าใจกับทีมวิจัยทุกทีม

วัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมในเวที

- (1) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับทีมวิจัยนักวิชาการในการจัดกิจกรรมเวทีแรก
- (2) เพื่อช่วยเติมเต็มข้อมูลที่ทีมวิจัยนักวิชาการให้ข้อมูลหรืออธิบายไม่ครอบคลุม
- (3) เพื่อประเมินสถานการณ์ เตรียมความพร้อมในการเคลื่อนงานในขั้นต่อไป

ขั้นตอนและวิธีการ

- (1) ทีมวิจัยนักวิชาการนัดหมายกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่แล้วแจ้งมาที่โหนดพี่เลี้ยง
- (2) ทำความเข้าใจ ทบทวนกระบวนการ ขั้นตอน บทบาทหน้าที่ ในการดำเนินการในเวทีกับทีมวิจัยนักวิชาการ
- (3) เข้าร่วมในเวที ประเมินสถานการณ์ ให้คำปรึกษาและเพิ่มเติมความรู้ ข้อมูลให้กับผู้เข้าร่วมประชุม
- (4) สรุปรบทเรียนกับทีมวิจัยในพื้นที่ภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมเสร็จ

เทคนิคและเครื่องมือ

- (1) ทีมโหนดพี่เลี้ยงควรไปก่อนเวลาและซักซ้อมกระบวนการ เนื้อหากับทีมวิจัยอีกครั้งเพื่อสร้างความมั่นใจ
- (2) ให้คำแนะนำเป็นระยะๆ หลังจากประเมินแล้วว่าผู้เข้าร่วมยังไม่เข้าใจ โหนดพี่เลี้ยงก็จะช่วยชี้แจงเพิ่มเติมเพื่อให้ทั้งทีมวิจัยนักวิชาการและชุมชนมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน
- (3) ให้ทีมวิจัยนักวิชาการมีบทบาทมากที่สุดในการเวทีโดยมีโหนดพี่เลี้ยงเป็นคนให้กำลังใจ
- (4) แนะนำให้ทีมวิจัยนักวิชาการซึ่งเป็นคนนอกจดจำชื่อแกนนำชาวบ้านให้ได้ในการจัดเวทีครั้งแรกเพื่อแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจและความสำคัญของชุมชน
- (5) ควรเขียนชื่อโครงการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ลงในกระดาษฟลิปชาร์ต

ด้วยตัวหนังสือตัวโตเพื่อใช้ในเวทีชี้แจงโครงการ และเอาไว้ติดไว้ในพื้นที่วิจัย

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) ทีมวิจัยนักวิชาการส่วนใหญ่มีทักษะในการสื่อสารกับชุมชน แต่มีปัญหายังไม่เข้าใจและ
 สับสนในขั้นตอนกระบวนการวิจัยของโครงการของตนเองซึ่งอาจมีสาเหตุเนื่องมาจากการ
 การปรับแก้ไขข้อเสนอโครงการหลายครั้ง โหนดที่เลี้ยงจึงต้องเข้าไปช่วยในการอธิบายใน
 ส่วนของ ขั้นตอนการดำเนินงานโดยยกตัวอย่างรูปธรรม กิจกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่
 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจและมองเห็นภาพการทำงานร่วมกัน
- (2) การลงไปในพื้นที่ของทีมวิจัยนักวิชาการบางทีมที่นำนักศึกษาลงไปด้วยจะทำให้เวทีมี
 ความคึกคัก ทำให้ชุมชนมีความกระตือรือร้น เช่น ทีมของคณะบริหารธุรกิจและการ
 จัดการได้พาทีมศึกษาไปด้วยประมาณ 7 คนมาช่วยในการอำนวยความสะดวก เช่น
 ลงทะเบียน บริการอาหารว่างและเครื่องดื่ม ติดกระดาษฟลิปชาร์ต และเก็บโต๊ะเก้าอี้
 หลังจากการประชุม

อุปสรรคที่พบ

- (1) มีบางทีม เช่น ทีมคณะบริหารธุรกิจและการจัดการไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของโหนดที่
 เลี้ยงในการเตรียมสื่อที่เหมาะสมกับชุมชน แต่ใช้การทำไวนิลด้วยตัวหนังสือขนาดเล็ก ทำ
 ให้ชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุไม่สามารถอ่านได้ โหนดที่เลี้ยงจึงให้ทีมวิจัยนักวิชาการ
 ทำขึ้นมาใหม่โดยการเขียนรายละเอียดโครงการแบบย่อลงในกระดาษชาร์ตแล้วเอาติดไว้
 ในศาลากลางบ้านเพื่อชาวบ้านสามารถมาอ่านทบทวนได้ตลอดเวลาของโครงการวิจัย
- (2) บางทีมไม่จัดกิจกรรมในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม เช่น ทีมคณะพยาบาลศาสตร์กิจกรรม
 ในช่วงหัวค่ำที่พ่อแม่ผู้ปกครองติดภารกิจในการหุงอาหาร ทำให้คนทยอยมาประชุม คน
 มาก่อนต้องรอคนมาทีหลัง

บทเรียน

- (1) การที่นักวิชาการ ผู้นำชุมชนได้ร่วมวางแผนการจัดเวทีชี้แจงโครงการร่วมกัน ทำให้ผู้นำ
 ชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยมากขึ้นและสามารถช่วยนักวิชาการให้ข้อมูล
 เพิ่มเติมกับชาวบ้านที่ยังสงสัยและไม่เข้าใจได้ดีกว่าเนื่องจากสามารถใช้ภาษาท้องถิ่นได้
 ดีกว่า
- (2) สื่อที่ใช้ในเวทีชี้แจงโครงการ ควรใช้สื่อที่เรียบง่าย เช่น การเขียนข้อความด้วยตัวหนังสือ
 ขนาดใหญ่ในกระดาษฟลิปชาร์ตเพราะจะทำให้ตัวใหญ่มองเห็นได้ ชัดเจน แทนการพิมพ์
 ด้วยไวนิลที่มีตัวหนังสือขนาดเล็กและมีความเป็นวิชาการ
- (3) ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมควรให้ชาวบ้านเป็นผู้กำหนดไม่ใช่เป็นการกำหนดของ
 นักวิชาการ เพราะจะได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

- (4) การจัดเวทีชี้แจงโครงการที่ถือเป็นเวทีเปิดตัวโครงการและตัวนักวิชาการ หากมีหน่วยงานในพื้นที่ เช่น ปลัดอบต. เข้าร่วมด้วยก็จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้าน อีกทั้งยังสามารถผลักดันผลงานวิจัยในเชิงนโยบายระดับท้องถิ่นได้สะดวกมากขึ้นด้วย

5.4.3 เวทีอบรมการออกแบบเครื่องมือและเก็บข้อมูล

วัตถุประสงค์การดำเนินงาน

- (1) เพื่อทำความเข้าใจและออกแบบเครื่องมืออย่างมีส่วนร่วม
- (2) เพื่อเรียนรู้กระบวนการการออกแบบเครื่องมือและเก็บข้อมูล
- (3) เพื่อฝึกการออกแบบการทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนและวิธีการ

- (1) แนะนำตัวผู้เข้าร่วมทำความเข้าใจกันและชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม
- (2) เล่นเกมสันทนาการโดยการเขียนข้อความในแผ่นกระดาษแล้วนำไปติดด้านหลังของผู้เข้าร่วมที่จัดคู่กันโดยแต่ละคนจะผลัดกันถามคำถามไม่เกิน 20 คำถามเพื่อค้นหาสิ่งของที่ถูกเขียนไว้ในกระดาษที่ติดอยู่ด้านหลังของตน โดยผู้ตอบจะรู้คำตอบแต่สามารถตอบได้แค่ใช่ กับไม่ใช่เท่านั้น เกมนี้ใช้สื่อความหมายเรื่องการเก็บข้อมูล
- (3) บรรยายให้ความรู้เรื่องเครื่องมือการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ด้วย power point
- (4) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมซักถาม แลกเปลี่ยนข้อสงสัย
- (5) ให้แต่ละทีมลงมือทดลองปฏิบัติการการออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลซึ่งแต่ละทีมจะมีทั้งนักวิชาการและชาวบ้านเข้ามาอบรมร่วมกันอยู่แล้ว แบ่งกลุ่มเพื่อให้ทีมวิจัยนักวิชาการและทีมวิจัยชุมชนปฏิบัติการออกแบบเครื่องมือร่วมกัน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 โครงการที่ได้รับทุนภายใต้สัญญา MOU ระหว่างสกว.กับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อาจารย์พี่เลี้ยงประจำกลุ่ม ได้แก่ อาจารย์กาญจนา ทองทั่ว

กลุ่มที่ 2 โครงการที่ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อาจารย์พี่เลี้ยงประจำกลุ่ม ได้แก่ ดร.ชญาดา ดานวงศ์
- (6) ชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการโครงการวิจัย บัญชีและการเงิน โดย นางชุติมา จันทรมณี จากศูนย์ประสานงานชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานี สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและ นางพิภา สมบูรณ์ เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อทำความเข้าใจในการเบิกจ่ายเงินโครงการ การเก็บใบเสร็จ และการบันทึกรายการในบัญชี
- (7) วางแผนการลงพื้นที่ร่วมกันระหว่างโหนดพี่เลี้ยงกับทีมวิจัย
- (8) สรุปผลและปิดการประชุม

เทคนิคและเครื่องมือ

- (1) ใช้สื่อ power point บรรยายโดยยกตัวอย่างเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหลากหลายชนิดตามที่ไหนต่งๆในภาคอีสานเคยนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิเช่น แผนเส้นประวัติศาสตร์ แผนผังทรัพยากรธรรมชาติ แผนผังเครือญาติ ปฏิทินฤดูกาล ปฏิทินวัฒนธรรม ภาพตัดขวางและแผนผังชุมชน รวมทั้งการแตกกรอบประเด็นคำถาม ทำแบบสัมภาษณ์ คำถามสนทนากลุ่ม ฯลฯ
- (2) ฝึกทดลองปฏิบัติการออกแบบเครื่องมือร่วมกันระหว่างนักวิชาการและชาวบ้านเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน
- (3) ให้ผู้เชี่ยวชาญประจำกลุ่มและให้คำแนะนำเพื่อปรับแก้เครื่องมือก่อนที่ทีมวิจัยจะนำลงไปในพื้นที่เพื่อให้ชุมชนร่วมกันออกแบบอีกครั้ง

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) นักวิชาการและชาวบ้านได้เรียนรู้การทำเครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูลไปพร้อมๆกัน ทำให้ทีมวิจัยนักวิชาการทำงานได้ง่ายขึ้นเนื่องจากทีมวิจัยชุมชนมีความเข้าใจในเครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล จึงสามารถนำเครื่องมือที่ออกแบบร่วมกันไปใช้ได้จริง
- (2) ทีมวิจัยชุมชนมีทักษะในการสื่อสารกับชาวบ้านทำให้การออกแบบเครื่องมือในพื้นที่เป็นไปด้วยดี นอกจากนี้ยังทำให้ทีมวิจัยชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของงานวิจัยด้วย
- (3) ทีมวิจัยทุกทีมได้ร่างเครื่องมือที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำ แล้วนำเครื่องมือดังกล่าวลงไปในพื้นที่ให้เพิ่มเติมให้สมบูรณ์มากขึ้น

อุปสรรคที่พบ

ทีมวิจัยบางทีมไม่ได้ทำความเข้าใจถึงความสำคัญของกิจกรรมอบรมการทำเครื่องมือจึงทำให้ทางชุมชนส่งเฉพาะผู้สูงอายุมาร่วมเวทีทำให้ชุมชนไม่มีบทบาทมากนักในการทำเครื่องมือ ทีมนักวิชาการจึงเป็นหลักในการสร้างเครื่องมือขาดการมีส่วนร่วมในการตั้งประเด็นคำถามจึงต้องไปทำซ้ำอีกครั้งในพื้นที่

บทเรียน

- (1) การเชิญทีมวิจัยชุมชนเข้ามาร่วมเรียนรู้ในเวทีอบรมการทำเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการเก็บข้อมูลพร้อมกับนักวิชาการจะทำให้ทีมนักวิชาการทำงานได้ง่ายขึ้นในพื้นที่เนื่องจากทีมวิจัยชุมชนมีความเข้าใจในตัวเครื่องมือจึงสามารถใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้เป็นอย่างดี อีกทั้งทีมวิจัยชุมชนยังสามารถอธิบายการใช้เครื่องมือให้กับคนอื่นๆในชุมชนได้ดีกว่านักวิชาการ
- (2) การทดลองฝึกปฏิบัติสร้างเครื่องมือร่วมกับทีมวิจัยชุมชนในเวทีที่สามารถเป็นตัวอย่างให้ทีมวิจัยนักวิชาการนำไปดำเนินการต่อได้ในพื้นที่ได้

- (3) การเลือกวิทยากรที่เลี้ยงประจำกลุ่มเพื่อให้คำแนะนำขณะที่ทีมวิจัยกำลังทดลอง ออกแบบเครื่อง มือนั้น นอกจากจะเป็นวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว วิทยากรควรมีข้อมูลและความรู้พื้นฐานในประเด็นงานวิจัยนั้นๆ ด้วย

5.4.4 เวทีอบรมการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- (1) เพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
- (2) เพื่อให้ทีมวิจัยสามารถนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ไปใช้ในการวางแผนการทดลองปฏิบัติการ

ขั้นตอนและวิธีการ

- (1) โหนดที่เลี้ยงได้เชิญนายบุญเสริฐ เสียงสนั่น อดีตผู้ประสานงานโหนดทุ่งกุลามาเป็นวิทยากรเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลมาให้ความรู้ เทคนิคในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
- (2) แนะนำวิทยากรและผู้เข้าร่วม
- (3) แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมโดยให้แต่ละทีมนั่งรวมกลุ่มกัน
- (4) วิทยากรให้แต่ละทีมทบทวนวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยของตนเองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตลอดจนข้อมูลที่เก็บมาได้มีอะไรบ้างโดยให้เขียนลงในกระดาษชาร์ตแล้วนำเสนอ
- (5) วิทยากรให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเป็นรายโครงการ
- (6) วิทยากรให้แต่ละทีมนำข้อมูลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วมาออกแบบกิจกรรมที่จะปฏิบัติการในระยะที่ 2
- (7) วิทยากรให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเป็นรายโครงการ
- (8) สรุปผลและปิดการประชุม

เทคนิคและเครื่องมือ

- (1) เลือกผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและมีความเชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลมาเป็นวิทยากร
- (2) ต้องแจ้งทีมวิจัยล่วงหน้า 2- 3 สัปดาห์เพื่อให้เตรียมข้อมูลสำหรับนำมาให้ใช้การวิเคราะห์ในเวทีอบรม
- (3) ใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ทีมวิจัยได้ฝึกปฏิบัติวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจริงๆ

- (4) ให้วิทยากรให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเป็นรายโครงการเพื่อให้ทีมวิจัยรู้ว่าตนเองต้องปรับปรุงและเพิ่มเติมข้อมูลอะไร และกิจกรรมการปฏิบัติการที่ออกแบบไว้มีเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) ทีมวิจัยได้เรียนรู้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ และทีมวิจัยทุกทีมได้ฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของโครงการของตนเองทำให้รับรู้ว่าข้อมูลที่ตนเองเก็บมานั้นมีความสมบูรณ์หรือยังมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุง
- (2) ทีมวิจัยแต่ละทีมได้เรียนรู้วิธีการออกแบบกิจกรรมเพื่อนำไปทดลองปฏิบัติการบนฐานข้อมูลผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้ว

อุปสรรคที่พบ

ทีมวิจัยบางทีมยังเก็บข้อมูลได้ยังไม่ครบ ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้ออกแบบกิจกรรมการทดลองปฏิบัติการระยะที่ 2 ได้

บทเรียน

- (1) บางกิจกรรมควรการเชิญวิทยากรภายนอกเพราะจะสามารถสร้างบรรยากาศที่คล่องตัวและไม่จำเจให้แก่ทีมวิจัยเนื่องจากตามธรรมชาติแล้วมนุษย์มักจะชอบและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ใหม่ๆ
- (2) การออกแบบกระบวนการร่วมกับวิทยากรจะทำให้การจัดกิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- (3) การที่วิทยากรให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเป็นรายโครงการจะทำให้ทีมวิจัยแต่ละทีมสามารถนำความเห็นและข้อเสนอแนะไปปฏิบัติได้

5.4.5 เวทีอบรมการเขียนรายงานวิจัยและการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

เพื่อให้ทีมวิจัยสามารถเขียนรายงานความก้าวหน้า รายงานฉบับสมบูรณ์และการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้

ขั้นตอนและวิธีการ

- (1) ชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม
- (2) บรรยายเกี่ยวกับวิธีการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและองค์ประกอบของรายงาน วิธีการเขียนการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์โดยใช้ power point หลังจากยกตัวอย่างเล่มรายงานที่โหนดพิจารณาว่านักวิจัยสามารถเขียนเล่มรายงานได้ดีเพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ เทคนิคและวิธีการเขียนจากเล่มจริง

- (3) ให้ทีมวิจัยร่วมกันออกแบบโครงร่างของรายงาน
- (4) ให้นักวิจัยแต่ละคนฝึกเขียนการนำไปใช้ประโยชน์
- (5) โหนดที่เลี้ยงให้ข้อเสนอแนะ
- (6) นัดหมายการส่งเล่มรายงานและการนำไปใช้ประโยชน์
- (7) สรุปปิดโครงการ

เทคนิคและเครื่องมือ

- (1) เลือกเล่มรายงานที่นักวิจัยเขียนได้ดีและการนำไปใช้ประโยชน์แล้วใช้เป็นตัวอย่างให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้วิธีการเขียน
- (2) ให้ทีมวิจัยช่วยกันจัดทำเค้าโครงร่างรายงานเพราะจะทำให้ทีมวิจัยมีแนวทางในการเขียนรายงานได้ง่ายขึ้น
- (3) ให้ทีมวิจัยแต่ละคนฝึกเขียนการนำไปใช้ประโยชน์และนำเสนอให้โหนดที่เลี้ยงให้ความเห็นในการปรับแก้

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) ทีมวิจัยได้เรียนรู้วิธีการเขียนรายงานจากเล่มรายงานที่นักวิจัยรุ่นพี่ทำไว้ ทำให้เห็นแนวทางและวิธีการเขียนรายงานที่ดีเป็นอย่างไร
- (2) ทีมวิจัยทุกทีมได้เค้าโครงร่างของรายงานซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ทีมวิจัยสามารถนำไปเขียนเล่มรายงาน
- (3) ได้งานเขียนการนำไปใช้ประโยชน์ที่นักวิจัยต้องนำไปปรับปรุงตามความเห็นของโหนดที่เลี้ยงเพื่อส่งให้สกว.

อุปสรรคที่พบ

บทบาทสำคัญในการเขียนรายงานวิจัยยังคงอยู่ที่ตัวนักวิชาการเป็นหลักส่วนตัวทีมวิจัยชุมชนยังมีข้อจำกัดในเรื่องการเขียนเนื่องจากชุมชนมีความถนัดในการเขียนและชอบที่จะร่วมวิเคราะห์และสรุปงานด้วยวาจามากกว่า

บทเรียน

- (1) การยกตัวอย่างโดยใช้เล่มรายงานที่โหนดที่เลี้ยงเห็นว่าเป็นงานเขียนที่ดีและตัวอย่างการเขียนการใช้ประโยชน์จากการวิจัยจะช่วยให้ทีมวิจัยสามารถเรียนรู้วิธีการเขียนได้เร็วขึ้น
- (2) การเชิญทีมวิจัยชุมชนให้เข้ามาร่วมเรียนรู้วิธีการเขียนรายงานและออกแบบเค้าโครงร่างด้วยกันจะทำให้นักวิชาการเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเขียนรายงาน

- (3) แม้การอบรมการเขียนรายงานจะไม่สามารถทำให้ทีมวิจัยสามารถเขียนรายงานได้เสร็จสิ้นภายในกิจกรรม แต่การที่ทีมวิจัยได้ร่วมกันทำเค้าโครงการร่างรายงานก็จะสามารถช่วยให้ทีมวิจัยได้แนวทางที่จะนำไปเขียนรายงานต่อร่วมกับชุมชน

5.4.6 การถอดบทเรียนการทำงานของทีมวิจัย

วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- (1) เพื่อให้ทีมวิจัยได้ทบทวนตนเองและให้ข้อเสนอแนะกับโหนดพี่เลี้ยงในการดำเนินงานในระยะต่อไป
- (2) นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อขยับงานให้ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนและวิธีการ

- (1) การถอดบทเรียนครั้งที่ 1 ใช้วิธีการนัดหมายนักวิชาการเป็นกลุ่ม ๆ ละ 2-3 ทีม ส่วนการครั้งที่ 2 นัดหมายพื้นที่เพื่อลงไปถอดบทเรียนร่วมกันทั้งทีมวิจัยนักวิชาการและทีมวิจัยชุมชน
- (2) สร้างเครื่องมือในการถอดบทเรียน
- (3) ดำเนินการถอดบทเรียน
- (4) ถอดเทป
- (5) นำมารวบรวมเรียบเรียงและสังเคราะห์ข้อมูล

เทคนิคและเครื่องมือ

- (1) การถอดบทเรียนครั้งที่ 1 โหนดได้นัดหมายในช่วงเวลาที่ทีมนักวิชาการสะดวกซึ่งส่วนใหญ่เป็นช่วงตอนเย็น หลังจากถอดบทเรียนเสร็จก็รับประทานอาหารร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยและโหนดพี่เลี้ยง
- (2) การถอดบทเรียนครั้งที่ 2 โหนดใช้การประสานผ่านนักวิชาการเพื่อให้นัดหมายทีมวิจัยชุมชนหลังจากนั้นก็ลงพื้นที่พร้อมกับทีมวิจัยนักวิชาการเพื่อไปถอดบทเรียนร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) การถอดบทเรียนร่วมกันหลายๆทีมทำให้เกิดเป็นการเรียนรู้และเห็นวิธีการแก้ปัญหาของแต่ละทีม เกิดการซักถาม แลกเปลี่ยนและให้ข้อคิดเห็นต่อเพื่อนทีมอื่น ๆ
- (2) การถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างนักวิชาการกับชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและได้ทบทวนแผนการทำงานร่วมกันเพื่อสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
- (3) โหนดพี่เลี้ยงสามารถประเมินสภาพการณ์ ความก้าวหน้าในการทำงาน ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนทิศทางการทำงานของทีมวิจัยและได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหา การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถตอบโจทย์ของชุมชนได้

อุปสรรคที่พบ

นักวิชาการบางส่วนมีปัญหาคำหนดหมายเรื่องเวลาว่าง โดยเฉพาะการลงไปถอดบทเรียนร่วมกับชุมชน

บทเรียน

การถอดบทเรียนเป็นเครื่องมือในการติดตามและสนับสนุนการทำงานของทีมวิจัยที่มีประสิทธิภาพ เพราะสามารถทำให้ไหนดพี่เลี้ยงรับรู้ความก้าวหน้าในการดำเนินงานของแต่ละทีม รวมทั้งทราบสภาพปัญหา อุปสรรคที่ทีมวิจัยกำลังเผชิญอยู่ทำให้ไหนดพี่เลี้ยงสามารถให้การช่วยเหลือได้ทันเวลาที่

5.4.7 การลงพื้นที่ ติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมในเวที

เพื่อติดตามสนับสนุนและให้ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานวิจัยในพื้นที่เป็นระยะๆ

ขั้นตอนและวิธีการ

- (1) โทรศัพท์ติดต่อประสานงานกับทีมนักวิจัย เพื่อกำหนดหมายในการลงพื้นที่
- (2) เดินทางเข้าไปในพื้นที่ และเข้าร่วมเวที
- (3) ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน
- (4) ให้กำลังใจทีมวิจัย
- (5) สรุปบทเรียนกับทีมวิจัย

เทคนิคและเครื่องมือ

ใช้วิธีการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทีมวิจัยจัดในพื้นที่เพื่อได้ติดตามและประเมินสถานการณ์ของแต่ละทีมในการดำเนินงานวิจัยได้อย่างชัดเจน

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) พบว่าบางทีมมีความก้าวหน้าและดำเนินการไปได้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนงาน ขณะที่บางทีมไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนเนื่องจากชุมชนมีความต้องการเก็บข้อมูลสภาพพื้นที่ทั้งชุมชน เช่น โครงการ การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วม บ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี ทำให้ทีมวิจัยต้องใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเพิ่มขึ้น
- (2) นักวิชาการส่วนใหญ่ในทุกโครงการสามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเนื่องจากนักวิชาการเข้าไปทำงานในพื้นที่บ่อยมากจนชุมชนมีความรู้สึกลักษณะนักวิชาการเป็นเหมือนลูกหลาน

บทเรียน

การติดตามโครงการวิจัยต่างๆควรดำเนินการภายหลังจากที่ทีมวิจัยมีการขับเคลื่อนไปได้ระยะหนึ่ง ประมาณ 30-40 % จึงจะเห็นความก้าวหน้าหรือผลงาน จึงจะสามารถสรุปบทเรียนและชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับทีมวิจัยเป็นได้และควรดำเนินการเป็นระยะๆไป

5.4.8 การนำเสนอผลการวิจัยในเวทีวิชาการ

เนื่องจากโหนดพี่เลี้ยงเป็นเครือข่ายการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจึงได้ประสานความร่วมมือในการเข้าร่วมนำเสนอผลการวิจัยในเวทีวิชาการ ม.อบ.วิจัยครั้งที่ 9 ซึ่งในเวทีมีการนำเสนอผลการวิจัยของชุมชน และนักวิชาการที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยการเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ ความเข้าใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อเติมเต็มความรู้ให้กับทีมวิจัย

วัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมในเวที

- (1) เพิ่มนำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเวทีวิชาการ
- (2) เพื่อสร้างพื้นที่ในทีมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเวทีวิชาการ
- (3) เพื่อสร้างพลังให้กับทีมวิจัย

ขั้นตอนและวิธีการ

- (1) ประสานผู้บริหารมหาวิทยาลัยและเสนอให้มีการจัดห้องวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- (2) ประสานวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมในเวที
- (3) เตรียมประเด็นสำหรับการเสวนา
- (4) จัดทำวีดิทัศน์ที่ใช้ในห้องย่อย
- (5) ประสานหัวหน้าทีมวิจัยเพื่อประสานทีมวิจัยของแต่ละทีมเข้าร่วมเวที
- (6) จัดเตรียมเอกสาร การบริหารจัดการ ในห้องย่อย

เทคนิคและเครื่องมือ

- (1) ใช้การจัดงานร่วมกับสถาบันการศึกษาที่มีการจัดงานเวทีวิชาการประจำปีอยู่แล้ว
- (2) ร่วมประสานงบประมาณบางส่วนที่โหนดพี่เลี้ยงมีแผนงานอยู่แล้วเพื่อให้เกิดการลงทุนร่วมกันของหน่วยงาน
- (3) ช่วยในการประสานวิทยากรที่มีชื่อเสียงและมีความรู้เฉพาะด้านเข้าร่วมในเวที
- (4) ให้ชุมชนร่วมนำเสนอผลการวิจัย

ผลที่เกิดขึ้น

- (1) งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้รับการยอมรับในแวดวงนักวิชาการในสถาบันการศึกษาดีขึ้น
- (2) ชุมชนมีความภาคภูมิใจในการนำเสนอผลงานและเข้าร่วมในเวทีนักวิชาการ

- (3) ทีมวิจัยได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ
- (4) มีนักวิชาการให้ความสนใจเข้าร่วมรับฟังการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและแลกเปลี่ยนซักถาม

บทเรียน

ควรใช้โอกาสนำเสนองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเวทีวิชาการระดับอุดมศึกษาจะทำให้เกิดการยอมรับในวิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในวงวิชาการมากขึ้น เป็นการเปิดพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5.5 ปัญหาในการทำงานของนักวิชาการ

- (1) นักวิจัยมีเวลาว่างไม่ตรงกันจึงทำให้การดำเนินงานวิจัยในพื้นที่บางโครงการเหลือเพียงนักวิจัยหลักลงพื้นที่ ขาดการทำงานเป็นทีมเป็นการเพิ่มภาระงานที่ไม่มีผู้มาร่วมแบ่งเบา
- (2) นักวิจัยมีภาระงานมากซึ่งทางมหาวิทยาลัยและคณะไม่มีนโยบายลดโหลดงานสอนจึงต้องจัดแบ่งเวลาตนเองในการลงพื้นที่ ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้เวลามาก
- (2) ระยะเวลาในการเริ่มงานวิจัย ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานสอน (เทอมแรก งานสอนจะเยอะมาก จะต้องจัดสรรเวลาในการลงพื้นที่ให้ดี แต่ถ้าเป็นช่วงเทอมที่ 2 ภาระกิจจะลดน้อยลง)
- (3) ในช่วงแรก นักวิจัยชุมชนจะมีการเปลี่ยนหน้าบ่อย จึงทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องในเรื่องผู้รับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆ ต้องมีการทำความเข้าใจซ้ำๆกับผู้เข้ามาใหม่

5.6 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา

- (1) ทีมพี่เลี้ยงต้องลงพื้นที่ไปช่วยบางกิจกรรม และคอยให้กำลังใจเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ รวมทั้งการช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นระยะๆ
- (2) นักวิชาการส่วนใหญ่จะใช้เวลาหลังเลิกสอนช่วงตอนเย็นถึงค่ำหรือเสาร์ อาทิตย์ ลงพื้นที่วิจัย
- (3) การเข้า ออกของทีมนักวิจัยชุมชนลดน้อยลงก็ต่อเมื่อทีมวิจัยนักวิชาการได้มีการพูดคุย ทำความเข้าใจกับแกนนำจนชัดเจนในเป้าหมายร่วมกัน จนนำไปสู่การพูดคุยกันของทีมวิจัยชุมชนเอง เมื่อโครงการดำเนินการมาสู่ระยะหนึ่ง 2-3 เดือนทีมวิจัยในชุมชนก็เริ่มนิ่งและมีคนเพิ่มเข้ามาร่วมงานมากขึ้นเมื่อโครงการเริ่มเห็นผลการดำเนินงาน

5.7 ผลกระทบที่เกิดขึ้น

5.7.1 ผลกระทบด้านบวก

- (1) มีการรวมตัวกันของกลุ่มต่างๆในพื้นที่วิจัยในการพัฒนา แก้ไขปัญหาของตนเองเช่น การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยางพาราบ้านโนนโพธิ์ การปรับการบริหารจัดการองค์กรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตข้าวหอมทุ่ง ฯ
- (2) ลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจกันของคนในชุมชนเช่นกลุ่มเกษตรกรข้าวหอมทุ่ง ในประเด็นการขายข้าวในราคาเดียวกัน หรือความเข้าใจกันของผู้ใหญ่กับเด็กในโครงการวิจัยการศึกษาการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองขอนอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- (3) ทักษะและศักยภาพของทีมวิจัยชุมชนเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน เช่น โครงการการปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมอนามัยชุมชนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทบ้านท่าบ่อ หมู่ 2 ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อสม.กล้าแสดงออกมีทักษะในการให้คำปรึกษา แนะนำและการคัดกรองผู้ป่วย สร้างความมั่นใจทั้งตนเองและชุมชนด้วย
- (4) ชุมชนเกิดความตระหนักเห็นคุณค่าของทรัพยากรในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมีการสร้างกฎในการใช้ทรัพยากรประมงโดยชุมชน หากมีการฝ่าฝืนก็มีมีบทลงโทษที่บัญญัติขึ้นโดยคนในชุมชนเช่นเดียวกันเช่น โครงการท่องเที่ยวบ้านท่าศาลา ตำบลชีทวน
- (5) ทีมวิจัยนักวิชาการในทุกโครงการได้บูรณาการ การเรียนการสอนเข้าไปในกระบวนการทำงานวิจัยในพื้นที่ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากพื้นที่จริง
- (6) มหาวิทยาลัยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้กับอาจารย์ในคณะต่างๆอย่างต่อเนื่อง
- (7) ทีมนักวิชาการได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่องในการสานงาน ต่อ ยอดงานวิจัยในพื้นที่วิจัยเดิม ทำให้การสร้างทีมวิจัยชุมชนและการแก้ปัญหาในพื้นที่มีความต่อเนื่อง

5.7.2 ผลกระทบด้านลบ

- (1) การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องใช้เวลาและนานจึงทำให้นักวิจัยในโครงการต้องทุ่ทุเท ไม่สามารถรับงานโครงการอื่นได้
- (2) คนในชุมชนบางกลุ่มเสียผลประโยชน์จากการรวมตัวกันของชุมชนเช่นกลุ่มพ่อค้าคนกลาง และบางพื้นที่ที่มีความขัดแย้งกับกลุ่มที่เข้ามาหาผลประโยชน์ในหมู่บ้านเช่น

การทำท่าทลาย การต่อต้านชัดเจนขึ้นจากการรวมกลุ่ม ชาวบ้านต้องระวังตัวมากขึ้น
กลัวกลุ่มอิทธิพล

5.8 ปัจจัยที่ทำให้ทีมวิจัยลงทำงานในพื้นที่ได้

- (1) นโยบายของมหาวิทยาลัยที่ต้องการให้ทำงานวิจัยในพื้นที่ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย จึงเอื้อต่อการทำงาน
- (2) การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการทำงานวิจัยแบบเป็นทีม จึงทำให้นักวิจัยสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่และภาระงานกันโดยไม่ต้องแบกภาระแต่เพียงผู้เดียว
- (3) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความตั้งใจของทีมนักวิชาการ
- (4) ชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง จึงทำให้ทีมนักวิชาการมีกำลังใจและต้องการเข้าไปช่วยในการแก้ปัญหาของชุมชน

การสร้างนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องอาศัยความทุ่มเทของทีมที่เล็งไม่ว่าจะเป็นทีมไหนค หรือทีมสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ต้องประสานงานทั้งด้านการจัดการ และงานเชิงเนื้อหาเพื่อให้นักวิจัยมีศักยภาพและได้รับการดูแล ฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ถ้าได้รับการหนุนเสริมที่ดีจะทำให้พวกเขาเหล่านั้นทำงานวิจัยเพื่อรับใช้ชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีและมีความสุข เป็นการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินที่เป็นหน้าที่ของนักวิชาการและสถาบันการศึกษาที่ต้องกระทำ

บทที่ 6

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินงานโครงการวิจัยรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันการอุดมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานีเป็นโครงการต่อเนื่องจากโครงการ รูปแบบในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระบบการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัย : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนงานร่วมกันของศูนย์ประสานงานชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีภายใต้การสนับสนุนของสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับสำนักส่งเสริมการวิจัย บริการวิชาการและศิลปวัฒนธรรม สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ตลอดระยะเวลา 26 เดือนของการดำเนินโครงการตั้งแต่การเปิดรับสมัครนักวิจัย การปฏิบัติการขับเคลื่อน หนุนเสริมการดำเนินงานในพื้นที่วิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 6 โครงการใน 6 พื้นที่วิจัย กับนักวิชาการ 25 คนและ พื้นที่วิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีอีก 5 โครงการ กับนักวิชาการอีก 25 คน โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ 1.เพื่อหารูปแบบในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2.เพื่อขยายผลการสร้างนักวิชาการในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) แบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะก่อนเตรียมการ ระยะเตรียมการ ระยะปฏิบัติการและระยะสรุปและการประเมินผล ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียน การลงพื้นที่วิจัยทั้ง 11 โครงการ การสังเกต และการจัดเวทีเพิ่มศักยภาพให้กับทีมวิจัย

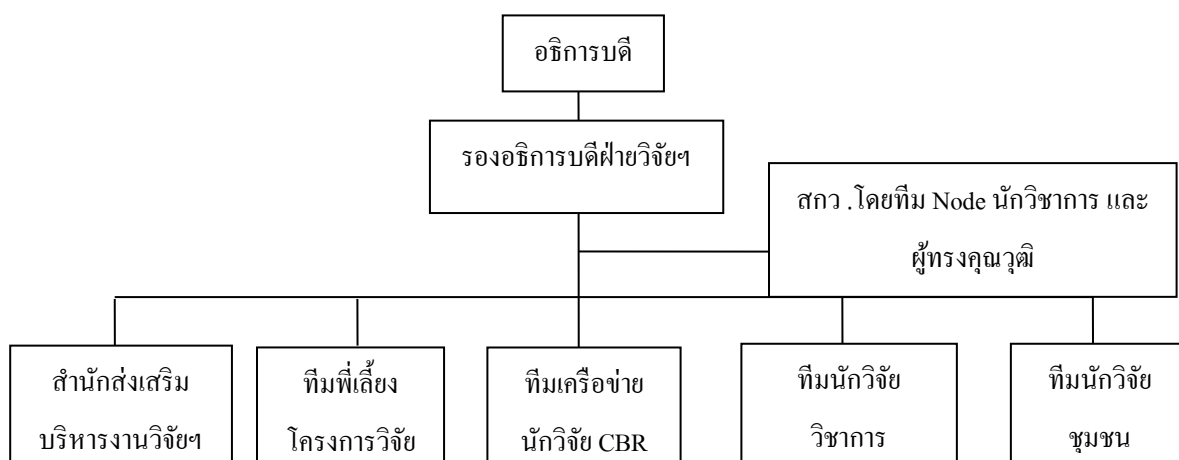
บทนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการนำเสนอสรุปผลการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1.เพื่อหารูปแบบในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 2.เพื่อขยายผลการสร้างนักวิชาการในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ส่วนที่สองคือ การอภิปรายผลจากข้อค้นพบการวิจัย และส่วนที่สามคือ การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

6.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1.1 เพื่อหารูปแบบในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จากการหนุนเสริมการทำงานร่วมกันกับทีมวิจัยโครงการเรื่อง รูปแบบการเป็นประชาคมวิจัยเพื่อรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยมี ผศ.ดร.อรรถ เลียงจินดาถาวร เป็นหัวหน้าโครงการนั้นพบว่า การหนุนงานให้เกิดการจัดตั้งประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการเตรียมการ โดยเฉพาะเป้าหมายของประชาคมวิจัยที่ต้องการให้นักวิชาการมาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา

ของชุมชนหัวใจสำคัญก็คือต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ค้นหาโจทย์วิจัย เข้ามาเป็นทีมวิจัยชุมชน มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการจนถึงการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ จากการดำเนินการหนุนเสริมการสร้างนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบันมีนักวิชาการที่ผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้วประมาณ 69 คนจึงถือได้ว่าเป็นทุนเดิมที่ดีมากของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี การก่อตัวในการเชิญชวนผู้ก่อการดีเข้าร่วมในการก่อรูปประชาคมวิจัยจึงไม่ใช่เรื่องลำบากนัก อีกทั้งผู้บริหารคือรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคมคือผศ.ดร.อินทิรา ชาติธีร ท่านก็เป็นผู้ที่เคยผ่านการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้ว มีความเข้าใจทั้งกระบวนการและเห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่น จึงให้การสนับสนุนอย่างเต็มกำลัง ฉะนั้นการหารูปแบบประชาคมวิจัยจึงถือได้ว่าเป็นภารกิจร่วมของทั้งทีมนักวิจัยหลัก ทีมโหนดพี่เลี้ยงและสำนักส่งเสริมการวิจัยฯจากการทดลองปฏิบัติการจึงได้ข้อสรุปโครงสร้างการดำเนินงานของประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ดังนี้

รูปแบบประชาคมวิจัยที่เกิดขึ้นขณะนี้ยังเป็นโครงสร้างแบบหลวมๆที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักส่งเสริมการวิจัยที่มีอาจารย์ดร.จริยาภรณ์ อุ่นวงศ์ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่เคยทำงานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศษวัสดุเหลือใช้บ้านเรียงแถวได้ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นหนึ่งในทีมประชาคมวิจัยเข้ามาเป็นแกนหลักในการดำเนินงานเนื่องจากผศ.ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร ซึ่งเดิมเป็นแกนหลักได้ย้ายไปอยู่ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและอาจารย์แกนนำบางส่วนลาไปศึกษาในระดับปริญญาเอก โดยมีนางสาวปัญจิรา สุกดล เจ้าหน้าที่สำนักส่งเสริมการวิจัยฯร่วมในการดำเนินงานของทีมประชาคม และมีทีมโหนดพี่เลี้ยงชุดนักวิชาการของสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษาและคณะทำงานร่วม

งานและกิจกรรมที่ทีมประชาคมวิจัยรับผิดชอบในการดำเนินการคือการจัด ประชุมสัญจร(CBR caféซึ่งขณะนี้ได้เปลี่ยนเป็น Research Café เพื่อให้นักวิจัยทุกกลุ่มเข้าร่วมแลกเปลี่ยนได้ในหลากหลายประเด็น) เป็น

เวทีพบปะพูดคุยและเติมเต็มความรู้ที่นักวิชาการเสนอมา ทีมประชาคมวิจัยเป็นผู้จัดหาวิทยากรมาบรรยาย รวมถึงการจัดกระบวนการสนับสนุนทุนประเภทวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับนักวิชาการในมหาวิทยาลัยด้วย มีคณะกรรมการประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการซึ่งเป็นผู้บริหารจำนวน 5 คน คณะกรรมการดำเนินงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาทุนและดำเนินการทุกขั้นตอนจำนวน 13 คนเป็นอาจารย์ที่มาจากคณะต่างๆ ที่สนใจและเสียสละเวลาเข้าร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำความตกลงให้ทุนอุดหนุนการดำเนินงานวิจัยภายใต้ “โครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในการทำงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด” มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ 15 กันยายน 2557 ถึง 14 กันยายน 2560 เป็นระยะเวลา 3 ปี

ถือได้ว่าประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกำลังก่อรูปเพื่อติดตั้งงานวิจัยรับใช้สังคมให้อยู่ในระบบและกลไกการทำงานวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีอย่างเท่าเทียมกับงานวิจัยประเภทอื่นๆ ที่มีระบบและกลไกการดำเนินงานมาอย่างยาวนาน

6.1.2 เพื่อขยายผลการสร้างนักวิชาการในสายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การขยายผลการสร้างนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เกิดขึ้นจากสัญญาความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) โดยแต่ละฝ่ายจะดูแลรับผิดชอบดังนี้คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)สนับสนุนโหนดพี่เลี้ยงในการหนุนเสริมตั้งแต่ขั้นเตรียมการก่อนการขึ้นโครงการวิจัย ระหว่างการดำเนินการวิจัย และภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัยทั้งเรื่องของการฝึกอบรม การติดตามงานให้คำปรึกษาทั้งทีมนักวิชาการและทีมวิจัยชุมชน การบริหารจัดการโครงการ การจัดการงบประมาณ บัญชีการเงินรวมทั้งการเผยแพร่งานวิจัยเช่นการนำเสนองานวิจัยในเวทีต่างๆ การเขียนบทความลงในวารสารที่มีคุณภาพและทุนวิจัย 40 % ในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้การสนับสนุนทุนวิจัย 60%และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรในการดำเนินการเช่นห้องประชุม ยานพาหนะ บุคลากร

จากการดำเนินงานได้สร้างนักวิชาการจำนวน 25 คนใน 5 โครงการวิจัย จาก 5 คณะและยังมีนักวิชาการจากคณะต่างๆอีก 6 คณะที่สนใจเข้าร่วมรับการอบรมเพิ่มศักยภาพทุกเวทีของการฝึกอบรมเรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวนไม่ต่ำกว่า 20 คน ปัญหาที่สำคัญในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิชาการก็คือ นักวิชาการมีภาระงานมากทั้งการสอนและกิจกรรมต่างๆของมหาวิทยาลัยซึ่งทางมหาวิทยาลัยและคณะไม่มีนโยบายลดโหลดงานสอนจึงต้องจัดแบ่งเวลาตนเองในการลงพื้นที่ ซึ่งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นงานวิจัยที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ท้องถิ่นจึงต้องใช้เวลามาก และทำติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 1 ปี ฉะนั้นแม้ว่าจะสร้างนักวิชาการให้มีความสามารถในการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่ทำประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้แล้ว แต่ถ้าขาดการหนุนเสริมของสถาบันที่สังกัดทั้งในส่วนของการช่วยลดข้อจำกัด และเปิดโอกาส

ให้นักวิจัยที่สนใจงานวิจัยแนวทางนี้ได้มีโอกาส เวลาในการลงพื้นที่ปฏิบัติการ ได้อย่างจริงจังก็เป็นข้อจำกัดหนึ่งที่ทำให้นักวิชาการไม่กล้าที่จะเข้ามาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแต่ถ้ามหาวิทยาลัยให้การสนับสนุน กำจัดข้อจำกัดก็จะเป็นแรงกระตุ้น ผลักดันให้นักวิชาการอีกมากมายที่จะเข้ามาเรียนรู้และทำงานวิจัยรับใช้สังคม ชุมชนท้องถิ่น ตอบสนองปณิธานที่ว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี” เป็นสถาบันอุดมศึกษา สร้างสรรค์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

6.2 การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ตลอดระยะเวลา 26 เดือนในการดำเนินงานหนุนเสริมโครงการวิจัยของศูนย์ประสานงานชุดนักวิชาการจังหวัดอุบลราชธานีของ 2 สถาบันอุดมศึกษาคือมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีโครงการวิจัย 11 โครงการเกิดขึ้น สามารถนำเสนอผลการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จากโครงการวิจัยได้ดังนี้

6.2.1 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ในการติดตามและรวบรวมผลการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ของทีมประชาคมวิทย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจากรายงานผลการศึกษาของโครงการรูปแบบการพัฒนาประชาคมวิทย์รับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีโดย ผศ.ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวรและคณะ (2558) สามารถนำเสนอได้ดังนี้

1) สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้นำข้อเสนอนโยบายการบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคมไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคม ดังนี้

1.1) ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยการรับบุคลากรเพิ่มอีก 2 คน มาดำเนินงานในส่วนของงานวิจัยเชิงพื้นที่และงานวิจัยรับใช้สังคม

1.2) ปรับรูปแบบการทำงานเป็นประชาคมวิทย์รับใช้สังคม จากการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือโครงการ (.สกว) “ความร่วมมือเพื่อพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในการทำงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด” มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ 15 กันยายน 2557 ถึง 14 กันยายน 2560 เป็นระยะเวลา 3 ปี ฉะนั้นในกระบวนการพิจารณาจัดสรรทุนวิจัยการพัฒนาจังหวัด ในปี 2558 ได้กำหนดการทำงานร่วมกันในรูปแบบประชาคมวิทย์ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในการทำงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 ใน 2 ระดับ คือ

1.2.1 ระดับนโยบายซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากสภามหาวิทยาลัยเป็นประธาน อธิการบดีผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย และมีรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคมเป็นกรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ วางกรอบและกำกับทิศทางการดำเนินงานของโครงการ ตลอดจนเชื่อต่อการทำงานกับสภามหาวิทยาลัยในการสนับสนุนการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ของโครงการ

2.2.1 ระดับปฏิบัติการประกอบด้วยรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคมเป็นประธาน และกรรมการคือ ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ จำนวน 2) คน 4 คน ผู้แทนคณะ จำนวน 3คน คือ นักวิจัยที่มีรูปแบบการเป็นประชาคมวิจัยฯทำ (หน้าที่ในการขับเคลื่อนการทำงานภายใต้กรอบนโยบายและโครงการความร่วมมือ

2) สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัยฯ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีได้นำข้อเสนอจากงานวิจัยโครงการรูปแบบประชาคมวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาและหนุนเสริมงานวิจัยรับใช้สังคมในกระบวนการหนุนเสริมนักวิจัยที่ได้รับจัดสรรทุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด ประจำปี 2558 โดยจัดให้มีคณะกรรมการพิจารณาถ้อยแถลงและที่ปรึกษาให้ทุกโครงการวิจัย เพื่อให้ นักวิจัยสามารถพัฒนาโจทย์วิจัยเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยรับใช้สังคม และเชิงพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับนโยบายของแหล่งทุน และสามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จ

3) งานวิจัยโครงการรูปแบบประชาคมวิจัย สร้างการรับรู้และขยายแนวคิดประชาคมการวิจัยรับใช้สังคมไปใน 2 ระดับ คือ ระดับภายในมหาวิทยาลัย และภายนอกมหาวิทยาลัย ดังนี้

3.1) ระดับภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ นักวิจัยทีมประชาคมได้เผยแพร่ผลงานวิจัยและระดมสมองในเวทีถ้อยแถลงการบริหารจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยและคณะ นำเสนอข้อเสนอแนะนโยบายการบริหารจัดการงานวิจัยรับใช้สังคมต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัย รวมทั้งเผยแพร่แนวคิดในการจัดกิจกรรม CBR Café ผู้คนต่างๆ ซึ่งคณาจารย์ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก ตลอดจนการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่ได้รับจัดสรรทุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด ในปี และ 2558

3.2) ภายนอกมหาวิทยาลัย ได้แก่ นักวิจัยทีมประชาคมวิจัย เป็นกรรมการพิจารณาจัดสรรทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ประจำปี 2557 และนักวิจัยทีมประชาคมวิจัย และเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยได้ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มาศึกษาดูงานและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการและการสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของประชาคมวิจัยเพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ณ ห้องพิบูลมังสาหาร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในวันที่ 5 มกราคม 2559

นอกจากนั้นทีมวิจัยประชาคมวิจัยได้สร้างการรับรู้และขยายแนวคิดประชาคมการวิจัยรับใช้สังคมให้แก่อาจารย์ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการวิจัย ตลอดจนเครือข่ายนักวิจัย รับใช้สังคม นักวิจัยอิสระ Node นักวิชาการและ Node นักวิจัยชุมชนของ สกว.ทั้งในม.มหาวิทยาลัยและภายนอกอย่างต่อเนื่องซึ่งมี หน่วยงาน และสถาบันการศึกษาที่สนใจ โดยผ่านกระบวนการวิจัย ได้แก่ รายงานความก้าวหน้าจัดเวทีถ้อยแถลง จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ CBR Café จัดการประชุมระดมความคิดเห็นข้อเสนอแนะ การเผยแพร่ผลการวิจัย และเป็นแหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงาน ซึ่งการจัดกิจกรรม CBR Café และการประกาศ

รับสมัครขอรับทุนวิจัยพัฒนาจังหวัด ประจำปี 2558 มีอาจารย์ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมและสมัครขอรับทุนจำนวน 26 โครงการ รวมนักวิจัยร่วม 100 คน

4) เกิดประชาคมวิจัยรับใช้สังคม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่มีการดำเนินงานวิจัยในลักษณะเครือข่าย ที่ประกอบด้วยหลายภาคส่วน ได้แก่ นักวิจัยทีมประชาคมวิจัย เครือข่ายนักวิจัยรับใช้สังคมมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ปรึกษานักวิจัย Node นักวิชาการและ Node วิจัยชุมชนของ สกว. ผู้ทรงคุณวุฒิจาก สกว. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานส่งเสริมบริหารงานวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และคณะ และนักวิจัยที่ได้รับอนุมัติทุนวิจัย โดยในช่วงการดำเนินโครงการวิจัยนี้ได้เกิดประชาคมวิจัย และดำเนินการต่อเนื่องในการบริหารจัดการและหนุนเสริมการวิจัย โครงการ “ความร่วมมือเพื่อพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในการทำงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด” ปี 2558 ซึ่งคาดว่าประชาคมวิจัยจะมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นเรื่อยๆ

5) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยนักวิจัยจาก 5 โครงการย่อยที่มาจากคณะบริหารศาสตร์ แพทยศาสตร์ และสาขารณสุขศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ได้ใช้โครงการวิจัยเพื่อการศึกษาเป็นพื้นที่เรียนรู้นอกห้องเรียน และห้องปฏิบัติการทางสังคมสำหรับนักศึกษา เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยงานวิจัย

6) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี รับเอาแนวคิดประชาคมวิจัยเป็นกลไกในการขับเคลื่อนไปสู่มหาวิทยาลัยรับใช้สังคม (Engagement University) เพื่อบรรลุตามเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย มอบเป็นมหาวิทยาลัยแรกๆ ที่ให้ความสำคัญและขับเคลื่อนงานวิจัยรับใช้สังคมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นมา และมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์เส้นทางความก้าวหน้าของนักวิจัยสายรับใช้สังคมร่วมกับ สกอ. และ กพอ. และเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานวิจัยรับใช้สังคมของสถาบันคลังสมองแห่งชาติ

6.2.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยการหนุนเสริมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน 5 โครงการได้พบการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในโครงการย่อยทั้ง 5 โครงการดังนี้

- 1) พื้นที่วิจัยในแต่ละชุมชนเป็นพื้นที่รูปธรรมที่ใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (social lab)
- 2) เกิดการรวมตัวของชุมชนในแต่ละพื้นที่ เช่นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการเกษตรรวมใจโนนโพธิ์ ได้ดำเนินการระดมหุ้น หุ้นละ 200 บาท ซึ่งปัจจุบันมีหุ้นสมาชิกทั้งหมด 70 หุ้น เป็นเงิน 14,000 บาท
- 3) อปท.ให้การสนับสนุนผลที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่องเช่น โครงการเสริมสร้างพลังเยาวชนหนองซอน จากการดำเนินงานโครงการวิจัยเกิดกลุ่มกิจกรรมทำเหรียญโปรยทานและ

ดอกไม้จันทร์ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขอนในการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 20,000 บาทจ้างวิทยากรมาสอนเพื่อเพิ่มทักษะให้เยาวชนและเป็นเงินทุนเริ่มต้นนอกจากนี้เยาวชนยังได้คิดรูปแบบการจัดงานศพแบบครบวงจรโดยการเรียนรู้การจับจีบผ้า การจัดดอกไม้ตกแต่งภายในงาน การรับแขก เยาวชนกลุ่มนี้ได้รับการว่าจ้างให้จัดงานภายในชุมชนได้ค่าจ้างคราวละ 3,000-5,000 บาทได้รับการยอมรับของคนในชุมชนหนองขอน

4) ทีมวิจัยหลักได้มีการนำการบริหารจัดการองค์กรไปปรับใช้ในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถจัดระบบการบริหารจัดการภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตข้าวหอมทุ่งได้ มีระบบโครงสร้างของกลุ่มที่แบ่งงาน อำนาจ หน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตข้าวหอมทุ่งได้เป็นกลุ่มต้นแบบในการบริหารจัดการกลุ่มผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนใกล้เคียงได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มข้าวหอมทุ่ง ชุมชนได้เพิ่มความรู้ ศักยภาพของตนเอง เกิดการเรียนรู้การสร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายและการทำงานเป็นทีม

5) เป็นพื้นที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานภายนอกเช่น โครงการวิจัย การปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมอนามัยชุมชนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท บ้านท่า บ่อหมุ่ 2 แะระแม

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการหนุนเสริมทั้งสองสถาบัน มีข้อเสนอดังนี้

6.3.1 ข้อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1) มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายและระบบสนับสนุนนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ต้องลงปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชนโดยการนับเป็นภาระงานและมีรางวัลค่าตอบแทนเป็นการจูงใจด้วย

2) สำนักงานบริหารงานวิจัยฯ ควรประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในเขตพื้นที่บริการทั้ง 5 จังหวัดของมหาวิทยาลัย เพื่อหาโจทย์ ประเด็น ที่หน่วยงานต่างๆ ประสบปัญหาหรือต้องการให้มหาวิทยาลัยเข้ามาทำงานร่วม นำไปสู่การทำสัญญาความร่วมมือ(MOU.)ซึ่งจะทำให้งานวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์และในอนาคตจะเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกันของสถาบันการศึกษา กับหน่วยงานต่างๆ หนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกัน

3) มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับงานการสื่อสารและเผยแพร่ โดยการคัดเลือกโครงการวิจัยที่ดี มาผลิตเป็นวีดิทัศน์หรือหนังสือ ที่คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ง่าย

6.3.2 ข้อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1) ควรส่งเสริม สนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ในสถาบันวิจัยและพัฒนาเข้ามาเรียนรู้การสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง เพราะระบบการติดตามหนุนเสริมเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการทำงานวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

2) สถาบันวิจัยและพัฒนาควรมีระบบการติดตาม หนุนเสริม คู่มือการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ อย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่นักวิจัยที่เข้ามาทำงานวิจัยแนวนี้นักจะเป็นนักวิจัยหน้าใหม่ที่ยังไม่คุ้นเคย จึงยังต้องการพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในการลงพื้นที่บางเวที

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีควรมีการจัดเวทีให้ อาจารย์ นักวิชาการ ผู้สนใจได้มีโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งหวังผลให้สร้างความเข้าใจ มั่นใจ และร่วมกันขยับงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นต่อไป

6.3.3 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1) ในสถาบันอุดมศึกษาที่ยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นของสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเลย การขยายแนวคิดการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้กับอาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ในสำนักวิจัยของแต่ละมหาวิทยาลัย จำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างนักวิจัยก่อน ให้มีความรู้ ทักษะ เพื่อที่จะเป็นกลไกคนใน ในการดำเนินโครงการติดตาม สนับสนุนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของสถาบันต่อไป

2) ในส่วนสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้วควรได้รับการสนับสนุนให้มีการสร้าง ระบบ กลไก เข้ามารองรับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งเชิงเนื้อหาและการบริหารจัดการโครงการ อย่างต่อเนื่อง

3) สกว.ควรจัดให้สถาบันการศึกษาที่มีการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำงานวิจัยร่วมกันเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันและหนุนช่วยกันโอกาสต่อไป

4) การขยายแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ก้าวกระโดด นอกจากการขยายไปในกลุ่มนักวิชาการ อาจารย์ในสถาบันการศึกษาแล้วควรให้การสนับสนุนทุนการวิจัยกับนักศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโท ที่สนใจด้วยเพื่อขยายแนวคิด วิธีการ ในกลุ่มของนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. วิชาการยุคใหม่...งานวิจัยชาวบ้านในท้องถิ่น ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก.

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2553.

กาญจนา ทองทั่วและคณะ. โครงการรูปแบบในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการทำงานวิจัย

ของมหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2553.

กาญจนา ทองทั่วและคณะ. โครงการรูปแบบในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการทำงานวิจัย

ของมหาวิทยาลัย ระยะที่ 2. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2555.

กฤษณพงศ์ กีรติกร. อุดมศึกษาไทย เติบโตไทยเวทีโลก. กรุงเทพฯ : สถาบันคลังสมองของชาติ, 2557.

ฉันทนา เวชโอสถศักดิ์ และคณะ. โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกหน่วยงานวิจัยเพื่อ

พัฒนาท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2556.

ชนพรรณ ธานี. (2557). หลักเกณฑ์และวิธีการจัดหาผลงานวิชาการรับใช้สังคม. เอกสารประกอบการ

สัมมนาเรื่องการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของบุคลากรสายวิชาการ. อาคารเทพรัตนสิริปภา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี, 26 มีนาคม.

ปิยะวัติ บุญ-หลง. (2557). การจัดทำผลงานทางวิชาการรับใช้สังคม. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการ

เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของบุคลากรสายวิชาการ. อาคารเทพรัตนสิริปภา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี, 26 มีนาคม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา : <http://www.ubru.ac.th/index.php/office>. 5 พฤษภาคม 2557.

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. เกี่ยวกับม.อบ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.ubu.ac.th/new/index.php>.

3 พฤษภาคม 2557.

อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ และคณะ. โครงการการพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อพัฒนาคนสู่อาชีพ

รับใช้ชุมชนท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบน. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2554.

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือและกิจกรรม

กรอบประเด็นคำถาม รูปแบบในการจัดตั้งประชาคมวิจัยในม.อุบลฯ

1. กระบวนการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมต่างๆที่ออกแบบไว้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิผลมากน้อยอย่างไร ถอดในประเด็น ข้อดี ข้อด้อย ถ้าจะทำให้ดีขึ้นเป็นอย่างไร ในกิจกรรมต่างๆดังนี้
 - 1.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
 - 1.2 การเป็นพี่เลี้ยงหนุนนักวิจัยหน้าใหม่
 - 1.3 การจัดให้เข้าร่วมในเวทีพัฒนาข้อเสนอโครงการ
 - 1.4 การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ (การทำความเข้าใจ CBR การทำเครื่องมือเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานวิจัย / บทความวิชาการ)
 - 1.5 การส่งเสริมให้มีการจัดประชุมวิชาการ
 - 1.6 การจัดให้มีสถานที่พบปะกันของทีมวิจัย
2. ปัจจัยความสำเร็จ(ปัจจัยภายใน ภายนอก)ที่จะทำให้กลไกประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีสามารถขับเคลื่อนในระบบงานวิจัยของมหาวิทยาลัยคืออะไร
3. ข้อจำกัดที่จะทำให้ประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเกิดขึ้นไม่ได้คืออะไร เพราะเหตุใด
4. ถ้าจะมีประชาคมวิจัยท่านคิดว่าควรมีระบบการบริหารจัดการอย่างไร
 - 4.1 บุคลากร
 - 4.2 โครงสร้าง บทบาทหน้าที่
 - 4.3 ทรัพยากร สถานที่
 - 4.4 ความรู้ ความสามารถ
 - 4.5 งบประมาณ
5. ปัญหา อุปสรรคของการเกิดประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีคืออะไร
6. คุณสมบัติของคนที่เข้ามาทำงานเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร
7. กองส่งเสริมการวิจัยควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดประชาคมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีอย่างไร
8. เกิดบทเรียนจากการทำงานอะไรบ้าง
9. ข้อเสนอแนะต่อการเป็นประชาคมวิจัยในมหาวิทยาลัยอุบลฯอย่างไร
10. ต้องการให้พี่เลี้ยงสนับสนุนมีอะไรบ้าง

4 มีนาคม 2557

20 มีนาคม 2557

กำหนดการเวทีรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 1
วันที่ 4 สิงหาคม 2557 เวลา 09.00 – 15.30 น.
สถานที่ ห้องประชุมโกมุต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

- เวลา 09.00 – 09.20 น. ลงทะเบียน
- เวลา 09.20 – 09.30 น. ชี้แจงวัตถุประสงค์และแนะนำตัวผู้เข้าร่วม
- เวลา 09.30 – 12.00 น. ทีมวิจัยนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ดังต่อไปนี้
- 1.โครงการการปรับตัวของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมอนามัยชุมชนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท บ้านท่าบ่อ หมู่ 2 ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
 - 2.โครงการการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดของธุรกิจชุมชนข้าวหอมทุ่งเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นบ้านหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
 - 3.โครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรมลุ่มน้ำชีเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน ตำบลชีทวนอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
 - 4.โครงการการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วม บ้านโนนโพธิ์ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
 - 5.โครงการการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองขอนผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ
 - ผศ.ดร.อินทิรา ซาฮีร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
 - รศ.ดร.สมพร ดวนใหญ่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
 - คุณมัสยา คำแหง ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.อุบลราชธานี
- เวลา 12.00 – 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา 13.00 – 15.00 น. ทีมวิจัยนำเสนอรายงานความก้าวหน้า (ต่อ)
- เวลา 15.00 – 15.30 น. สรุปและนัดหมายครั้งต่อไป

หมายเหตุ มีอาหารว่างบริการเช้า-บ่าย

กำหนดการ “อบรมเชิงปฏิบัติการการออกแบบเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”
วันที่ 30 เมษายน 2557 เวลา 08.30 - 16.30 น.
สถานที่ ห้องโสมท มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ช่วงเช้า

08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 - 09.30 น.	แนะนำตัวผู้เข้าร่วมและชี้แจงวัตถุประสงค์ โดย อาจารย์ เด่นดวงดี ศรีสุระ รองผอ.สำนักวิจัยและพัฒนา
09.30 - 12.00 น.	ทำความเข้าใจ “การออกแบบเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” โดย อาจารย์ กาญจนา ทองทั่ว
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน

ช่วงบ่าย

13.00 - 15.30 น.	แบ่งกลุ่มเพื่อให้ทีมวิจัยนักวิชาการและทีมวิจัยชุมชนปฏิบัติการออกแบบเครื่องมือร่วมกัน ดังนี้ ● กลุ่มที่ 1 โครงการที่ได้รับทุนภายใต้สัญญา MOU ระหว่างสกว.กับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อาจารย์พี่เลี้ยงประจำกลุ่ม ได้แก่ อ.กาญจนา ทองทั่ว ● กลุ่มที่ 2 โครงการที่ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อาจารย์พี่เลี้ยง ได้แก่ ดร.ชญาดา ดานวงศ์
15.30 - 16.00 น.	ทำความเข้าใจการบริหารจัดการโครงการ การเงิน การบัญชี ภายใต้สัญญา MOU ระหว่าง สกว.กับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดย คุณชุติมา จันทรมณี
16.00 - 16.20 น.	วางแผนการลงพื้นที่ร่วมกันระหว่างโหนดพี่เลี้ยงและทีมวิจัย
16.00 - 16.20 น.	สรุปผลและปิดการประชุม

หมายเหตุ มีอาหารว่างบริการ เข้า - บ่าย

ถอดบทเรียนม.ราชภัฏอุบลครั้งที่ 1

1. ทำไมถึงสนใจที่จะเข้ามาทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. วิธีการหาโจทย์วิจัย เหมือนหรือแตกต่างจากเดิมที่เคยทำ (อย่างไร)
3. การเขียนข้อเสนอโครงการให้มีคุณภาพควรเป็นอย่างไร
4. วิธีการลงพื้นที่งานวิจัย ทำอย่างไร ในเรื่อง

- เวลา

- การเตรียมตัว

การประสานงาน -

ข้อเสียอย่างไร/แต่ละอย่างมีข้อดี มีข้อจำกัดอะไร

5. เทคนิคการทำงานวิจัยกับชาวบ้านของทีมเป็นอย่างไร
6. เห็นการเปลี่ยนแปลงของผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่อย่างไร
เห็นการเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านไหม -
เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักวิ - ิจัย
7. ขณะนี้พบปัญหา อุปสรรคอะไร + บ้าง
8. เกิดการเรียนรู้อะไรจากการลงทำงานวิจัยในพื้นที่
9. การลงพื้นที่ทำงานวิจัยมีผลกระทบทั้งบวกและลบอย่างไรต่อตัวนักวิจัย
10. ท่านคิดว่าปัจจัยเงื่อนไขอะไรที่ทำให้ท่านลงพื้นที่ทำงานวิจัยได้
11. การสนับสนุนจากทีมกลางควรเป็นอย่างไร ?
12. มีข้อเสนออย่างไรในการทำงานวิจัยในพื้นที่

หน่วยงาน - ที่เกี่ยวข้อง

จากสถาบันการศึกษา , การสนับสนุนจากทีมกลาง -

ถอดบทเรียนม.ราชภัฏอุบลครั้งที่ 2

- 1.เทคนิคการทำงานกับชาวบ้าน สถาบัน/ องค์กร /
2. การเปลี่ยนแปลงของชาวบ้าน / นักวิชาการ/ผู้ช่วยนักวิจัย
- 3หัวใจของงานวิจัยไทบ้านอยู่ตรงไหน .
- 4เรียนรู้อะไรกับงานวิจัย .เพื่อท้องถิ่น
- 5สิ่งสำคัญที่สุดที่นักวิจัยต้องมีคืออะไร .
- 6คุณสมบัติของนักวิชาการที่จะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร .
7. ปัญหาในการทำงานวิจัยช่วงที่ผ่านมา
- 8ผลกระทบที่ ึ่งด้านบวกและลบ ต่อ – ตัวนักวิจัย
- ชาวบ้าน -
- สถาบัน/คณะ - /องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 9ควรมีกฎใดอย่างไรในการสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 10ข้อเสนอต่อสถาบัน .การศึกษา.สกว / อย่างไร
- 11ข้อดี ข้อเสีย ของการเข้าไปทำงานของนักวิชาการ .กับทีมวิจัยชุมชนในพื้นที่

คำถามในการถอดบทเรียนจากทีมกองส่งเสริมการวิจัย/ผู้บริหาร

1. ท่านคิดว่าทุนเดิมของกองส่งเสริมการวิจัยมีอะไรบ้าง
2. ทุนเดิมที่มี มีศักยภาพขนาดไหน ในแง่ สักส่วนคนทำงาน ความรู้ ประสบการณ์ แผนงาน เป้าหมายของม.อุบล งบประมาณ แหล่งทุนสนับสนุน (ลองประเมินตนเอง)
3. ท่านคิดว่ากองส่งเสริมการวิจัยมีจุดเด่นอะไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
4. ท่านคิดว่ากองส่งเสริมการวิจัยมีจุดด้อยอะไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
5. ท่านคิดว่ากองส่งเสริมการวิจัยมีข้อจำกัดอะไร บ้าง
6. ระบบ กลไกการหนุนงานวิจัยของม.อุบลฯที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
7. ปัญหาการหนุนงานวิจัยที่ผ่านมาคืออะไร(ก่อนเข้าร่วมทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น)
8. เดิมท่านเข้าใจว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างไร
9. เมื่อท่านเข้าร่วมในการหนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ท่านเห็นอะไรบ้างที่แตกต่างจากการทำงานหนุนเสริมที่ผ่านมา
10. เท่าที่ท่านได้เข้ามาสัมผัส อยากให้ท่านให้ความหมายของคำว่า “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”
11. ท่านคิดว่ากิจกรรมหรือกระบวนการทำงานแบบไหนของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพให้กับท่าน
12. ปัญหา อุปสรรคในการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ท่านพบคืออะไร
13. แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือเป็นอย่างไร
14. ในระบบการทำงานของกองส่งเสริมการวิจัยเมื่อเข้ามาทำงานหนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบเงื่อนไข ข้อจำกัดอะไรบ้าง
15. ท่านคิดว่าปัจจัยของความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น ในม.อุบลคืออะไร
 - ในการหนุนกองส่งเสริมการวิจัย
 - ในการหนุนอาจารย์ นักวิชาการ
16. ท่านคิดว่าทิศทาง แนวทางในการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในม.อุบลฯให้เกิดความต่อเนื่องควร เป็นอย่างไร
17. ท่านมีข้อเสนอแนะในการหนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้มีคุณภาพอย่างไร ในแง่ของ
 - คน
 - ระบบ(โครงสร้าง การบริหารจัดการ)
 - ทรัพยากร
 - ความรู้

ทีมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

การถอดบทเรียนการทำงานของทีม.....

1. สถานการณ์ในพื้นที่ชุมชน หมู่บ้านเป็นอย่างไร ทำไมถึงต้องการทำงานวิจัยในประเด็นนี้
2. การชักชวนคนในพื้นที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ทำอย่างไร
3. ทีมวิจัยทั้งหมด แบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างไร ทั้งนักวิชาการ และชาวบ้าน
4. นักวิจัยชุมชนมีส่วนร่วมกับการงานวิจัยครั้งนี้ในส่วนใดบ้าง
5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลทำกันอย่างไร ได้เครื่องมือกี่รูปแบบ
6. ใช้วิธีการไหน ในการเก็บข้อมูล
7. พบเรื่องราวอะไรบ้างที่น่าสนใจ หรือไม่เคยรู้มาก่อนเลย
8. ขณะนี้ทำถึงขั้นตอนไหนแล้ว พบปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง
9. เห็นการเปลี่ยนแปลงของตนเอง คนในชุมชนอย่างไรบ้าง
10. ได้เรียนรู้อะไรจากการทำงานวิจัยร่วมกันของทีมที่มีทั้งอาจารย์และชาวบ้าน
11. เป้าหมายสูงสุดที่ต้องการเห็นและอยากทำ
12. มีข้อเสนอแนะต่อ สถาบันการศึกษา หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างไร
13. ภายหลังจากการเข้ามาทำงานวิจัย ส่งผลกระทบอะไรต่อตัวนักวิจัย และพื้นที่ปฏิบัติการบ้าง

ทีมวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การถอดบทเรียนการทำงานของทีม

1. ทำไมถึงสนใจที่จะเข้าร่วมทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. วิธีการหาโจทย์วิจัย เหมือนหรือแตกต่างจากงานเดิมที่เคยทำ (อย่างไร)
3. การเขียนข้อเสนอโครงการให้มีคุณภาพควรเป็นอย่างไร
4. วิธีการลงพื้นที่งานวิจัย ทำอย่างไร เวลา การเตรียมตัว การประสานงาน แต่ละวิธีมีข้อจำกัดอะไรบ้าง
5. เทคนิคการทำงานวิจัยกับชาวบ้านของทีมเป็นอย่างไร
6. เห็นการเปลี่ยนแปลงของผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่อย่างไร ชาวบ้าน นักวิจัย
7. ปัญหาอุปสรรคที่พบ
8. เกิดการเรียนรู้อะไรจากการลงทำงานวิจัยในพื้นที่
9. การลงพื้นที่ทำงานวิจัยมีผลกระทบทั้งบวก และลบอย่างไรต่อตัวนักวิจัย
10. ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ลงพื้นที่ทำงานวิจัยได้
11. การสนับสนุนจากทีมกลางควรเป็นอย่างไร
12. มีข้อเสนออย่างไรในการทำงานวิจัยในพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง / จากสถาบันการศึกษา / การสนับสนุนจากทีมกลาง

ประเด็นและเนื้อหาในการนำเสนอความก้าวหน้าในแต่ละโครงการ

- 1.ทำไมจึงเลือกพื้นที่นี้ทำงานวิจัย
- 2.ทำไมจึงเลือกประเด็นนี้ในการทำงานวิจัย
- 3.เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการ ความเป็นมาความสำคัญของปัญหา คำถามวิจัยหลัก
วัตถุประสงค์ของการทำงานวิจัย วิธีการดำเนินงาน / ขั้นตอน ผลที่คาดว่าจะได้รับ
4. ผลการศึกษา พบอะไรบ้างในแต่ละขั้นตอนการทำงานวิจัย
เช่น...ในส่วนของบริบทชุมชน ใช้วิธีการใด ในการเก็บข้อมูล ผลเป็นอย่างไร
.....การศึกษาดูงาน ไปที่ไหน ได้เรียนรู้อะไรจากการดูงาน
5. ในการทำงาน โครงการวิจัยชุดนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
 - ในส่วนของ ชาวบ้านทั่วไป
 - ในส่วนของ ผู้ช่วยนักวิจัยชาวบ้าน
 - ในส่วนของนักวิจัย
- 6.ปัญหา อุปสรรค ที่พบจากการวิจัย มีหรือไม่ อย่างไร (ด้านเนื้อหา กระบวนการ)
7. แผนงานที่จะดำเนินการต่อไปในงานวิจัย
8. ให้นำรูปภาพกิจกรรมต่างๆประกอบการบรรยายด้วย
9. ในการนำเสนอควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอด้วยเพื่อแสดงศักยภาพของ
ทีมวิจัยชุมชน
10. ช่วยบริหารจัดการเวลาในการนำเสนอโครงการละประมาณ 25-30 นาทีให้มี
ประสิทธิภาพด้วย

ภาคผนวก ข.

ภาพกิจกรรม

ภาพกิจกรรมการสนับสนุนการทำงานวิจัยโครงการประชาคมวิจัยของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวทีถอดบทเรียนจากฐานผู้รู้่น้อง การ
ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อรับใช้สังคม โดย
เครือข่ายนักวิชาการ

ลงพื้นที่เปิดเวทีชี้แจงโครงการของ
โครงการย่อย

เวทีพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย

เวทีถอดบทเรียนนักวิจัยหลักโครงการย่อยทั้ง 5 โครงการ

เวทีการอบรมการออกแบบเครื่องมือ “การวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม”

อบรมการวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานความก้าวหน้า

ถอดบทเรียนทีมวิจัยโครงการในพื้นที่ปฏิบัติการ

เวทีรายงานความก้าวหน้า

การอบรมการเขียน RU (การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)

เวทีอบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

ภาพกิจกรรมสนับสนุนการดำเนินโครงการการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี

เวทีทำความเข้าใจ CBR

เวทีถอดบทเรียนจากฐานที่ผู้รื้อน้อง ระหว่างเครือข่ายนักวิชาการปี 2554-2556

ลงพื้นที่พัฒนาจิตวิทยัย

ลงพื้นที่เปิดเวทีชี้แจงโครงการ

เวทีพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

เวทีพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิจากส่วนกลาง

เวทีอบรมการออกแบบเครื่องมือ “การวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม”

อบรมการวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานความก้าวหน้า

เวทีถอดบทเรียนทีมวิจัยโครงการในพื้นที่ปฏิบัติการ

เวทีวิเคราะห์ข้อมูล

เวทีรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 1

เวทีรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 2

การอบรมการเขียน RU (การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์)

เวทีอบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

เวทีฝึกอบรมการเขียนบทความทางวิชาการจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ประวัตินักวิจัยหลัก

ชื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ กาญจนา ทองทั่ว
การศึกษา ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

- นักวิชาการผลิตภัณฑ์อาหาร ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง (ปี 2526 – 2530)
- อาจารย์พิเศษคณะเกษตรศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (ปี 2530 - ปัจจุบัน)
- อาจารย์พิเศษคณะเกษตรศาสตร์และคณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (ปี 2543 - ปัจจุบัน)
- กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ภาควิชา การศึกษาอิสระของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- คณะกรรมการมูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี (ปี 2543 – ปัจจุบัน)
- คณะทำงานองค์กรชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ฝ่ายติดตามและประเมินผลสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
- คณะกรรมการมูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต อุบลราชธานี (ปี 2535 - ปัจจุบัน)
- คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (ปี 2550-ปัจจุบัน)
- กรรมการประจำคณะผู้ทรงคุณวุฒิคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม.ราชภัฏอุบลราชธานี(ปี 2552)
- คณะกรรมการการพัฒนาการวิจัยระบบสุขภาพเพื่อสนับสนุนธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพ สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ (ปี 2552)
- คณะกรรมการการจัดงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติประจำปี 2553และ 2554สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ
- คณะอนุกรรมการประเมินผลการจัดงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติประจำปี 2557และ 2558สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ
- คณะกรรมการขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงานตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ (ปี 2555-ปัจจุบัน)

- คณะทำงานโครงการ “Raising Awareness and Engaging Citizens in Local Governance” คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีร่วมกับโครงการสะพานเสริมสร้างประชาธิปไตยภายใต้โครงการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา(ยูเสด) ปี 2555-56
- อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี(ปี2557-ปัจจุบัน)
- คณะกรรมการกลั่นกรองโครงการงานวิจัยเชิงพื้นที่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- คณะกรรมการโครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาบทบาทของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในการทำงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด ปี 2558
- เจ้าของธุรกิจร้านอุบลโฟโต้ (ปี 2530 - ปัจจุบัน)
- นักวิจัยอิสระ (ปี 2545 – ปัจจุบัน)
- ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มูลนิธิประชาสังคม จ.อุบลราชธานี (ปี 2551-ปัจจุบัน)

ผลงานวิชาการ

- การจัดการป่าด้วยวิถีชุมชน : กรณีศึกษา บ้านเคยงาม ตำบลน้ำสวย อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (ปี 2545)
- งานวิจัยโครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บ้านวังอ้อ ค.หัวดอน อ.เมืองใน จ.อุบลราชธานี(สกว.)ได้รับรางวัลงานวิจัยดีเด่นสกว.ปี2546
- งานวิจัยโครงการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักประกันสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่(สปสช.)
- ทีมสังเคราะห์ โครงการสังเคราะห์ผลการวิจัยท้องถิ่นภาคอีสาน (สกว.)
- งานเขียน นวัตกรรมสร้างสุขปี 2547 “ โรงเรียนโรงสีชุมชนคนปลูกข้าว กลุ่มน้ำโขง” (สปรศ.)
- งานเขียน นวัตกรรมสร้างสุข ปี 2548 “ศูนย์พัฒนาคุณธรรมป่าดงใหญ่ วังอ้อ กิ่งคนดีสู่สังคม ” (สปรศ.)
- งานเขียน นวัตกรรมสร้างสุข ปี 2549 “จิต ชีวดีพอเพียงที่ศูนย์พลาญข่อย ” (สปรศ.)
- งานเขียน นวัตกรรมสร้างสุข ปี 2549 “ บ้านเปือย โรงเรียนวิถีพุทธ” (สปรศ.)
- งานเขียน โครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนฯ ปี 2549 “ บ้านดอนยุง :พลังเยาวชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ” (มสช.)
- งานเขียน “ลิลาวิจัยไทบ้าน”พิมพ์ครั้งที่ 1 ธันวาคม 2550 พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม 2552(สกว.) พิมพ์ครั้งที่ 3 กรกฎาคม 2556 (สกว.)
- งานวิจัยประเมินโครงการพันธมิตรการสร้างสุขภาพ กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

(สสส.) ปี 2549

- โครงการวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เครือข่ายควาย-วัวบ้านหนองผือ ตำบลโนนกาเส้น อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี (สกอ.)ปี 2549
- โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา ตำบลปทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (สกอ.) ปี 2549
- หัวหน้าชุดโครงการวิจัยเสริมสร้างศักยภาพนักวิชาการให้เป็นนักวิจัยแบบPARเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (สกว.)ปี 2549-50 ได้รับรางวัลงานวิจัยดีเด่นสกว.ปี2551
- หัวหน้าชุดโครงการวิจัยนักวิชาการกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นระยะที่2 (สกว.)ปี 2551-52
- หัวหน้าชุดโครงการวิจัยการสนับสนุนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรายวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ จ.อุบลราชธานี(สกว.)ปี2552
- หัวหน้าชุดโครงการวิจัย รูปแบบในการขับเคลื่อน หนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระบบการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัย กรณีศึกษา : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (สกว.)ปี2554
- หัวหน้าชุดโครงการวิจัย ชุมชนกับการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก (สกว.) ปี 2555
- หัวหน้าชุดโครงการวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี (สกว.) ปี 2557
- หัวหน้าชุดโครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)ในการบูรณาการงาน เฝ้าระวัง เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยชุมชน (สสส.) ปี 2557-59